

Nummer 3 2022 • Årgång 59

SOCIOLOGISK FORSKNING

Tidskrift för Sveriges Sociologförbund
Journal of the Swedish Sociological Association

Sociologisk Forskning

Sociologisk Forskning har givits ut sedan 1964 och är en facktidskrift som publicerar vetenskapliga arbeten inom sociologins fält. Tidskriften riktar sig mot sociologer och andra grupper inom och utom akademien som intresserar sig för den empiriska, teoretiska och metodologiska utvecklingen inom sociologin och samhällsvetenskaperna. Tidskriften har ett särskilt fokus på svenska och nordiska samhällsförhållanden. I Sociologisk Forskning presenteras kontinuerligt resultat från pågående forskningsprojekt, recensioner av svensk och internationell sociologisk och samhällsvetenskaplig litteratur, debattinlägg samt andra bidrag av relevans för svensk sociologisk forskning. Tidskriften ges ut av Sveriges Sociologförbund med stöd av Vetenskapsrådet och kommer ut med 4 nummer om året.

Sociologisk Forskning publiceras med omedelbar öppen tillgång (*open access*) under Creative Commons-licensen CC BY-NC-ND 4.0. Tidskriften indexeras löpande i Web of Science, Scopus, Artikelsök, Social Science Premium Collection (inklusive Sociological Abstracts) och SocINDEX. Alla texter i Sociologisk Forskning från 1993 och framåt finns öppet tillgängliga på tidskriftens hemsida. Tidskriften finns också tillgänglig via textdatabasen JSTOR (inom paketet Arts & Sciences X).

Redaktörer & ansvarig utgivare

Redaktörer: Lena Sohl och Magnus Wennerhag
Ansvarig utgivare: Åsa Lundqvist

Grafisk produktion: RPform, Köping

Tryck: Reklamtryckeriet, Köping

Prenumerationshantering: Nätverkstan,

Göteborg

ISSN 0038-0342 (tryckt version)

e-ISSN 2002-066X (elektronisk version).

© Sveriges Sociologförbund och författarna

Adress

Sociologisk Forskning
Magnus Wennerhag, ME225
Södertörns högskola
141 89 Huddinge
sociologiskforskning@sverigessociologforbund.se

Webbadresser

Tidskriftens hemsida: www.sociologiskforskning.se
Facebook: www.facebook.com/SociologiskForskning/
Instagram: www.instagram.com/sociologiskforskning/
Twitter: twitter.com/SociologiskF

Redaktion

Lena Sohl, Magnus Wennerhag,
Alexandra Bogren, Love Bohman,
Sara Ferlander, Paul Fuehrer,
Zhanna Kravchenko och Adrienne Sörbom.

Redaktionsråd

Ylva Brännström Almqvist, Stockholms universitet
Patrik Aspers, University of St. Gallen, Schweiz
Alireza Behtoui, Södertörns högskola
Hannah Bradby, Uppsala universitet
Christofer Edling, Lunds universitet
Katrine Fangen, Universitetet i Oslo
Peter Hedström, Linköpings universitet
Mikael Hjerm, Umeå universitet
Tora Holmberg, Uppsala universitet
Kerstin Jacobsson, Göteborgs universitet
Bengt Larsson, Linnéuniversitetet
Christine Roman, Örebro universitet
Stefan Svallfors, Institutet för framtidsstudier
Östen Wahlbeck, Helsingfors universitet
Malin Åkerström, Lunds universitet

Sveriges Sociologförbund

Sveriges Sociologförbund är en fackligt och politiskt obunden intresseorganisation för sociologer med syfte att främja sociologins vetenskapliga utveckling och praktiska tillämpning. Som medlem i Sociologförbundet får du bland annat nordiska sociologförbundets tidskrift *Acta Sociologica*, som utkommer fyra gånger per år, samt kan teckna en prenumeration på Sociologisk Forskning i tryckt form till reducerat pris.

Vill du bli medlem? Se Sociologförbundets hemsida www.sverigessociologforbund.se för information.

Sociologförbundets styrelse

Ordförande: Åsa Lundqvist, Lunds universitet

Vice ordförande: Åsa Wettergren, Göteborgs universitet

Sekreterare: Ann-Zofie Duvander, Stockholms universitet och Mittuniversitetet

Kassör: Jonas Bååth, Lunds universitet

Ordinarie ledamöter: Andreas Henriksson, Karlstads universitet; Magdalena Kania Lundholm, Högskolan Dalarna;

Emilie Larsson, Mittuniversitetet; Ylva Wallinder, Göteborgs universitet; Magnus Persson, Linnéuniversitetet.

Suppleanter: Hernan Mondani, Stockholms universitet; Josef Ginnerkov, Uppsala universitet.

Innehåll

Redaktörerna har ordet	251
<i>Lena Sohl & Magnus Wennerhag</i>	
”Även om du är analfabet så antar jag att du ändå har en tidsuppfattning som alla andra.” – En kvalitativ analys av temporala motsättningar i svensk asylbyråkrati	253
<i>Anna Lundberg, Anna Lindberg & Mehek Muftee</i>	
Social inkludering och inställning till omfördelning – Kvinnors attityder i en historisk brytningstid	279
<i>Susanne Alm</i>	
Practising empty talk – Compliance and resistance to normative control among caseworkers in the Swedish Public Employment Service	299
<i>Håkan Johansson & Ida Seing</i>	
Arrival to a fictional total institution – The Swedish folk high school as a liminal space in literature	321
<i>Henrik Fürst</i>	
Recensioner.	341

Colm Flaherty

A politics of community. Identity, stigma, and meaning in the extra-parliamentary left.

Lunds universitet, 2022. Avhandling i sociologi.

Recension av *Emma Engdahl*

Nigel Malin

De-professionalism and austerity. Challenges for the public sector.

Policy Press, 2020.

Recension av *Henrik Loodin*

Åke Sandberg

Främling i sin stad. Stängda fabriker och butiker – missnöje och framtidstro.

BoD, 2021.

Recension av *Gunnar Gelin*

Sociologförbundet har ordet: En aktiv höst 355

Åsa Lundqvist

Redaktörerna har ordet

I DENNA ÅRGÅNGS tredje nummer presenterar vi fyra forskningsartiklar som uppmärksammar helt olika aspekter av det svenska samhället.

I artikeln ”Även om du är analfabet så antar jag att du ändå har en tidsuppfattning som alla andra.” En kvalitativ analys av temporala motsättningar i svensk asylbyråkrati” analyserar Anna Lundberg, Anna Lindberg och Mehek Muftee över 5 000 sidors asylakter från Migrationsverket med avseende på tio familjer. I sin analys identifierar författarna tre motsättningar i vad de kallar myndighetens temporala styrning. De visar dels hur de asylsökande avkrävs en kronologisk berättelse utifrån kaosartade upplevelser och hetsas att uppvisa dokumentation samtidigt som de ska finna sig i en utdragen process, dels hur myndigheten ser spekulationer om framtida skyddsbehov som både nödvändiga och något som väcker misstro.

Susanne Alms artikel ”Social inkludering och inställning till omfördelning. Kvinnors attityder i en historisk brytningstid” utgår från tidigare ej analyserade intervjudata insamlade 1968 inom ramen för den så kallade Metropolitundersökningen. Det som undersöks är hur gifta kvinnor såg på välfärdsstatlig omfördelning vid övergången från hemmafruepok till tvåförsörjarsamhälle. Alms slutsats är att kvinnors stöd för omfördelning blev starkare när de förvärvsarbetade och att könsbunden socialisation under tidig ålder spelade mindre roll för dessa attityder till välfärdsstaten.

I artikeln ”Practising empty talk. Compliance and resistance to normative control among caseworkers in the Swedish Public Employment Service” undersöker Håkan Johansson och Ida Seing de strategier som handläggare på Arbetsförmedlingen utvecklar för att hantera nya managementmodeller på myndigheten som syftar till normativ kontroll av de anställda. I sin analys visar författarna hur handläggarna aktivt förhåller sig till de påbjudna normerna – genom foglighet såväl som motstånd – samt hur deras agerande utgår från både personliga ideal och professionsrelaterade intressen.

Henrik Furst analyserar i artikeln ”Arrival to a fictional total institution. The Swedish folk high school as a liminal space in literature” hur påbörjandet av konstkurser på folkhögskolor skildras i samtida svensk skönlitteratur. Med utgångspunkt från sociologiska perspektiv på ankomster och totala institutioner undersöker författaren de många gånger mörka skildringar i vilka folkhögskolan framställs som ett mikrokosmos utanför det vanliga samhället. Å ena sidan präglas den av institutionell frihet och geografisk isolering, å andra sidan ses den som en plats där man kan finna likasinnade och skapa sig ett sammanhang.

Numret innehåller även tre bokrecensioner. Emma Engdahl recenserar Colm

Flahertys avhandling *A politics of community. Identity, stigma, and meaning in the extra-parliamentary left*. Avhandlingen handlar om hur aktivister inom den utoparlamentariska vänstern upprätthåller sitt engagemang och vilken roll gemenskapspolitik och självstigmatisering spelar i detta sammanhang. Henrik Loodin recenserar Nigel Malins *De-professionalism and austerity. Challenges for the public sector* och ser boken som ett intressant bidrag till vår kunskap om hur efterkrigstidens politik och ekonomi beredde vägen för *new public management*. Gunnar Gelin recenserar Åke Sandbergs *Främling i sin stad. Stängda fabriker och butiker – missnöje och framtidstro*, en bok som skildrar hur Säffle ”förvandlats från en framåtsträvande bruksort till en landsortskommun med utbredd missnöje”.

Som vanligt vill vi uppmana er att sända oss era artikelmanus, forskningsnotiser och förslag på recensioner. Sociologisk Forskning publicerar bidrag på svenska och övriga skandinaviska språk samt på engelska. Vi tillämpar anonymiserad kollegial granskning (*double blind peer review*) och alla artiklar publiceras med omedelbar öppen tillgång (*open access*) på tidskriftens hemsida.

Lena Sohl och Magnus Wennerhag
Redaktörer för Sociologisk Forskning

”Även om du är analfabet så antar jag att du ändå har en tidsuppfattning som alla andra.”

En kvalitativ analys av temporala motsättningar i svensk asylbyråkrati

”Even if you are illiterate, I assume you still have a sense of time like everyone else.”

A qualitative analysis of temporal contradictions in Swedish asylum bureaucracy

The article examines temporal governing in the Swedish asylum bureaucracy through a qualitative analysis of the case files of ten asylum-seeking families. The documents studied include more than 5,000 pages of asylum investigation protocols, decisions, court judgments, certificates, appeals, submissions, personal letters, memos, and other material. The study focuses on decisions made by the Swedish Migration Agency and the oral investigations documented by the agency’s officers. Three inherent and overlapping contradictions related to the temporal governance of the Migration Agency are identified: 1) migration officials insist that asylum seekers provide a strict chronological narrative, whereas what they have lived through has been chaotic, 2) migration officials rush asylum seekers through the asylum process, but the applicant is then subjected to a stressful period of prolonged waiting, and 3) migration officials discount any speculation by asylum seekers when they explain why they are seeking protection, although speculation is unavoidable when conveying fears for the future. The contradictions affect the procedure for judging the asylum claim as well as the outcome of the assessment. The article also highlights consequences of time management paradoxes for asylum seekers and on the societal level in general.

Keywords: Time management, asylum bureaucracy, Swedish Migration Agency, case file study, legal certainty

TRETTONÅRIGA HADICHA, SOM är född i Sverige och har levt i landet med sin familj hela sitt liv, meddelas att hon ska utvisas. Det är för den reglerade invandringens skull. I beslutet framkommer dock att det vore bäst för henne att stanna i Sverige (Mossige-Norheim 2021). Migrationsverkets utvisningsbeslut kommer i april 2021, några veckor efter att Migrationsöverdomstolen, som är högsta instans i asylprocessen, har fattat beslut i ett annat ärende där barnets bästa och den begränsade invandringen också ställdes emot varandra. I det avgörandet menade domstolen att uppehållstillstånd

på 13 månader skulle beviljas barnet, som även i detta fall var en flicka i sina tidiga tonår, eftersom hon var i ”en identitetsskapande ålder med sociala relationer utanför den egna familjen”. Dessa omständigheter vägde enligt domstolen tyngre än intresset av att ”upprätthålla en reglerad invandring”, trots att familjen under perioder levt i Sverige utan formella tillstånd. Domstolen menade också att barn i förhållande till sina föräldrar har ”bristande möjligheter att påverka sin egen situation”, vilket borde beaktas i den sammantagna bedömningen av barnets bästa (MIG 2020:24).

Hadichas formativa år i Sverige vägs dock inte in i bedömningen av hennes fall, eftersom hennes mamma beslutat sig för att familjen skulle stanna i Sverige fastän de saknade tillstånd. Eftersom modern är övertygad om att det skulle vara förenat med livsfara för hela familjen att åka till det anvisade utvisningslandet har familjen stannat kvar i Sverige trots att de saknar formell rätt att bo här.

Migrationsverket argumenterar på samma sätt som Migrationsöverdomstolen i en av de familjemedlemmars asylärenden som denna artikel undersöker. Vi kallar honom Arman, men han heter egentligen något annat. Arman är sexton år gammal och har bott i Sverige med sin familj sedan han var elva år. Han har alltså levt i Sverige stora delar av sitt liv. Denna omständighet bortser Migrationsverket ifrån i sitt beslut i familjens asylärende. Myndighetens argument är att avsaknaden av formellt uppehållstillstånd för familjen under tiden de levt i Sverige för med sig att Armans formativa år inte kan tas i beaktande. Med hänvisning till familjens legala status under vistelsetiden i Sverige blir det i det här fallet således möjligt att bortse från såväl hans ålder som hans mognad.

Armans familj är en av tio familjer vilkas asylakter vi har analyserat inom det forskningsprojekt för vilket denna artikel skrivs. Individerna i dessa familjer kommer från olika länder, har olika familjeförhållanden och olika erfarenheter. Gemensamt för dem alla är att de har korsat nationsgränser för att undgå krig, konflikter och förtryck och att de tagit sig till Sverige. Här underkastas de Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas bedömningar, och asylprocedurens specifika tidslogiker, inom ramen för det tolkningsutrymme som lagen ger beslutsfattaren i varje enskilt fall. Som vi såg i Hadichas och Armans fall respektive fallet med flickan i Migrationsöverdomstolen varierar ärendenas utfall bland annat beroende på vilken betydelse som tillmäts tid och de sökandes ålder och mognad.

Syftet med denna artikel är att undersöka tidsstyrningen inom den svenska asylbyråkratin och peka på några av dess konsekvenser för skyddssökande familjer. Närmare bestämt kommer vi att presentera en kvalitativ analys av asylutredningsprotokoll och Migrationsverkets beslut. Citatet i artikelns titel kommer från ett sådant protokoll och är ett uttalande av en handläggare under en asylintervju.

Med asylbyråkratin avses aktörer och deras praktiker – handläggare på Migrationsverket, skyddssökande familjer och offentliga biträden – samt de specifika logiker som avgör vilka skyddssökande som formellt beviljas uppehållstillstånd i Sverige och vilka som nekats en sådan rätt. Med tidsstyrning avses hur tid används som kontrollinstrument i handläggningen och vilka antaganden om tid som kan identifieras i det sammanhanget. Vi inspireras av Saulo B. Cwerners argument att tid är en helt central del i staters migrationshantering och ett verktyg för att kontrollera människors tillvaro,

såväl före som efter uppehållstillstånd (Cwerner 2001). Likaså har sociologen Bridget Anderson framhållit gränsdragningar kring tid, kombinerat med kontroll av rörelse, som ett viktigt statligt styrinstrument (Anderson 2013). Även Nicholas De Genova och Martina Tazzioli (2022) menar att studier av staters migrationskontroll bör ta hänsyn till det inneboende sambandet mellan tidshantering, relationer och strukturer. Genom att flytta fokus till temporala aspekter inom migrationsbyråkratin, närmare bestämt till den temporala styrningen (Griffiths, Rogers & Anderson 2013; Griffiths 2017), kan tidigare dolda element av denna styrning synliggöras. Tidsstyrning i asylbyråkratin har inte behandlats i någon större utsträckning i tidigare forskning om svensk förvaltning (se dock Sellerberg 2008; Djampour 2018 samt Mulinari 2021, som analyserar temporala aspekter i närliggande sammanhang). I en artikel baserad på fältarbete med invandrade kvinnor i olika arbetsmarknadsprojekt diskuterar Paula Mulinari hur tid fungerar som central nod för att begripliggöra erfarenheter av gränser och kontroll. Liksom Mulinari identifierar temporala gränsdragningar – att försättas i väntan, att placeras i kö eller att utestängas eftersom ens tid betraktas som oviktig – påvisar vi i denna artikel några effekter av asylbyråkratins tidslogiker.

En utgångspunkt i vår studie är att spänningen mellan en långdragen väntan är nära sammanvävd med de olika styrkepositioner som präglar mötet mellan den asylsökande och Migrationsverkets handläggare som statens representant. Shahram Khosravi (2009) har diskuterat maktförhållandet mellan asylsökande och mottagarstaten, som framtvingar återvandring sedan de skyddssökande trötts ut (se även Sellerberg 2008). Rättssociologen Martin Joormann (2019) lyfter fram det demokratiska underskott som präglar styrkepositionerna inom den migrationsbyråkratiska styrningen på så vis att de som berörs av regelverket inte har varit delaktiga i dess utformning. Vi menar att dessa ojämlika (strukturella och institutionaliserade) maktförhållanden i enskilda fall kan bidra till att reproducera och till och med underblåsa restriktiva regeltolkningar. I förlängningen kan detta föra med sig en begränsad asylrätt, det vill säga ytterst en risk för att människor deporteras, även om de är i behov av skydd som flyktingar. Att denna risk är ständigt närvarande i den svenska asylprocessen bildar en utgångspunkt för studien.

Khosravi (2018) framhåller att migranternas tid – deras livstid – ständigt ”stjäls” genom styrning av rörlighet, och i linje med detta menar vi att mobilitet och temporalitet hör samman. Studier av de sätt på vilka rörelse kontrolleras och hur detta påverkar väntan och (livs)tiden ger kunskap om olika former av underkastelse och exploatering. I en nyutkommen antologi om temporala perspektiv, gränskontroller och migration (Bhatia & Canning 2021) diskuteras den ovisshet inför framtiden och oförutsägbarhet i samtiden som migrationsbyråkratiers rättstillämpning innebär för de människor vilkas livsvillkor och framtid är föremål för styrningen i fråga. Eftersom dessa människors tillvaro dessutom ofta ligger i händerna på andra aktörer, till exempel arbetsgivare som inte heller värnar om deras tid, så har de ytterst begränsad kontroll över sitt eget liv.

Tidigare studier har även ingående diskuterat hur kriterierna för asyl, liksom procedurerna för beviljande av asyl, är så alltigenom grundade på misstanke att det blivit fullt rimligt att hävda att det som asylprocesser faktiskt producerar är påstått falska

asylsökande som enkelt kan diskvalificeras (för en tidig studie av den svenska asylprocessen, se Norström 2004; se även Jubany 2017; Bohmer & Shuman 2018; Borrelli, Lindberg & Wyss 2022). Många asylsökande diskvalificeras mot denna bakgrund på ett systematiskt sätt och omvandlas av systemet till ”olagliga” och utvisningsbara ”migranter”. Vi kommer i denna artikel inte att beskriva hur misstro reproduceras i asylprocessen, utan hänvisar till ovannämnda studier. Emellertid ska våra resultat ses som sammanflätade med de studier som påvisat misstroendekulturen i asylprocessen, eftersom tidsstyrningen sker i en kontext av djup misstänksamhet.

Vi identifierar tre motsättningar i asylbyråkratin i fråga om tidsstyrning med anknytning till såväl proceduren för bedömning av asylansökningar som utfallen av Migrationsverkets bedömningar. Dessa motsättningar, som alla kan sättas i samband med dominerande tidsperspektiv i den statliga förvaltningen, inkluderar specifik asylbyråkratisk tidsstyrning, maktförhållanden och tolkningsutrymme. Det första temat kallar vi ”jakten på en kronologisk berättelse visavi berättelser om kaos”. Det andra temat är ”frenetisk tidsanvändning visavi utdragen väntan”. Det tredje temat är ”krav på icke-spekulativa skyddsbehov visavi en ofrånkomlig spekulatio”.

I det som följer introducerar vi först det asylbyråkratiska fältet, varefter vi presenterar material och tillvägagångssättet för studien. I nästföljande del, som är artikelns huvudavsnitt, redovisas våra resultat. Artikelns avslutande diskussion behandlar konsekvenserna av den temporala styrningen för skyddssökande individer.

Det asylbyråkratiska fältet

I den föreliggande studien definierar vi asylbyråkrati som de aktörer, praktiker och specifika logiker som avgör vilka som formellt beviljas uppehållstillstånd i Sverige och vilka som meddelas utvisning till ett land som de flytt ifrån. Begreppet byråkrati förknippas ofta med Webers byråkratiska idealtyp, där välutbildade och opartiska tjänstemän, rekryterade på basis av meriter, har väldefinierade arbetsuppgifter. Dessa byråkrater anser sig vara ”i tjänst hos en objektiv uppgift” (Weber 1987[1922]:61). Weber liknar en fullt utvecklad byråkratisk apparat vid en effektiv maskin. En byråkrati präglad av precision, snabbhet, entydighet, reducerade friktioner samt minskade materiella och personella kostnader blev alltmer efterfrågad av makthavare. Att de opartiska byråkraterna inte kan vara bättre än det system i vilket de verkar och att en effektiv byråkrati inte är samma sak som en demokrati med fungerande skydd för integritet och rättssäkerhet har diskuterats av kritiska forskare: Yael Navaro-Yashin (2007) framhåller till exempel att dokumenthantering i västerländska byråkratier på ett plan signalerar rationalitet, stabilitet, transparens och närvaro. Med tanke på den stress och utsatthet som dokumenthanteringen skapar hos de migranter som berörs av den så är den emellertid helt irrationell.

I Sverige har opartiskhet i praktiken kvarstått som överordnat mål. Eftersom byråkratin anses gynna en neutral hållning har den blivit ett självskrivet medel för att uppnå detta mål.

Några centrala problem i moderna byråkratier framhålls även av Pierre Bourdieu i

Pascalian Meditations (2000[1997]) och av Hannah Arendt i *Om våld* (2008[1970]). Bourdieu förstår väntan som en form av absolut makt, närmare bestämt makten att göra sig själv oförutsägbar och samtidigt försätta andra människor i total osäkerhet genom att inte ge utrymme för deras förmåga att förutse vad som kommer att hända. Här ingår också som en del av dominansen att fördröja utan att omintetgöra hoppet (Bourdieu 2000[1997]). Arendt å sin sida pekar på svårigheterna i en modern byråkrati att ställa någon till svars, vilket beror på att byråkratin är en mycket speciell form av styre:

där ett komplicerat system av administrativa organ härskar och där ingen enskild, varken en enväldig eller en medlem av en elitgrupp, varken få eller många, kan ställas till ansvar, och som därmed strängt taget borde kallas för nullokрати, ingenmansvalde. (Arendt 2008[1970]:40)

Ansvar är i ljuset av Arendts kritik mycket svårt att utkräva i effektiva byråkratier. Vidare är våld alltid möjligt i den moderna byråkratin (se även Benjamin 1921 för en reflektion kring våld som ett inneboende element i statlig maktutövning). Samtidigt fattas beslut av enskilda byråkrater inom ramen för det tolkningsutrymme lagen ger till, i vårt fall, beslutsfattare på Migrationsverket. Som vi såg i våra inledande exempel, har inom asylbyråkratin enskilda beslutsfattares bedömningar av exempelvis en ungs ålder och mognadsgrad avgörande betydelse för utfallet i asylutredningar och därmed för de asylsökande familjernas öden.

Som vi ska återkomma till senare kan en oförutsägbar byråkrati, som har våldssamma effekter och där det är ytterst svårt att ställa enskilda tjänstemän till svars, bidra till att normalisera och reproducera de ojämlika maktförhållanden vi pekade på inledningsvis, mellan asylsökandes liv, rättigheter och behov å ena sidan och den byråkrati som upprätthåller migrationskontrollen å den andra. Detta sker inte minst genom ledord som ”reglerad invandring”. Migrationsforskaren Olga Jubany pekar på det vidare sammanhanget av den påtagliga hotdiskurs som präglar synen på förhållandet mellan migration och ”Europa” och som lett till att byråkratin som vaktar gränserna anses ha en viktig så kallad skyddande funktion (Jubany 2017).

Skillnaden mellan asylbyråkratin och andra delar av den statliga förvaltningen är att myndighetsutövningen huvudsakligen gäller icke-medborgare som är nyanlända. Detta innebär ett demokratiskt underskott som tar sig uttryck på flera nivåer: såväl i enskilda bedömningar som i regelverkets utformning och dess tolkning i högsta instans, Migrationsöverdomstolen. I enskilda beslut är det byråkraterna som har tolkningsutrymme. De har tolkningsföreträdare både i sin tolkning av reglerna och i sitt urval av de sakomständigheter som blir relevanta då beslut om uppehållstillstånd eller avslag fattas.

En annan aspekt av att asylbyråkratin riktar sig till människor som inte är svenska medborgare är att allmänhetens, och därmed också mediernas, intresse för myndighetens verksamhet kan vara mindre än för myndigheter som handhar till exempel sjukvård, skola eller pensioner, politikområden som berör många medborgare. Even-

tuella felaktigheter eller rättssäkerhetsproblem inom asylområdet kan lätt komma att ignoreras eftersom dessa inte berör medborgare, åtminstone inte direkt. Samtidigt kan denna särart innebära ett ökat intresse på så vis att det kan väckas misstankar om att resurser som skulle kunna användas för medborgares välfärd går förlorade. Antaganden om att asylbyråkratin har en uppgift att vakta välfärden och ”svenscars” rätt till den samma har visat sig i både den mediala och den politiska debatten. Inte minst sedan 2015 har det återkommande talet om ”andrum” fortplantat sig i det svenska samtalet och bidragit till att förstärka asylbyråkratins gränsvaktande funktion (se till exempel Kazemi 2021). Mediedebatter, liksom politikers och andra offentliga personers uttalanden, har inte sällan varit påverkade av populistisk och invandringskritisk retorik. Flyktningmottagande beskrivs i debatter oftast som en kostnadsfråga (Abdelhady 2020; jfr Hansen 2021). Den andra sidan av debatten, där forskare med hänvisning till empiri och teoretiskt förankrade undersökningar belägger att invandring och välfärd är nära sammanlänkade (se till exempel Hansen 2021; Scocco 2019), har givits litet utrymme.

Metodologi, metod och material

Akterna

”Om det inte finns i akten existerar det inte”, skriver Akhil Gupta i artikeln ”Låt tåget drivas av papper” (2019). Aktens stora betydelse i en byråkrati – enligt Gupta lever den sitt eget liv och kan ha större betydelse för utfallet i ett beslut än uppfattningar och idéer hos beslutsfattaren – beror på dess centrala funktion i ”organiseringen av det byråkratiska livet” (Gupta 2019:54, se även Navaro-Yashin 2007). Det är med andra ord i akten som alla papper i detta liv binds samman (Borrelli & Lindberg 2019). I vårt fall är det papper med stor, för att inte säga allt överskuggande, betydelse för de berörda familjernas möjligheter att planera sin framtid. För dessa familjer innebär akten väntan, underkastelse och ett slags stillestånd som i viss mån är aktivt genom krav på att sökande förväntas utföra olika handlingar såsom att inkomma med dokument, besöka vårdinrättning, delta i informationsinsatser och så vidare. Henk van Houtum beskriver denna tillvaro så att man inte deltar i några andra aktiviteter än väntan, och att man inte kan tillbringa tid på andra platser när det har beslutats eller när man har tvingats att vänta (van Houtum 2010:287; för en diskussion om olika tidsrelaterade faktorer och former av väntan, se Brekke & Brochmann 2015). Javier Auyero (2011) tar upp erfarenhet av väntan som nära knuten till statligt våld och bestraffning. Han beskriver hur fattiga människor i Argentina måste gå igenom olika väntansprocesser när de interagerar med statliga byråkratier och hur dessa byråkratier därmed disciplinerar tillvaron, reglerar människors liv och begränsar medborgarskapet.

Varje akt i ett asylärende innehåller till att börja med ett eller flera så kallade dagboksblad. Dessa är en ofta flera sidor lång förteckning över innehållet i akten. Därefter följer ett stort antal dokument ordnade i kronologisk ordning: registrering av asylansökan, beslut om omhändertagande av pass, olika identitetshandlingar, ansökningar om rätten att arbeta under asylprocessen, dokumentation av fingeravtryck, minnesanteck-

ningar om delgivningar och brev som skickats, olika ”rättelser” av felaktigheter, beslut om ersättning, förordnande av offentligt biträde, protokoll från utredningssamtal, landinformation om situationen i medborgarskapslandet, överklaganden, domar, utbildnings- och hälsointyg, protokoll från återvändandesamtal, ansökningar om verkställighetshinder, beslut om huruvida man beviljar uppehållstillstånd på grund av verkställighetshinder eller inte, tjänsteanteckningar om överlämnande till polis, personliga brev och så vidare. Asylakten är således ordnad i enlighet med en linjär, kronologisk-byråkratisk tidsuppfattning, trots att hanteringen av dokument inom asylbyråkratin samtidigt är sådan att skyddssökande skickas fram och tillbaka i sina berättelser mellan olika instanser och byråkratiska enheter.

Akterna ger en inblick i den specifika temporala styrning som utspelar sig i asylprocessen, bland annat genom att ge besked om hur lång tid olika delar av asylprocessen tar – det vill säga från det att ansökan lämnats in till det att ett offentligt biträde förordnats, vidare till beslut, inlämning av överklagan, väntan på domstolsförhandling och avgörande, ansökan om prövningstillstånd till högsta instans, ny väntan på avgörande, ny ansökan och så vidare. Vidare ger akterna besked om hur lång tid intervjuerna med de asylsökande tar, vilka frågor Migrationsverkets handläggare ställer till de sökande om tidsperioder och olika tidsangivelser och vad de sökande svarar. Utredningsprotokollen från asylintervjuerna, vilka är den del i akterna vi fokuserar på nedan, är transkriberingar som utredarna på Migrationsverket författat. Protokollen är ett mycket viktigt underlag för Migrationsverkets bedömning av skyddsskäl, då de upplyser om vad den skyddssökande har berättat och då berättelsen ofta är det enda vederbörande har i sina försök att göra ett skyddsbehov sannolikt. Eftersom det är handläggarna själva som transkriberar sina asylutredningar kan det inte med säkerhet sägas att de exakt återger vad som sagts. Protokollföraren – Migrationsverkets handläggare – har gjort ett urval som är omfattande. Vad skrivs ner i samband med asylutredningarna? Vilka reflektioner nedtecknar protokollföraren (dessa är ofta angivna inom parentes)? Vilka egencitat (se exempelvis titeln på denna artikel) dokumenteras i protokollet?

Vi fick genom fullmakt hösten 2020 och våren 2021 tillgång till akterna gällande tio barnfamiljer som sökte asyl i Sverige 2015–2016. Lindberg hade sedan tidigare etablerade kontakter med flera familjer genom olika nätverk och stödföreningar för flyktingar, och kontaktade enskilda för att fråga om de ville berätta om sina erfarenheter av mötet med den svenska asylprocessen. Lindberg var, liksom Lundberg, engagerad i ett kollektivt arbete med att granska förändringar i den svenska asylprocessen efter 2015 (se vidare nedan om Asylkommissionen). Material i akterna motsvarar över 5 000 sidor (totalt fem stora välfyllda papperskassar). Vi har analyserat materialet som helhet men fokuserar i denna artikel i huvudsak på protokollen från åtta av de tio familjernas asylutredningar och beslut.

Familjerna, etik och analys

De familjer vilkas utredningsprotokoll vi har analyserat har alla flytt från sina hem i Afghanistan, Iran, Irak respektive Syrien. Samtliga föräldrar i studien har velat skapa

en bättre framtid för sina barn än vad som var möjligt i det tidigare hemlandet. De flesta har väntat länge på beslut i sina asylärenden. Samtliga sökte skydd i Sverige 2015–2016. Under asylprocessen har familjerna lärt sig svenska, deltagit i fritidsaktiviteter, fått vänner och skapat (eller förlorat) drömmar om framtiden.

Familjen Malekzada (*fam 1*) är en trebarnsfamilj som ursprungligen kommer från Afghanistan, men som har levt i Iran i många år. Familjen Mohammadi (*fam 3*) är en fyrbarnsfamilj som kommer från landsbygden i östra Afghanistan. Familjen Karzan (*fam 4*), en kurdisk tvåbarnsfamilj, kommer från ett område i Irak där det råder väpnad konflikt. Familjen Zamami (*fam 5*) är en fyrbarnsfamilj från Afghanistan. Barnen är födda i Iran 2004, 2008 och 2009 samt i Sverige 2016. Familjen Karimi (*fam 7*) från Afghanistan består av mamma Anoosha (f. 1976) och sju barn födda mellan 1999 och 2014. Familjen Hadid (*fam 8*) är en syrisk tvåbarnsfamilj som sökte asyl i september 2015. Familjen Hashimi (*fam 9*) är en sexbarnsfamilj från Afghanistan. Familjen Sadiqi (*fam 10*) är på flykt från Iran, men är medborgare i Afghanistan där de också har släkt.

Materialet har anonymiserats med avseende på person- och ortnamn, antal barn i vissa familjer, åldern på vissa barn samt en del andra omständigheter. Utvisningsland och asylskäl är i enlighet med vad som framgår av akterna.

Det forskningsinitiativ, Asylkommissionen, inom ramen för vilket denna artikel har skrivits, tar avstamp i en kritisk kvalitativ forskningstradition. Kommissionen har det övergripande syftet att granska utvecklingen på det asylrättsliga området efter 2015 (Linköpings universitet 2022).¹ Det innebär att vi har vinnlagt oss om att projektet inte kommer att medföra några risker för att resultatet ska skada vissa grupper andra än de forskare som ingår i forskningsprojektet. Asylkommissionen är ett samarbetsinitiativ som önskar bidra till att ”avneutralisera” nationalstatscentrerade förståelser av gränskontrollbyråkratier (jfr Navaro-Yashin 2007). Men att forska om frågor av betydelse för människor på flykt i en omvälvande tid är icke desto mindre alltid förenat med svårigheter och ojämlika maktförhållanden mellan oss som forskare och de vilkas villkor vi utforskar. Samtliga familjer har givit sitt godkännande till att vi får ta del av deras akter, men samtidigt är vi medvetna om att detta medgivande inte är obetingat. Familjerna befinner sig i en mycket utsatt situation, och för dem kan varje relation och kontakt med exempelvis forskare ses som ett hopp om förbättrade livsomständigheter. Detta går inte att komma runt och innebär etiska utmaningar. En etisk dimension i den föreliggande studien är risken för att vi bidrar till att ytterligare förstärka en migrationskontroll som har allvarliga konsekvenser, vilket i så fall skulle föra med sig än fler negativa konsekvenser för de människor som söker skydd i Sverige. Vår avsikt med aktstudien är att rikta uppmärksamhet mot en (inkonsekvent) tidsstyrning inom den svenska migrationsbyråkratin för att i förlängningen bidra till en diskussion om en solidarisk och human politik för människor på flykt.

Analysen av det empiriska materialet skedde kollektivt. Inledningsvis delade vi upp akterna mellan oss i forskningsgruppen, varefter vi förde två gruppsamtal om iakt-

1 Studien har godkänts av etikprövningsmyndigheten (Dnr 2019-05363).

tagelser och centrala teman. Denna analysfas följdes i nästa steg av tre närläsningar av intervjuprotokollen samt ytterligare ett gruppsamtal. Efter en grov indelning i centrala teman diskuterade vi dessa på nytt inom gruppen. Vi noterade på ett tidigt stadium att tid som kontrollverktyg var viktigt, men vi hade inte någon förståelse av hur tid använts för att kontrollera de sökandes berättelser. Genom tidigare kontakter med asylsökande hade vi fått en viss inblick i innebörden av den långdragna väntan under asylprocessen. Urvalet av citat i det som följer är baserat på vad vi identifierat som belysande exempel på vår argumentation, nämligen att tidsstyrning är viktigt att förstå som en del av den svenska migrationsbyråkratiska styrningen.

Resultat – några inledande iakttagelser

Som nämnts utkristalliserades tidigt i analysen tidsaspekten som viktig i handläggningen av familjernas ärenden. Tidsbestämningar och frågor om tidpunkter användes återkommande för att koordinera och synkronisera aktiviteter och avstånd, för att orientera sig i de sökandes förflutna. Våra inledande läsningar gav vidare vid handen att tid hade olika värde – handläggarnas tid framstod som viktig att ”hushålla med”, medan de skyddssökande kunde få vänta länge. Ett tecken på detta var tidsperioden under vilken de sökande fick vänta på första intervjun och beslut, samtidigt som de sedan under utredningen kunde avbrytas mitt i berättelsen (se vidare nedan). Ett annat tecken på att handläggarens tid ansågs viktig att hushålla med var att dessa i de flesta fall skrev på sin dator under det att intervjuerna pågick. I ett protokoll stod det exempelvis att ”om jag inte kollar på dig när du pratar så är det därför [att jag protokollför]. Men jag lyssnar ändå på allting som du säger” (*fam 5* asylutredningsprotokoll). Genom de frågor och motfrågor som ställdes kan slutsatsen dras att tidsuppfattningen skilde sig åt mellan de sökande och handläggarna på det sättet att de skyddssökande ville berätta så mycket som möjligt och ta tid på sig för att lägga fram en relevant berättelse, medan handläggarna försökte skynda på intervjun. Att de skyddssökande ville ta tid på sig är inte märkligt med tanke på hur mycket som står på spel för den som väntar på ett beslut i sitt asylärende. Intervjuerna behandlar sådant som att slippa rädsla för att utvisas till ett land man flytt ifrån, att kunna göra upp framtidsplaner och i vissa fall att kunna återförenas med sina barn. Beslutsfattaren, som skulle göra dessa saker möjliga, fattar däremot formella beslut, vilket ska ske effektivt.

Handläggarna på Migrationsverket bestämde när beslut skulle fattas, skrivas och meddelas utifrån myndighetens riktlinjer. Det fanns exempel på att den sökande påtalade att det var viktigt för familjen att få besked, men detta var undantag. Det var också beslutsfattaren som avgjorde hur tillgodosäkringsbar tid skulle få betydelse för utfallet i asylärendet och vilken hänsyn som skulle tas till en ung människas ålder, mognad och anknytning till människor och platser i Sverige (jämför vårt inledande exempel). Av vikt är vidare att föräldrarna i familjerna inte hade rätt att arbeta eller att utbilda sig under asyltiden, vilket de ofta påtalade som ett problem, eftersom de ville göra rätt för sig och ha ett respektabelt och meningsfullt liv. Barnen i familjerna kunde gå i skolan under asylprocessen. Dessa iakttagelser, som framkom vid en upprepad läsning

av akterna som helhet, illustrerar att tid erfars och bestäms på olika sätt beroende på aktörens position.

I protokollen, som utgör vårt huvudsakliga empiriska material i den följande analysen, inleddes varje asylutredning på liknande sätt med information om att de närvarande tjänstemännen och tolken har tystnadsplikt samt att den asylsökande omfattas av sanningsplikt, har straffansvar och att oriktigt lämnade uppgifter kan leda till återkallande av uppehållstillstånd. Vidare framförde utredarna att detta kunde vara det enda tillfället då den asylsökande hade möjlighet att muntligen lägga fram asylskäl och att det var den sökandes skyldighet att lägga fram alla skäl som hen ville att Migrationsverket skulle ta ställning till. Efter den vanligtvis cirka ettåriga tidsperioden mellan registrering av asylansökan och den muntliga intervjun blev det påtagligt att det var nu, och förmodligen endast vid just detta tillfälle, som den sökande hade möjlighet att föra fram sina argument. Det framkom vidare i akterna att längden på den första asylintervjun varierade. För de vuxna familjemedlemmarna pågick intervjun i två–tre timmar, men det förekom också betydligt mer utdragna muntliga utredningar.²

I nästa avsnitt redogör vi för den första av tre motsättningar som vi har identifierat i vår innehållsanalys av akterna.

”Exakt när hände det?” Jakten på en kronologisk berättelse kontra berättelser om kaos

Den första temporala motsättningen gäller å ena sidan jakten på den exakta tidslinjen och å andra sidan ett kaotiskt förflutet som svårligen låter sig beskrivas på ett detaljerat och sammanhängande sätt. Denna styrning tog sig närmare bestämt uttryck i stundtals aggressiva frågor om exakt när vissa incidenter inträffade och hur gammal sökanden var vid dessa tillfällen, samt andra händelser, hur länge vissa skeenden pågick, varför den sökande varit passiv eller aktiv under vissa perioder med mera. Uttalade krav på asylsökande att avge detaljerade och sammanhängande redogörelser med exakta tidsangivelser framstår dock som kontraproduktivt, eftersom handläggarna inte förmådde stödja den skyddssökande så att berättelsen kunde förmedla det kaos med inslag av hot, våld, rädsla och hastiga uppbrott som ledde fram till familjernas beslut att lämna sitt hem och söka skydd i annat land.

I intervjuerna kunde handläggaren förklara betydelsen av exakta kronologiska redogörelser enligt följande:

För att vi ska kunna lägga dina uppgifter till grund för bedömningen av din rätt till skydd krävs att dina uppgifter är tillförlitliga och i den bedömningen betraktar man om de är detaljerade och sammanhängande. (*fam 7* asylutredningsprotokoll)

En skyddssökande förälder, Aisha Malekzada (*fam 1*), uppmanades att ”berätta det som hänt i kronologisk ordning så jag kan följa med och skapa en tidslinje”. I avslags-

² Minderåriga barn intervjuades mellan tio och trettio minuter, och för barn i övre tonåren kunde intervjun pågå i uppemot två timmar.

besluten kunde det stå att den sökandes berättelse inte varit trovärdig, då den inte varit tillräckligt detaljerad och logiskt sammanhängande. I besluten om bifall kunde det i stället stå att berättelsen hade varit trovärdig och kunnat ligga till grund för beslut om uppehållstillstånd just därför att den varit logisk och sammanhängande.

I asylutredningsprotokollet för Niaz Karzan (*fam 4*), vars utredning genomfördes ett och ett halvt år efter det att familjen sökt skydd i Sverige, ser vi en tydlig konflikt mellan krav på överskådlighet å ena sidan och svårigheten att redovisa erfarenheter av kaos och desperation å den andra. För att ge ett sammanhang inleder vi med ett längre citat från makan Sarinas asylintervju, där hon beskriver den rädsla hon och maken upplevde under den sista tiden i Irak. Det är en rädsla som illustrerar hur kaotisk situationen var. Följande är ett ordagrant utdrag ur protokollet:

Det blev ett sånt tillstånd av rädsla och stress, så för det minsta som hände svimmade jag. (Sökanden börjar gråta.) Det var svårt, min man var rädd hela tiden. För det mesta låste vi in oss i hemmet. Sen har vi bestämt med min man att vi måste rädda barnen. De måste kunna leva vidare. Vi visste att om vi stannar kvar kommer vi att dö. Vi ger oss i väg. Vägen är farlig också, det finns risker. Vi tänkte att det var bättre att dö tillsammans än att dö en och en. [...] Vägen hit har varit svår och riskfylld. Vi har åkt gummibåt och det fanns risk för att drunkna eller dö, men vi har tagit den risken för att rädda barnen tills vi har kommit hit. Det var svårt. När vi kom hit visste vi att mänskliga rättigheter respekteras i landet och barns rättigheter och att kvinnor har rättigheter i samhället också. (*fam 4* asylutredningsprotokoll)

Sarinas minnesbilder av det kaos som rådde före familjens flykt förbisågs i den senare asylintervjun med hennes make Niaz. I intervjun med honom framträder i stället en fixering vid kronologiska framställningar. Samtalet utvecklades till ett närmast aggressivt jagande efter exakta tidsangivelser. Till att börja med ställer handläggaren (U) frågor om ID-handlingar:

U: När utfärdades ditt id-kort?

S: Jag minns inte datumet, faktiskt

[...]

U: Hur lång tid gick det från att du ansökte till dess att du fick ditt id-kort?

S: Några dagar. (*fam 4* asylutredningsprotokoll)

Efter en liten stund övergår frågorna till det som familjens asylbedömning i huvudsak skulle komma att kretsa kring, nämligen hoten från IS:

U: Hur länge har den här organisationen [Asaish] funnits?

S: Längre. Efter 2003 grundades den.

U: Hur länge har din bror och dina andra släktingar jobbat för den?

S: Han har varit 4–5 år för Asaish. Min bror har jobbat i tio år.

[...]

U: När de var där, hur länge stod de och spanade på dig?

S: Som jag sa, den här lokalen var inne i marknaden i stan. Folk kommer och går. Men de tittade på mig på ett speciellt sätt, eller annorlunda.

U: Men hur länge var de där och spanade ...

[...]

U: Vilket datum kom de första gången?

S: Maj månad 2015. 17–18 nå't sån't. Jag har anmält detta [till polisen i Irak].

U: Hur många dagar gick från dess att de kom första gången till du gick och anmälde?

S: 2–3 dagar innan dess. Kanske 17 eller 18 som jag meddelade polisen.

U: Jag tyckte du sa att det var 17–18 som de kom första gången?

S: 17–18 gick jag och anmälde hos polisen.

U: När kom personerna till din butik första gången?

S: 2–3 dagar innan dess.

U: Kom de flera dagar i rad?

S: Ja

[...]

U: Vilket datum var det alltså som du gick och gjorde anmälan?

S: 20 maj

U: Du sa 17–18 att du gick till polisen, alldeles nyss?

S: 17–18 meddelade jag dem. När de har skickat brevet. 20 jag har gjort anmälan.

OB³: så det var bara en anmälan?

S: När jag misstänker de här personerna har jag muntligen meddelat. När hotbrevet kom gick jag och gjorde en anmälan.

U: När fick du hotbrevet?

S: Dagen innan, 19:e. Under dessa dagar blev situationen förstörd. (*fam 4* asylutredningsprotokoll)

Handläggaren återgår sedan till polisanmälan och upprepar frågan om antalet anmälningar. Niaz förklarar i sitt svar att han gick till polisen två gånger, först efter att ha känt sig förföljd och sedan igen när hotbrevet kom. Frågor om exakta tidsangivelser blir i intervjun ett kontrollinstrument med krav som närmast står i kontrast till paret Karzans minnen. Det verkar inte finnas något utrymme att ta hänsyn till det som sedan länge är belagt om trauma och posttraumatiskt stressyndrom, nämligen att de kan innebära svårigheter att i asylintervjun berätta om svåra upplevelser och att minnesluckor är vanligt förekommande hos människor som upplevt trauma (FN:s tortyrkommitté 1996).

Ett annat uttryck för kravet på exakta och detaljerade beskrivningar av ett konfliktfyllt förflutet är familjen Mohammadis asylutredning (*fam 3*). Denna utredning gällde bland annat en fjortonårig markkonflikt som skulle komma att

3 OB = offentligt biträde

eskalera under 2015. Under alla de fjorton åren hade makarna hotats och miss-handlats av släktingar, men en dag 2015 angrep två släktingar Faraz våldsamt. Han slog tillbaka, varvid den ene av de två angriparna skadades så svårt att han senare avled. Den andre svor att hämnas, och det var därefter som familjen insåg att de måste fly landet. I protokollet från asylintervjun med Faraz framkommer hur handläggaren ifrågasätter uppgifter om tidsperioder och tidpunkter på ett sätt som illustrerar dels en jakt på bestämda tidsangivelser, dels hur en eskalerande hotbild kan vara svår att bryta upp i exakta tidsenheter. Följande utdrag ur protokollet är handläggarens frågor kring hotbilden:

U: När började ni bråka?

S: Ungefär 10 år sedan.

U: Så fyra år efter din fars död?

S: Ja

. . . Så här höll de på i 8 år. . . . Efter åtta år blev det till slut riktigt allvarligt. . . .

X tog en sten och slog mig i huvudet. Jag gjorde allt för att försvara mig och tog till slut spaden och slog honom i huvudet med den. Hans huvud blödde.

Jag flydde till närmaste stad. Bad min systerson att hämta min familj.

[. . .]

U: Du berättade att X och Y började trakassera dig om marken först fyra år efter att din far dog?

S: Ja

U: Hur kommer det sig att de väntade i 4 år?

S: De gjorde dem även under de fyra åren. [De kom och trakasserade familjen även under de första fyra åren]

U: Men nu säger du emot dig själv. Tidigare sa du att de sökte upp dig 4 år efter din far dog. (*fam 3* asylutredningsprotokoll)

På den sista frågan förklarar Faraz att så länge hans pappa var vid liv så var risken mindre att familjen skulle förlora sin mark. Emellertid eskalerade hoten efter faderns bortgång, och detta blev värre de sista fyra åren före flykten. I utdraget ovan konstaterar handläggaren att Faraz säger emot sig själv, och frågan ”Hur kommer det sig att dom väntade i fyra år” blir därmed en direkt grund för att misstro Faraz berättelse. När Faraz berättar att hoten och trakasserierna pågick under en specifik tidsperiod, så tas denna uppgift till intäkt för förekomsten av en motsägelse. Utredarens sätt att ställa frågor gör det svårare för den skyddssökande personen att berätta om vad familjen varit med om och redogöra för de eskalerande hoten.

Faraz förklarar senare i ett kompletterande förhör varför han ena gången sagt tio och den andra gången fjorton år:

U: Förra gången sa du att det började efter fyra år (efter faderns död) och sedan ändrade du dig och sa att det även pågick en konflikt mellan er de första fyra åren [efter faderns död] men att den inte var lika intensiv.

S: Under de här fyra åren sa dem det [att marken var deras] 1–2 gånger, men jag tog det inte på allvar då.

U: När var det ordet marken kom ur deras mun?

Saiah, som är gift med Faraz, beskriver i sin asylintervju en misshandelssituation. En man slog Saiah hårt samtidigt som han frågade var hennes make befann sig. Hon blev så svårt skadad att hon inte kunde gå, utan var tvungen att kravla sig fram till dörren när det knackade på denna efter några timmar. Handläggaren ber Saiah att berätta hur länge misshandeln pågick. Saiah svarar att hon inte vet, men att det var länge. Handläggaren insisterar på ett mer tidsbestämt svar och frågar om det var en timme eller mer. Saiah svarar än en gång att hon inte vet:

U: Hur länge slog X dig?

S: Det var under lång tid. Jag vet inte. Sedan lämnade han mig och gick.

U: Var det en timme eller mer?

S: Jag minns faktiskt inte.

U: Hur länge kändes det? Ungefär?

S: Jag vet inte. Jag tänkte inte på det. (*fam 3* asylutredningsprotokoll)

Frågorna om detaljer kring en markkonflikt som pågått under många år fortsatte. I Migrationsverkets avslagsbeslut anser beslutsfattaren att Saiah inte på ett självständigt och detaljrikt sätt kunnat berätta om den förhållandevis långa tid som mannen befann sig i hennes hus (under det att hon utsattes för misshandel). Minnesbilden är att mannen var länge i huset, men när den lyfts ur sitt sammanhang blir det faktum att hon inte kunnat berätta mer om vad som hände något som hålls emot henne. Migrationsverkets beslut lyder:

[Hon har] inte kunnat på ett självständigt och detaljrikt sätt berätta vad mer som sades eller hände under den förhållandevis långa tid X befann sig i deras hus (Migrationsverket beslut Saiah, 14/7-2017:8) [. . .] (utdrag ur Migrationsverkets beslut i Saiahs ärende)

Även migrationsdomstolen ger avslag. Dess beslut grundas på misstro gällande misshandelsincidenten.

Exemplen ovan ur intervjuutdrag, beslut och domar illustrerar den temporala styrningens krav på detaljerade och sammanhängande redogörelser av ett förflutet som är kaotiskt och inte låter sig fångas i en kronologi och ännu mindre förmedlas i en tydlig linjär berättelse om personen har genomlevt traumatiska upplevelser (FN:s tortyrkommitté 1996; Feijen & Frennmark 2011:110). De skyddssökande bemöts nedlåtande och misstänkliggörande – stundtals aggressivt – och bombarderas med följdfrågor om detaljer. Det blir en närmast omöjlig uppgift för de skyddssökande att lägga fram sina asylskäl på ett sätt som godtas inom ramen för logiken om den exakta linjära berättelsen. Vidare illustrerar exemplet att frågor till de sökande bygger på ett

antagande om tid ordnad i enheter som kan läggas efter varandra. Utredarna förmår inte ta hänsyn till de sökandes kaotiska/traumatiska förflutna, vilket måste förstås som ett uttryck för en fyrkantig och misstänksam byråkrati. De sökande å sin sida försätts i ett kafkaliknande tillstånd där lagen har en överväldigande makt som leder till att människor går vilse och att hela deras existens blir olaglig. Effektivitetssträvan för oss till nästa motsättning i asylbyråkratin: den mellan hets och väntan.

”Lämna in det inom två veckor.” Frenetisk tidsanvändning kontra utdragen väntan
Samtliga familjer vilkas akter vi analyserat hade fått uppleva väntetider: väntan på utredning, beslut, överklaganden, nya beslut och eventuellt väntan på deportation. Framtiden är för de asylsökande familjerna oviss. Något slutdatum för när beslut måste vara fattat finns inte reglerat. Därmed har de asylsökande begränsade möjligheter att råda över sin tillvaro och än mindre möjligheter att planera för sin framtid.

Vi ser i akterna att föräldrar i de asylsökande familjerna drabbas särskilt hårt på så vis att värdet av deras tid ignoreras och att de utestängs från delaktighet i skapandet av sina framtida liv. Föräldrarna i familjerna förhindras i de flesta fall att arbeta och utbilda sig. Barnen, som går i skolan, blir däremot ofta en resurs genom sina språkkunskaper, och inte sällan får de ett ansvar att axla som talespersoner för hela familjen. Föräldrarna erkänns inte som aktörer (i samhället) eller som bärare av kunskap (i asylprocessen). De befinner sig, som Khosravi beskrivit, inte ”i tid med andra” (Khosravi 2010), utan måste på grund av underkastelse ”skjuta upp sin tid” (jfr dock Rotter 2016, som i en etnografisk studie belyser andra, mer produktiva aspekter av väntan). En sådan tillvaro av väntan kännetecknas av brist på personlig utveckling och sociala framsteg, ett slags hinder för att bli fullt ut ”vuxen”, vilket i sin tur för med sig en försvagad självuppfattning (De Genova & Tazzioli 2022).

Väntetiden för de familjer vilkas akter vi fått del av, mellan inlämnande av asylansökan och själva asylutredningen, varierade mellan fem och arton månader. Den vanligaste väntetiden var omkring ett år. Tiden mellan den första asylutredningen och beslut var mellan tre veckor och arton månader, med en tydlig tendens att asylsökande från Syrien fick snabbare beslut än övriga: mellan tre och tolv veckor.

Dessa byråkratiska väntetider skiljer sig från den levda världen och erfarenheter av väntan. Väntan är för de flesta asylsökande en svår tid, men just denna väntan präglas samtidigt även av något annat, nämligen framåtblickande – och kanske stundtals även tacksamhet över att vara framme i vad som förhoppningsvis kan bli en trygg hamn och ett slut på den ovissa väntan. Khosravi (2020) skriver om att människor som talar persiska, dari och arabiska använder två ord för väntan: *entezar* och *sabr*. Medan *sabr* handlar om väntan som en form av lidande eller uthållighet, så översätts *entezar* med förväntan och hopp (se även Brun 2015 samt Gutiérrez Garza 2018 om relationsskapande under väntan). I familjerna vilkas akter vi har analyserat skymtar denna dubbla betydelse av väntan. Det förekommer till exempel i protokollen från asylutredningarna att de sökande uttryckt att de är tacksamma. Samtidigt märks i vissa protokoll en frustration över att man fått vänta så länge genom önskan att ”jag vill ha besked nu”. Effektivitet i förvaltningen är i ljuset av detta mycket viktigt för den som söker skydd.

Förvaltningslagen slår också fast att ett ärende ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts (SFS 2017:900, § 9 första stycket). Att tiden ska utnyttjas maximalt utsägs också i regleringsbrevet från regeringen till Migrationsverket, som statuerar följande:

Myndigheten ska uppnå högre effektivitet inom verksamheten. Sökandes och andra aktörers behov ska vara utgångspunkten för arbetet. Migrationsverket ska förkorta kötiderna för öppna ärenden och öka andelen beslut som fattas inom författningsstyrd tid. (Justitiedepartementet 2020)

Även andra instanser med inflytande över asylproceduren har påtalat vikten av snabb handläggning. Justitieombudsmannen (JO), som under många år tagit emot ett stort antal klagomål från människor som fått vänta orimligt länge på beslut (se JO 2015/16:326), har vid flera tillfällen riktat kritik mot Migrationsverket, bland annat för att myndigheten varit passiv i handläggningen. Även enskilda handläggare har fått kritik (se JO Dnr 2079–2019, 2878–2019). Enligt JO är det ytterst en fråga för regering och riksdag att se till att Migrationsverket har resurser för att fatta beslut inom rimlig tid och inom givna tidsramar (se JO 2018/19:629; JO 2018/19:634).

Det finns således ett uttalat krav på raskhet i vardagens praktik, och vi identifierar i asylutredningsprotokollen en jäktad tidsuppfattning i handläggningen. Detta märks bland annat på så vis att handläggarna utför flera arbetsuppgifter samtidigt, vilket vi belyste ovan. Det är ett förfarande som väcker frågor om betydelsen av att inte söka ögonkontakt med den sökande, som samtidigt förväntas berätta om traumatiska och djupt personliga upplevelser.

En situation som illustrerar tidshets syns även i protokollet för Hamid Hashimi (*fam 9*). När Hamid berättar om den incident som ledde fram till familjens flykt avbryter handläggaren. Det tolkar vi som ett uttryck för att det saknas tid för den sökande att berätta. Handläggaren säger:

Vänta lite bara. Jag förstår att du vill berätta detta, och det stämmer bra med vad din fru sagt och Migrationsverket ifrågasätter inte detta. Jag vill därför att vi pratar om problemen i Afghanistan och marken. Kan du berätta om när din fru och du deporterades till Afghanistan och kom tillbaka till hennes faster? (*fam 9* asylutredningsprotokoll)

Lite senare i samma intervju berättar Hamid om hur kusinerna en natt attackerade familjen, något som är väsentligt för att förstå och bedöma de hot som familjen skulle bli utsatt för om de återvände. Även här avbryter handläggaren: ”Jag tror det räcker här för den här händelsen.” Handläggaren hejdar således en asylsökande när han försöker förmedla det som ligger till grund för ansökan om asyl, något som står i motsättning till den uppmaning som de asylsökande får, nämligen att berätta fritt och detaljerat. Vidare kan avbrottet ställas mot den vägledning Migrationsverket tagit fram till handläggarna:

När man är som mest engagerad i att berätta någonting som kanske väcker känslor av obehag eller spänning kan man komma att tänka på sådant som hör till en tidigare eller senare fas. Vi bör så långt som möjligt undvika att gå in och avbryta sökandes redogörelse. Det är bättre att vi antecknar de frågor som väcks av sökandes berättelse och först i nästa skede av utredningen ställa dessa och be om förtydliganden. Det kan också vara så att sökande längre fram i sin berättelse själv besvarar frågorna vi har. Alltför många avbrott i den fria berättelsen kan störa processen att minnas och berätta. (Migrationsverket 2021:11)

En annan aspekt av tidshetsen illustreras i familjen Hadids (*fam 8*) akt. Pappa Yasan är en välutbildad man. Han har haft flera chefsbefattningar utomlands och hans hustru Hamida har i sin utredning redovisat händelser utan ifrågasättande från handläggarens sida. Likväl används tid på ett sätt som stressar såväl mannen som kvinnan. Paret har mist sina pass på vägen till Sverige och har endast kopior av dem. Handläggaren uppmanar dem flera gånger att inom två veckor skicka originalpassen till Migrationsverket. I protokollet läser vi följande:

S: Självklart hade jag önskat att jag kunde skaffa fram våra pass, men jag hade inte kunnat be mina föräldrar kontakta myndigheterna i Syrien. Jag vet inte om du har förstått vad vi har gått igenom. (*fam 8* asylutredningsprotokoll)

Handläggaren uppmanar nu ännu en gång Yasan att skicka handlingarna till Migrationsverket:

U: Har du något intyg som visar att du har blivit uppsagd eller att du inte kan få fler arbetstillstånd i K? Du kan lämna det till mottagningsenheten. (*fam 8* asylutredningsprotokoll)

Handläggaren påtalar nu återigen vikten av att Yasan styrker sin identitet med ett giltigt pass och säger avslutningsvis: ”Lämna in det inom två veckor.” Exemplet belyser hur nära sammankopplade tid och makt är i asylbyråkratin. Framtiden är oviss för dem som sökt skydd och det finns inte något slutdatum att förhålla sig till. Genom sin överordnade ställning i beslutsprocessen har handläggaren ett omfattande inflytande över den andres tid. Samtidigt kan vi ana en fartblindhet i asylutredningarna.

Följden av byråkratins effektivitetssträvanden är att den utdragna väntan för den som sökt skydd plötsligt avbryts, exempelvis genom krav på att snabbt inkomma med dokumentation som intyg eller ID-handlingar. Två dominerande och motstridiga erfarenheter av tid återspeglas i akterna: å ena sidan den sökandes erfarenhet av osäker väntan och å andra sidan handläggarnas tidshets, som tenderar att bli kontraproduktiv så till vida att legitima skäl för uppehållstillstånd kommer i skymundan. Konsekvensen av de olika positionerna i mötet mellan de skyddssökande och asylbyråkratin förefaller ibland bisarr, såsom när en person som väntat i över ett år plötsligt på ett par veckor

förväntas skaffa fram intyg eller handlingar från flyktlandet (något som dessutom kan innebära stor fara för den asylsökandes kvarvarande familj).

Medan vissa skapar och återskapar, begränsar och inskränker tid för sig själva och för andras räkning, saknar andra inflytande över tiden. När den asylsökande får vänta är det ofta för att någon annan har bestämt det (Bourdieu 2000[1997]:228). Maktasymmetrin syns även på samhällsnivå. Under asylprocessen får de flesta vuxna inte arbeta medan barnen går i skola. Som ”nyanländ” ska man snabbt komma in på arbetsmarknaden, och efter ett visst antal år kan man söka medborgarskap i Sverige. Till varje tidsperiod är olika rättigheter knutna.

”. . . vi har inte så mycket minnen kvar.” Krav på icke-spekulativ framläggning av skyddsbehov kontra viss ofrånkomlig spekulation

Den framåtsyftande bedömningen i asylärenden görs på basis av dokumentation om situationen i den skyddssökande familjens tidigare hemland samt på basis av den berättelse som den sökande lägger fram för att göra sannolikt att hen är i behov av en fristad i Sverige. Vi förklarade i artikelns inledning att en sammanhängande och detaljerad berättelse är mycket viktig för att framstå som trovärdig i asylprocessen, eftersom trovärdighet är avgörande för det slutliga beslutet (Stern & Wikström 2016). Eftersom bedömningarna i asylprocessen är framåtsyftande ska berättelsen om vad som enligt den asylsökande kan komma att ske vid ett återvändande uppfylla de krav som ställs på att skyddsbehov ska föreligga. Spekulation bör inte förekomma, då det minskar trovärdigheten. I de fall Migrationsverket eller domstolen anser att den sökande spekulerar, är risken att hen inte anses ha gjort sannolikt att det föreligger ett skyddsbehov.

Förklaringen till den framåtsyftande bedömningen finns i utlänningslagens paragrafer. I stadgandet om individuella skyddsbehov står det att en person som ”riskerar att utsättas för förföljelse” kategoriseras som flykting. I paragrafen om alternativt skyddsbehov står det att den är att anse som ”alternativt skyddsbehövande” som ”vid ett återvändande till hemlandet skulle löpa risk att straffas med döden eller [...] förnedrande behandling [...] eller som civilperson löpa en allvarlig och personlig risk att skadas på grund av [...] en [...] konflikt”. Lagstiftningslogiken är således att myndigheterna bedömer vad som kan komma att hända individen i framtiden om hen återvänder till sitt medborgarskapsland.

Ett illustrativt exempel i vårt material på hur spekulation både är tabu och samtidigt en förutsättning för att göra ens behov av skydd sannolikt är Khadeeja Sadiqi (*fam 10*), som mycket utförligt och kronologiskt berättar om varför hon och hennes man Reza inte såg något annat val än att fly från Teheran där de gömt sig i flera månader av rädsla för Khadeejas tidigare make. Khadeeja hade tvingats gifta sig med denne man och bli hans andra hustru, trots att hennes pappa tidigare lovat att hon skulle få gifta sig med Reza. När Khadeeja blev gravid med den förste maken rymde hon och gjorde abort, något som också i detalj beskrivs i asylutredningen och som Khadeeja väl kommer ihåg.

En sak som Khadeeja däremot har svårt att minnas är vad hon fått berättat för sig om orsakerna till att hennes familj hamnade i Iran från första början, något hon också förklarar för handläggaren:

U: hur kom det sig att dina föräldrar flyttade till Iran?

S: Detta var väldigt, väldigt många år sedan. Mina föräldrar med sina föräldrar flyttade till Iran. De säger [tolken förklarar här att det är Khadeejas föräldrar som hon hänvisar till] vi har inte så mycket minnen kvar från Afghanistan.

U: har du tillstånd för att vistas i Iran?

S: nej.

U: Hur kommer det sig?

S: pappa trodde vi skulle återvända till Afghanistan när som helst. Pappa tyckte att situationen där snart skulle bli lugnare och vi skulle kunna återvända. (*fam 10* asylutredningsprotokoll)

I detta utdrag ser vi hur handläggarens frågor riktas mot något annat än de flyktskäl Khadeeja själv framhåller, nämligen flykten från maken i Iran. Handläggaren ställer frågor om varför Khadeejas föräldrar lämnade Afghanistan från första början. Anledningen till att dessa frågor är viktiga för utredningen torde vara att handläggaren vill kunna bilda sig en uppfattning om huruvida Khadeeja riskerar att utsättas för förföljelse i det land hon är medborgare i, Afghanistan, ett land där hon själv aldrig varit bosatt. Det är endast mot medborgarskapslandet Afghanistan som Migrationsverket har att pröva den asylsökandes skyddsbehov. Khadeeja förmås i ljuset av denna omständighet – den yttersta premissen för hela asylprocessen, huruvida återvändande till medborgarskapslandet är möjligt – att beskriva en osäkerhet, en situation präglad av konflikter, så långt tillbaka i tiden som när hon var barn. Hon berättar att hon minns en viss förhoppning hos sin pappa om att ”komma hem”.

Längre fram i intervjun med Khadeeja blickar handläggaren mer uttalat framåt i tiden mot ett eventuellt återvändande. Efter att ha hört Khadeejas detaljerade berättelse verkar handläggaren nu inte helt väl till mods. Under intervjun har Khadeeja stundtals berättat i detalj om djupa traumatiska erfarenheter. Att efter detta ställa frågor om återvändande blir absurt. Kanske är det därför handläggaren säger: ”Jag ska ställa en fråga som vi ställer till alla asylsökande, hypotetiskt sett, om du skulle återvända till ditt hemland Afghanistan vad skulle du riskera då?” (*fam 10* asylutredningsprotokoll)

Khadeeja besvarar den hypotetiska frågan med att kvinnor inte har några rättigheter i Afghanistan och att hon är säker på att maken som hon giftes bort med och sedan flydde ifrån har anmält henne i Afghanistan och skickat fotografier så att de ska kunna hitta henne. Hon har vanhedrat honom: ”Jag har dödat hans barn, jag har varit otrogen.” Detta, förklarar Khadeeja, är något hon kan bli stenad för i Afghanistan. Även hennes barn från det nya äktenskapet är i fara om familjen utvisas. ”Mitt barn är ett barn utanför äktenskap”, förklarar Khadeeja. Eftersom hon varit otrogen är hennes barn att betrakta som en otrogen. Hon avslutar med att förklara vad som sannolikt kommer att hända henne vid ett återvändande: ”att jag blir stenad eller blir avrättad och dör, det har ingen betydelse för mig men jag tycker jättesynd för min son . . .”

Khadeejas berättelse illustrerar asylbyråkratins motsägelsefulla logik. Närmare bestämt består konflikten i att minnen av upplevelser långt tillbaka i tiden (i det här fallet Khadeejas barndomsminnen av varför pappan kom fram till att familjen måste

lämna Afghanistan) ska kunna presenteras i detalj och sättas i samband med framtida skyddsskäl som inte får vara spekulativa.

Khadeejas fall belyser hur en temporal motsättning mellan å ena sidan kravet att förutse framtiden utan spekulering och å andra sidan det ofrånkomliga i att spekulera leder till att viktiga omständigheter får underordnad betydelse för utfallet. Detta är ett avvisningsbeslut. Under rubriken ”Bedömning av din rätt som flykting” i avslagsbeslutet ifrågasätts Khadeeja för att hon inte i detalj har redogjort för den förste makens maktställning i Afghanistan. Migrationsverkets bedömning är att det som Khadeeja berättat om betydelsen av denna maktställning enbart är ”spekulationer” från hennes sida. Ordvalet ”spekulationer” står här mot en framåtsyftande bedömning på basis av händelser som inträffat vid olika tidpunkter och på olika platser – i Khadeejas ärende rör det sig om flera generationer av flykterfarenhet. Liksom i flera andra av våra familjers ärenden får Khadeejas detaljerade berättelse om vad som har hänt ingen relevans för utfallet i ärendet, eftersom hon anses spekulera kring vad som möjligtvis kan hända i framtiden i ett land där hon aldrig bott. Med en sådan framåtblickande (ir)rationalitet kan asylansökan alltid utmynna i ett nej, oavsett tidigare trauman.

Vår slutsats efter analys av akterna är att spekulering åtminstone delvis är en ofrånkomlig del av att försöka göra sannolikt att man är i behov av skydd. Att ta sig bortom spekulering om framtida potentiella skyddsgrundande händelser, det vill säga sannolik framtida förföljelse, är en omöjlig uppgift. I och med att bevisbördan för att det sannolikt finns en risk att utsättas för förföljelse lagtekniskt har lagts på den skyddsökande individen, försätts denna person i en orimlig sits. Situationen försvåras ytterligare av att den sökande inte känner till regelverket, är utlämnad åt det offentliga biträde som Migrationsverket utsett, eventuellt är påverkad av tidigare trauman och upplever stor saknad efter familjemedlemmar och vänner i andra länder.

Sammanfattande diskussion

Med belysande exempel ur asylakter har vi pekat på tre temporala och överlappande spänningar i den svenska migrationsbyråkratiska styrningen. Den första spänningen handlar om utredarnas frenetiska jakt på en detaljerad och kronologisk berättelse visavi den ofta mycket svåra uppgiften för den sökande att minnas kaotiska händelseförlopp och erfarenheter som lett fram till beslutet att fly från det tidigare hemlandet. Den andra spänningen består i de asylsökande familjernas utdragna väntan visavi den frenetiska, stundtals abrupta, tidsanvändning som handläggarna manifesterar i utredningar, bedömningar och krav på de sökande. Den tredje spänningen utgörs av kraven på den asylsökande att lägga fram en framåtsyftande sannolikhetsbedömning av skyddsbehov utan att spekulera visavi den spekulering som är ofrånkomlig när man ska försöka bevisa att man är i behov av asyl i Sverige.

Dessa motsättningar har, menar vi, koppling till dominerande tidsperspektiv i den statliga förvaltningen och en specifik asylbyråkratisk tidsstyrning, i kombination med handläggarnas tolkningsutrymme och asylprocessens inbyggda maktasymmetrier och misstro.

Svensk offentlig förvaltning präglas av en västerländsk, linjär tidssyn, vilket här har visat sig framför allt i jakten på exakta tidsangivelser, men även i den frenetiska tidsanvändningen och den framåtsyftande bedömningen när skyddsbehov ska avgöras. Ett tydligt utslag av denna tidssyn är fartblindheten inom asylbyråkratin och stundtals även i asylutredningarna. Detta perspektiv eller denna tidssyn innebär att tid uppfattas som en bristvara. Samtidigt som tiden är knapp, finns dock inte några gränser för hur länge skyddssökande ska behöva vänta. Deras tid framstår därmed som mindre viktig i byråkratin än byråkraternas tid. Att de sökande får vänta länge är ett problem, eftersom väntan innebär en osäkerhet och hindrar de berörda från att planera sin tillvaro och sina liv. Dessa grundläggande behov verkar närmast ignoreras. Att fler beslut på kortare tid ses som något eftersträfvansvärt handlar om byråkratisk styrning och inte, i vart fall inte enbart, om strävan att undvika väntan. Tvärtom kan väntan vara en organisatorisk strategi för att trötta ut de sökande. Vi ser dock en strävan efter effektivitet tona fram även i riktlinjerna till Migrationsverket och i kritiken från JO. Med andra ord verkar asylbyråkrater i en kontext där det förväntas att saker och ting ska ske skyndsamt och effektivt, något som i sin tur påverkar asylutredningarna.

Genom utdrag ur protokollen har vi visat på att det kan gå *för* fort när asylsökande intervjuas och vad detta kan leda till. Den sorts fartblindhet som kännetecknar ett modernt samhälle där det förväntas att fler saker ska uträttas på kortare tid kan även få vidare samhällsliga konsekvenser. Våra exempel ur protokollen ger vid handen att den jäktade tidsuppfattningen inom asylbyråkratin kan leda till att frågan om hur människor på flykt ska kunna beredas en fristad, det vill säga hur asylrätten ska värnas, hamnar i skymundan när handläggarna tolkar gällande regelverk och fattar beslut om asylsökandes framtida liv. Arendts reflektion om den nullokratiska byråkratin blir därmed relevant. Hon menar att denna byråkrati innebär ”att målen löper risk att korrumpas av medlen som de rättfärdigar och som krävs för att uppnå dem” (Arendt 2008[1970]:10). Om vi tillämpar detta resonemang på asylprocessen så är dess uttalade mål enligt Migrationsverkets måldokument att värna asylrätten (Regeringen 2021:6, 20–21, 847). Resultatet av vår studie ger en annan bild av hur verkligheten ser ut. Vi ser hur effektivitetskrav leder till hets i utredningarna som korrumpas målet, i detta fall att människor på flykt ska beredas en fristad. I akterna syns en helt annan målbild, inte minst genom de standardfrågor som ställs, genom de sätt på vilka de sökande avbryts när de berättar och genom de sätt på vilka intervjuerna fastnar vid följdfrågor om exakta tidpunkter. På sätt och vis kan också asylutredningsprotokollen i sig, skrivna av de utredare som har en avgörande betydelse för utfallet, ses som uttryck för denna effektivisering. Effektiviseringen och hetsen i kombination med en enkelspårig linjär tidssyn gör sannolikt också att tiden för eftertanke, för att fatta beslut med gott omdöme inom ramen för det tolkningsutrymme som handläggarna har, begränsas.

I de svåra avvägningssituationer som asylprocessen innebär kan fartblindhet i värsta fall föra med sig felaktiga utvisningsbeslut. Enskilda handläggares beslutsfattande kan i förlängningen också bidra till att reproducera och till och med underblåsa en mer restriktiv regeltolkning och därmed en mer begränsad asylrätt.

En andra slutsats av vår studie är att kontrollfrågorna i ett sammanhang präglad

av misstro utgör en specifik form av tidsstyrning som försvagar asylsökandes legitima anspråk på skydd från krig och förföljelse. Kontrollfrågor om tidpunkter, tidsbestämningar, ålder vid olika händelser och så vidare är förenade med en uppenbar risk för att omständigheter som skulle kunna anses vara skyddsgrundande, exempelvis ackumulerade skäl för att få skydd som eskalerar över tid, kommer i skymundan eller aldrig blir synliga. Som vi sett kan kontrollfrågorna ibland vara direkt kränkande.

Samtliga familjer villkas akter vi hämtat exempel från ovan, utom två syriska familjer, meddelades utvisning vid första beslutet. Även om en tänkbar förklaring till jakten på den exakta kronologin kan vara handläggarnas ambition att få syn på specifika asylskäl, blir konsekvensen att den sökande inte förmår svara på detaljfrågor och att det som sägs därmed inte får betydelse för utfallet. Svårigheter att svara på detaljerade frågor om hur länge ett visst skeende pågick och exakt i vilken ordning vissa incidenter ägde rum är sannolikt i våra asylärenden också knutna till traumatiska erfarenheter som har påverkat tidsuppfattningen. Vidare skapar jakten på kronologi och kontrollfrågorna ett samtalsklimat i vilket den sökande misstänkliggörs. Detta kan mycket väl påverka den sökandes tillit och förmåga att dela med sig av sin berättelse. I akterna blir det tydligt hur utredarnas frågor och hetsen skapar osäkerhet hos den sökande. Den specifika tidsstyrningen riskerar därmed att få kontraproduktiva effekter. De aggressiva och talrika kontrollfrågorna kan också leda till att den enskilda handläggarens tolkningsutrymme och Migrationsverkets utredningsansvar blir osynliga genom att gå förlorade i en strid ström av kontrollfrågor om tid.

Vår tredje slutsats när vi väger samman de tre konfliktpunkterna gäller den maktoabalans som vi har identifierat i asylbyråkratin och som blir tydlig i akterna, bland annat genom handläggarnas tolkningsutrymme. Handläggarna har tolkningsföreträdare i fråga om att välja ut relevanta sakomständigheter, att omsätta de skyddsökandes erfarenheter och upplevelser i rättsliga problem och att tolka regelverket inför beslut om uppehållstillstånd eller avslag. Vidare har handläggarna också juridiska specialister knutna till sig inom Migrationsverket, något som gör deras övertag ännu större i förhållande till de skyddsökande. På övergripande samhällsnivå framträder det asymmetriska maktförhållandet mellan asylsökande och det system som de möter på så vis att de som är berörda av lagstiftningen saknar möjlighet att påverka lagreglernas innehåll. Inte desto mindre läggs bevisbördan på den skyddsökande, som måste göra sannolikt att hen riskerar förföljelse i det tidigare hemlandet och därför inte kan åka tillbaka. Familjernas underordnade position syns även i handläggarnas (arbets)tid, som anses vara möjlig att effektivisera genom utförande av flera arbetsuppgifter samtidigt, såsom att ställa frågor och protokollföra på samma gång. Samtidigt har de sökande ingen aning om när deras utdragna väntan ska vara över.

I vårt inledande exempel såg vi hur man kan göra asylsökandes (livs)tid oviktig genom att räkna bort den period under vilken familjen bott i Sverige med hänvisning till legal status. En relevant fråga är om en sådan likgiltighet inför människors livssituation är helt omedveten. Ann-Mari Sellerberg (2008) menar att myndigheter kan ha en organisatorisk strategi att ”vänta ut” sökande så att de ska acceptera ett eventuellt negativt beslut lättare när ett sådant meddelas, och en liknande poäng gör Khosravi (2020). I sin studie om

invandrade kvinnor i olika arbetsmarknadsprojekt, som vi hänvisade till inledningsvis, lyfter Mulinari (2021) fram att utlandsfödda kvinnor framställs som tidstjuvar då de föreställs ha obegränsat med tid som måste regleras för att jämställdhet ska uppnås. Liksom Sellerberg menar Mulinari att väntan inte är en effekt av en ineffektiv organisation, utan en form av organisatorisk maktutövning (se även Bourdieu 2000[1997]). Liksom andra marginaliserade grupper i samhället har asylsökande mindre kontroll över sin egen och andras tid än mer privilegierade grupper samt mer kontakt med myndigheter än andra grupper. Samtidigt framstår deras tillvaro och deras livstid som oviktiga för myndigheterna. Effekten av denna likgiltighet, vars yttersta form är att tid kan räknas bort med en knapptryckning, är sannolikt nedbrytande på individnivå. På samhällsnivå väcker den frågor om risken för legitimitetsförlust och tilltro till svensk förvaltning i vidare bemärkelse. Till denna risk bör också fogas de stundtals nedsättande frågor som vi har beskrivit i vår studie. Den pejorativa inställning som märks i utredningsprotokollen är inte bara knuten till en tidslogik utan också till en samtidslogik, närmare bestämt målet att avslå så många ansökningar som möjligt och utöva en gränsskapande och i förlängningen migrationsbyråkrati som har allvarliga konsekvenser.

Tack

Vi vill rikta ett tack till de familjer som delat med sig av sina akter. Tack även till de tre anonyma granskarna för konstruktiva kommentarer samt till Åke Wibergs stiftelse (H19-0397) och FORMAS (Dnr 2019-01872) för bidrag till studien.

Referenser

- Abdelhady, D. (2020) "Media constructions of the refugee crisis in Sweden. Institutions and the challenges of refugee governance" 122–143 i D. Abdelhady, N. Gren & M. Joorman (red.) *Refugees and the violence of welfare bureaucracies in Northern Europe*. Manchester: Manchester University Press. <https://doi.org/10.7765/9781526146847.00015>
- Anderson, B. (2013) *Us and them? The dangerous politics of immigration control*. New York: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199691593.001.0001>
- Arendt, H. (2008 [1970]) *Om våld*. Göteborg: Daidalos,
- Auyero, J. (2011) "Patients of the state. An ethnographic account of poor people's waiting", *Latin American Research Review* 46 (1):5–29. <https://doi.org/10.1353/lar.2011.0014>
- Benjamin, W. (1921) "Försök till en kritik av våldet", i Benjamin (2014), *Bild och dialektik. Essäer i urval och översättning av Carl-Henning Wijkmark*. Göteborg: Daidalos.
- Bourdieu, P. (2000[1997]) *Pascalian meditations*. Stanford: Stanford University Press.
- Bohmer, C. & A. Shuman (2018) *Political asylum deceptions. The culture of suspicion*. Cham: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-67404-9>

- Borrelli, L.M. & A. Lindberg (2019) "Paperwork performances. Legitimizing state violence in the Swedish deportation regime", *Journal of Legal Anthropology* 3 (2):50–69. <https://doi.org/10.3167/jla.2019.030204>
- Borrelli, L.M., A. Lindberg & A. Wyss (2022) "States of suspicion. How institutionalised disbelief shapes migration control regimes", *Geopolitics* 27 (4):1023–1041. <https://doi.org/10.1080/14650045.2021.2005862>
- Brekke, J.P. & G. Brochmann (2015) "Stuck in transit. Secondary migration of asylum seekers in Europe, national differences, and the Dublin regulation", *Journal of Refugee Studies* 28 (2):145–162. <https://doi.org/10.1093/jrs/feu028>
- Brun, C. (2015) "Active waiting and changing hopes. Toward a time perspective on protracted displacement", *Social Analysis* 59 (1):19–37. <https://doi.org/10.3167/sa.2015.590102>
- Bhatia, M. & V. Canning (2021) *Stealing time. Migration, temporalities and state violence*. Cham: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-69897-3>
- Cwerner, S.B. (2001) "The times of migration", *Journal of Ethnic and Migration Studies* 27 (1):7–36. <https://doi.org/10.1080/13691830125283>
- De Genova, N. & M. Tazziolo (2022) "Minor keywords of political theory. Migration as a critical standpoint. A collaborative project of collective writing", *Environment and Planning C: Politics and Space* 40 (4):781–875. <https://doi.org/10.1177/2399654420988563>
- Djampour, P. (2018) *Borders crossing bodies. The stories of eight youth with experience of migrating*. Doktorsavhandling. Malmö: Malmö universitet, <https://doi.org/10.24834/2043/24776>
- Feijen, L. & E. Frennmark (2011). *Kvalitet i svensk asylprövning. En studie av Migrationsverkets utredning av och beslut om internationellt skydd*. Norrköping: Migrationsverket.
- FN:s tortyrkommitté (1996) *Kisoki v. Sweden* CAT/C/16/D/41/1996.
- Griffiths, M. (2017) "The changing politics of time in the UK's immigration system", 48–60 i E. Mavroudi, B. Page & A. Christou (red.) *Timespace and International Migration*. Cheltenham: Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781786433237.00009>
- Griffiths, M., A. Rogers & B. Anderson (2013) "Migration, time and temporalities. Review and Prospect". COMPAS Research Resources Paper. https://www.compas.ox.ac.uk/wp-content/uploads/RR-2013-Migration_Time_Temporalities.pdf
- Gupta, A. (2019) "Låt tåget drivas av papper", *Fronesis* 62–63:50–56.
- Gutiérrez Garza, A. (2018) "The temporality of illegality. Experiences of undocumented Latin American migrants in London", *Focaal: Journal of Global and Historical Anthropology* 81:86–98. <https://doi.org/10.3167/fcl.2018.810107>
- Hansen, P. (2021) *A modern migration theory. An alternative economic approach to failed EU policy*. Newcastle upon Tyne: Agenda Publishing. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1mvw8pm>
- Joormann, M. (2019) *Legitimized refugees. A critical investigation of legitimacy claims within the precedents of Swedish asylum law*. Doktorsavhandling. Lund: Lunds universitet.

- Jubany, O. (2017) *Screening asylum in a culture of disbelief. Truths, denials and skeptical borders*. Cham: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-40748-7>
- Justitiedepartementet (2020) *Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Migrationsverket*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Justitieombudsmannen, *JO-beslut* 2015/16:326, 2018/19:629, 2018/19:634.
- Kazemi, B. (2021) *Unaccompanied minors (un-)made in Sweden. Ungrievable lives and access to rights produced through policy*. Doktorsavhandling. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Khosravi, S. (2009) "Sweden. Detention and deportation of asylum seekers", *Race & Class* 50 (4):38–56. <https://doi.org/10.1177/0306396809102996>
- Khosravi, S. (2010) *"Illegal" traveller. An auto-ethnography of borders*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230281325>
- Khosravi, S. (2018) "Stolen time", *Radical Philosophy* 2 (3):38–41.
- Khosravi, S. (2020) "Afterword. Waiting, a state of consciousness", 202–207 i C.M. Jacobsen, M.A. Karlsen & S. Khosravi (red.) *Waiting and the temporalities of irregular migration*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429351730-15>
- Linköpings universitet (2022) "Asylkommissionen", <https://liu.se/forskning/asylkommissionen> (hämtningsdatum 4 november 2022).
- MIG 2020:24, Migrationsöverdomstolens avgörande.
- Migrationsverket, internt dokument, handläggningsstöd vid asylutredningar, odaterat, erhållet april 2021.
- Mossige-Norheim, R. (2021) "Hadicha och barnkonventionen", *P1 morgon*, 8 april 2021. <https://sverigesradio.se/artikel/hadicha-och-barnkonventionen>
- Mulinari, P. (2021) "Policing time – creating labour. The temporal control of the unemployed", *Nordic Social Work Research* 11 (2):117–128. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2020.1861069>
- Navaro-Yashin, Y. (2007) "Make-believe papers, legal forms and the counterfeit. Affective interactions between documents and people in Britain and Cyprus", *Anthropological Theory* 7 (1):79–98. <https://doi.org/10.1177/1463499607074294>
- Norström, E. (2004) *I väntan på asyl. Retorik och praktik i svensk flyktingpolitik*. Doktorsavhandling. Umeå: Boréa bokförlag.
- Regeringen (2021) *Budgetpropositionen för 2022*. Regeringens proposition 2021/22:1. Stockholm: Finansdepartementet.
- Rotter, R. (2016) "Waiting in the asylum determination process. Just an empty interlude?", *Time & Society* 25 (1):80–101. <https://doi.org/10.1177/0961463x15613654>
- Scocco, S. (2019) *Och några, antar jag, är ok! Varför nationalistiska vänstern är en återvändsgränd och nationalistiska högers ärende inte är främlingsfientlighet*. Stockholm: Atlas.
- Sellerberg, A.M. (2008) "Waiting and rejection. An organizational perspective. 'Cooling out' rejected applicants", *Time & Society* 17 (2–3):349–362. <https://doi.org/10.1177/0961463X08093428>
- SFS 2017:900. *Förvaltningslag*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Stern, R. & H. Wikström (2016) *Migrationsrätt. Skyddsbehov och trovärdighet. Bedömning i asylärenden*. Stockholm: Liber.

van Houtum, H. (2010) "Waiting before the law. Kafka on the border", *Social & Legal Studies* 19 (3):285–297. <https://doi.org/10.1177/0964663910372180>
Weber, M. (1987[1922]) *Ekonomi och samhälle*, band 3, *Förståelsesociologins grunder*.
Lund: Argos.

Författarpresentation

Anna Lundberg är professor i rättssociologi vid Lunds universitet och i välfärdsrätt vid Linköpings universitet. Hon är också forskningsledare för Asylkommissionen. Lundberg har varit huvudansvarig för denna artikels idé, design och analys.

Anna Lindberg är filosofie doktor i historia och oberoende forskare ansluten till Asylkommissionen.

Mebek Muftee är sociolog, disputerad vid Tema Barn, Linköpings universitet. Hon är verksam som forskare vid Centrum för mångvetenskaplig forskning om rasism, Uppsala universitet.

Kontaktuppgifter

Anna Lundberg
Rättssociologiska institutionen, Lunds universitet
Box 42, 221 00 Lund
anna.lundberg@soclaw.lu.se

Social inkludering och inställning till omfördelning

Kvinnors attityder i en historisk brytningstid

Social inclusion and attitudes to redistribution. Women's attitudes in an era of transition

The social rights of citizenship are conditioned on labor market participation. While quite a lot of research has focused on how, e.g., income and type of employment contract are related to attitudes towards welfare redistribution, less interest has been paid to the effect of being active on the labor at all, or not, for those attitudes. This study uses previously unexplored interview data with some 3,000 married women collected in 1968, at the time when married women entered the labor market in large numbers and the housewife era ended. Theoretically, the study departs from a discussion of self-interest and/or care oriented thinking as possible determinants of attitudes to redistribution. The results show that women who were active on the labor market, with control for other factors, tended to be more positive to redistribution than women in unpaid work. Translated into today's discussion of why women tend to be more positive to redistribution than men, the results can be said to point away from explanations in terms of care-oriented thinking, and rather to factors like, e.g., self-interest.

Keywords: Attitudes to redistribution, housewife era, social inclusion, care-oriented thinking, self-interest

DET MODERNA MEDBORGARSKAPET bygger på social inkludering genom förvärvsarbete – det är genom det betalda arbetet som vi kvalificerar oss för många av de välfärdsstatliga förmånerna. Under välfärdsstatens hela historia har det bland männen endast varit mindre, på olika sätt marginaliserade grupper som långvarigt stått utanför arbetsmarknaden, men detsamma har inte gällt kvinnorna – den så kallade hemmafruepoken förlöpte en bra bit in under det som brukar räknas som välfärdsstatens uppbyggnadsperiod (se t.ex. Axelsson 1992; Montanari, Nelson & Palme 2007). Som en följd av både attitydforskningens relativt unga ålder och det faktum att den (liksom så mycket annan forskning) traditionellt sett främst intresserat sig för män (se t.ex. Oskarson & Wängnerud 1996), vet vi en hel del om hur faktorer som inkomst och anställningsform påverkar inställningen till omfördelning, men mindre om betydelsen av att över huvud taget vara inne på arbetsmarknaden. Här kan sociohistoriska data om kvinnors attityder vid övergången från hemmafruepok till tvåförsörjarsamhälle utgöra

en viktig pusselbit. Föreliggande studie har haft tillgång till tidigare oanalyserade intervjuedata med ett större urval av kvinnor insamlade år 1968, precis när inflödet av gifta kvinnor på arbetsmarknaden var som störst (Axelsson 1992). Skilde sig attityderna åt mellan kvinnor som förvärvsarbetade och kvinnor som arbetade i hemmet, även om vi tar hänsyn till bakgrundsfaktorer som påverkade denna position? Förutom att besvara den direkta (historiska) frågan, menar jag att analysen i denna artikel också kan ge visst kött på benen när det gäller en av de närmast eviga frågorna inom forskningsfältet om attityder till välfärdsstat och omfördelning, nämligen hur variationer i sådana attityder på gruppnivå kan förstås. I artikeln kommer jag att resonera kring förklaringar i termer av egenintresse respektive omsorgsinriktat tänkande.

De data som används kommer från den så kallade Metropolitundersökningens familjeundersökning, där drygt 3 000 gifta eller samboende kvinnor intervjuades (se Janson 1995; Stenberg 2013). Kvinnorna intervjuades i första hand i egenskap av mödrar till undersökningsspersonerna i Metropolitundersökningen (som alla vara födda 1953 och som 1963 var bosatta i Storstockholm), men de tillfrågades också bland annat om sina åsikter kring skatter, omfördelning och statligt respektive privat ansvar. Fäder intervjuades inte inom ramen för undersökningen, och studien kan alltså inte ge direkt kunskap om könsskillnader i attityder till omfördelning vid denna tid. Däremot kommer element från i dag aktuella teorier om könsskillnader i attityder till omfördelning att användas som vägledning vid tolkningen av resultaten. Härnäst följer en kort bakgrund till ämnet, en presentation av de teoretiska tolkningsverktygen och en tidslig och rumslig kontextualisering av studien. Efter detta presenteras det datamaterial som använts samt studiens operationaliseringar. Därefter presenteras resultaten, varefter en diskussion avrundar artikeln.

Bakgrund

Den huvudsakliga funktionen hos moderna välfärdsstater är att omfördela resurser, dels mellan grupper med olika socioekonomisk position, dels över livscykeln (se t.ex. Vanhuysse, Medgyesi & Gal 2021). Resursomfördelning kan både ske direkt via skattsedeln, men också genom olika välfärdsstatliga program, såsom till exempel arbetslöshetsersättning och bostadsbidrag. Forskningen om attityder till välfärdsstatlig omfördelning är alltjämt ganska ny. Det var när nyliberala krafter i början av 1980-talet riktade stark kritik mot välfärdsstaten som forskarna ville veta om liknande attityder var utbredda även bland befolkningen i stort (Svallfors 1989). Detta betyder bland annat att vi vet mycket lite om stödet för välfärdsstaten under dess huvudsakliga uppbyggnadsperiod, från 1940- till 1970-talet.

Eftersom det sedan 1980-talets mitt endast är mindre, på olika sätt sårbara grupper som permanent stått utanför arbetsmarknaden, så är våra kunskaper om betydelsen av inkludering på arbetsmarknaden – och därmed fullt socialt medborgarskap – för välfärdsstatligt stöd mycket begränsade.

T.H. Marshall (1991[1950]) har beskrivit medborgarskapets utveckling under de senaste seklen, från etableringen av civila rättigheter under 1700- och 1800-talen,

vidare till utvecklingen av politiska rättigheter under 1800-tal och tidigt 1900-tal och slutligen, i takt med välfärdsstatens framväxt under 1900-talet, inkluderingen av sociala rättigheter (se även Barbalet 1988). De sociala rättigheterna, som alltså fullbordar det moderna medborgarskapet, skiljer sig dock på ett grundläggande sätt från de övriga två, då de i regel är förenade med villkor och kräver kvalificering genom deltagande i förvärvslivet. Även om det alltså tvivelsutan finns aspekter av välfärdsstaten som inbegriper också dem som står helt utanför arbetsmarknaden, så är det fulla medborgarskapet bara tillgängligt för dem som är (eller har varit) aktiva på arbetsmarknaden.

Kvinnors plats på arbetsmarknaden har som bekant varit långt ifrån lika självklar som männens, och feministiska forskare har kritiserat Marshall (1991[1950]) för könsblindhet och pekat på hur vägen till fullt medborgarskap varit betydligt längre för kvinnor än för män (se t.ex. Orloff 1993; Sainsbury 1994; Lister 1997). Bland annat mer deltidsarbetande och större uttag av föräldraledighet bland kvinnor än bland män innebär att ojämställdhet på arbetsmarknaden fortfarande råder (se t.ex. Bihagen & Härkönen 2014; Boye & Evertsson 2014). Samtidigt får perioden under 1960- och 1970-talen, då majoriteten av de gifta kvinnorna tog steget ut på arbetsmarknaden och hemmafruepoken gick i graven, ses som särskilt betydelsefull när det gäller kvinnors inkludering i det sociala medborgarskapet.

Teoretiska tolkningsverktyg – egenintresse och/eller omsorgsinriktat tänkande?

Vem älskar välfärdsstaten? frågade Stefan Svallfors i sin avhandling från 1989. Något förenklat var svaret att det välfärdsstatliga stödet överlag var brett bland den svenska befolkningen. Liknande resultat har konstaterats senare (Svallfors 2013; Nilsson 2014, 2020). Samtidigt är det förstås så att stödet för omfördelning varierar mellan individer och grupper av individer, och en av de huvudsakliga uppgifterna för välfärdsstatsforskningen är just att förstå denna variation. Betydelsen av social klass har dominerat diskussionen inom fältet, då individer med mindre privilegierad socioekonomisk position tenderar att uttrycka större stöd för välfärdsstatlig omfördelning än individer högre upp i den socioekonomiska hierarkin. Detta tolkas vanligen som ett uttryck för egenintresse, på så vis att stödet för omfördelning och välfärdsstatliga program kan antas vara större hos dem som personligen har ekonomiskt mest att vinna på dem (se t.ex. Svallfors 1997; se även Korpi & Palme 2003; Durante, Putterman & van der Weele 2014). Egenintressets fundamentala betydelse när det gäller omfördelningsfrågor betonas också av dem som pekar på vikten av att inkludera även medelklassen bland dem som får ut något ekonomiskt av välfärdsstaten, detta så att man kan upprätthålla ett brett stöd för omfördelning (Titmuss 2018[1958]; se även t.ex. Nelson 2007).

Betydelsen av kön för välfärdsstatligt stöd har undersökts i betydligt mindre utsträckning, men de flesta studier på senare år tyder på en större uppslutning bakom välfärdsstaten och en mer positiv inställning till omfördelning bland kvinnor än bland män (Svallfors 1997; Scott, Matland, Michelbach m.fl. 2001; Dallinger 2010; Stegmüller, Scheepers, Roßteuscher m.fl. 2012; Goossen 2020). Den vanligaste förklaringen till detta är, precis som när det gäller klass, egenintresset. Eftersom kvinnor fortfarande tjänar mindre än män (Boye, Halldén & Magnusson 2014) och

oftare har en osäker position på arbetsmarknaden (Larsson 2017), har de som grupp mer att tjäna på omfördelning än män (se t.ex. Svallfors 1997), och av samma skäl kan de också förväntas ha mer att förlora på välfärdsstatliga nedskärningar (se t.ex. Daly 2011). En utbyggd barnomsorg var också en förutsättning för att breda lager av kvinnor med små barn skulle kunna gå ut på arbetsmarknaden, och det är tänkbart att kvinnor i högre grad än män fortfarande uppfattar sin plats på arbetsmarknaden som beroende av en fungerande barnomsorg (se t.ex. Hernes 1987; se även Korpi, Ferrarini & Englund 2013).

Det finns dock de som föreslagit att kvinnors starkare stöd för välfärdsstat och omfördelning kan förklaras av att de tenderar att vara mer omhändertagande och tänka mer på andra än män (se t.ex. Waerness 1984; Scott, Matland, Michelbach m.fl. 2001). Biologiska skillnader kan anföras som skäl till detta, men det skulle också kunna bero på könsbunden socialisation, så att flickor i högre grad uppmuntras att tänka på och bry sig om andra, medan pojkar i högre grad uppmuntras att i första hand tänka på sig själva och ta sig fram för egen maskin (se t.ex. Ennser-Jedenastik 2017).

De två hypoteserna ovan är inte ömsesidigt uteslutande – det är med andra ord fullt möjligt att kvinnors starkare välfärdsstatliga stöd kan förklaras av både att de själva tjänar mer på omfördelning och att de tenderar att tänka mer omsorgsinriktat än män. Som tidigare nämnts är syftet med denna studie inte heller att analysera könsskillnader i attityder till omfördelning. Däremot kan teorierna ge kött på benen i förståelsen av sambandet mellan inkludering på arbetsmarknaden och attityder till omfördelning: Om vi å ena sidan föreställer oss attityder till omfördelning som produkter av könsbunden socialisation, så följer att de bör vara relativt stabila över tid och mindre påverkbara av yttre omständigheter i vuxen ålder. Om vi i stället tänker oss egenintresse som en förklaring till kvinnors mer positiva inställning till omfördelning, så bör de yttre omständigheterna, såsom ekonomisk ställning och deltagande i arbetslivet, påverka enskilda kvinnors attityder i frågan. Vi kommer här att fokusera på två frågor om omfördelning. Den första, och den i sammanhanget mesta centrala, rör attityder till omfördelning av löneinkomster. Den andra omfördelningsfrågan tangerar välfärdsstatens demokratiska rättigheter snarare än dess sociala rättigheter och kan utgöra en intressant jämförelsepunkt mot den första. Denna fråga handlar om attityder till omfördelning av inflytande i arbetslivet. Båda frågorna rör alltså enbart omfördelning bland de socialt inkluderade, men den andra, icke monetära frågan kan möjligen antas vara djupare ideologiskt förankrad och därmed inte i lika hög grad påverkbar av yttre förändring, såsom i detta fall inträde på arbetsmarknaden.

Före presentationen av studiens data, mått och analysdesign följer nedan en kort sociohistorisk beskrivning av det svenska samhället vid tiden för insamlingen av data.

Kontextualisering – hemmafruepokens fall och välfärdsstatens uppgång

Den så kallade hemmafruepoken i Sverige var historiskt distinkt, om än relativt kort, och varade ungefär från 1930-talet fram till det tidiga 1960-talet. Feministiska forskare har visat hur såväl epokens uppgång som dess fall åtminstone till dels kan förstås

utifrån tendensen att kvinnor betraktades som en sorts reservarbetskraft. I samband med 1930-talskrisen ansågs kvinnor utgöra ett hot mot mäns arbeten och hänvisades därför till obetalt arbete i hemmet (Ellingsaeter 2013). Det tidiga 1960-talet präglades tvärtom av en överhettad arbetsmarknad och en stor arbetskraftsbrist, varvid kvinnor åter ansågs höra hemma på arbetsmarknaden (Nyberg 2013). Under tidigt 1960-tal pågick också en samhällsdebatt om gifta kvinnors rätt till betalt arbete och ekonomiskt oberoende (se t.ex. Hirdman 2008). Politiska reformer, såsom särbeskattningsreformen 1971 samt beslutet att kraftigt bygga ut den offentliga sektorn för att kunna erbjuda barn- och äldreomsorg till alla, var andra avgörande faktorer bakom den kraftiga ökningen av gifta kvinnor på arbetsmarknaden under 1960- och 1970-talen (se t.ex. Lundqvist 2019). Hemmafruepokens upplösning och välfärdsstatens uppbyggnad är alltså tätt sammanflätade.

De data som används i studien samlades in 1968, under den period då inflödet av gifta kvinnor på arbetsmarknaden var som störst och då välfärdsstaten växte som snabbast (Montanari, Nelson & Palme 2007). Det senare innebär också att data samlades in efter viktiga välfärdsstatliga reformer såsom införandet av arbetslöshetsförsäkringen (1935) och sjukförsäkringen (1955), men före de viktigaste familjepolitiska reformerna, såsom avskaffandet av sambeskattningen (1971), införandet av föräldraförsäkringen (1974) och utbyggnaden av barnomsorgen (1970- och 1980-talen).

Data, operationaliseringar och analytisk design

Data

Studien använder data från den så kallade Metropolitundersökningen (Janson 1995; Stenberg 2013). Metropolitundersökningen innehåller information från både enkäter och register om en kohort individer födda 1953 som vid tio års ålder var bosatta i Storstockholm. År 1968, när individerna i kohorten var 15 år gamla, intervjuades ett urval av deras mödrar inom ramen för den så kallade Familjeundersökningen. Mödrarna till drygt 25 procent av kohortens 15 117 individer ingick i urvalet, och svarsfrekvensen för Familjeundersökningen uppgick till 91 procent. Mödrarna tillfrågades bland annat om deras attityder till utbildning och deras förhoppningar när det gällde barnens framtid, men också om deras inställning till gifta mödrars förvärsarbete och om deras politiska attityder. Totalt deltog ungefär 3 500 kvinnor (som alltså hade det gemensamt att de var mödrar till 15-åringar) i Familjeundersökningen, varav cirka 500 var ensamstående. Ensamstående mödrars levnadsvillkor under hemmafruepoken är onekligen ett ämne värt att studera. Eftersom dessa i stor utsträckning förvärsarbetade även under hemmafruepoken, och eftersom vi även är intresserade av hur makarnas utbildningsnivå och socioekonomiska position påverkade kvinnornas attityder till omfördelning, så inkluderades i denna studie enbart gifta/samboende kvinnor.

Operationaliseringar

Beroende variabler

Måttet på inställning till inkomstomfördelning är ett påstående som lyder: "Inkomstutjämningen bör inte gå längre." Måttet på inställning till omfördelning av makt är ett påstående som lyder: "Löntagarna bör få starkare inflytande i arbetslivet."

För vart och ett av påståendena finns det fem svarsalternativ, från "instämmer helt" till "tar helt avstånd". Det mittersta svarsalternativet är formulerat som "ingen åsikt", vilket gör det svårt att betrakta svarsalternativen som en ordinalskala. I stället skapades en dikotom variabel där de två svarsalternativ som uttryckte mest positiv inställning till omfördelning slogs ihop och ställdes mot de övriga. (Notera att påståendena inledningsvis var vända åt olika håll).

Oberoende variabel

Arbetsmarknadsdeltagande 1968: 1) Nej (hemarbetande); 2) Ja, förvärvsarbetande deltid; samt 3) Ja, förvärvsarbetande heltid.

Kontrollvariabler

Utbildningsnivå: Variabeln skiljer mellan 1) Låg utbildning (endast grundskola); 2) Medelhög utbildning (gymnasium eller motsvarande); samt 3) Hög utbildning (utbildning på högskolenivå). Eftersom så få kvinnor hade utbildning på högskolenivå, slogs de två övre kategorierna samman i de multivariata analyserna.

Ålder är indelat i tre kategorier: 1) Yngre än 40 år; 2) 40–49 år; samt 3) 50 år eller äldre.

Antal hemmavarande barn mäts med en tredelad variabel: 1) Ett barn; 2) Två barn; samt 3) Tre eller fler barn.

Makes utbildningsnivå: Variabeln skiljer mellan 1) Låg utbildning (endast grundskola); 2) Medelhög utbildning (gymnasium eller motsvarande); samt 3) Hög utbildning (utbildning på högskolenivå). I de multivariata analyserna slås de två övre kategorierna samman.

Makes socioekonomiska position: Variabeln, som bygger på den gamla socialgruppsindelningen, skiljer mellan: 1) Övre medelklass; 2) Lägre medelklass; samt 3) Arbetarklass (samt icke-klassificerade).

Analytisk design

Inledningsvis i resultatavsnittet presenteras deskriptiva data om studiens variabler. Därefter undersöks sambandet mellan position på arbetsmarknaden och inställning till omfördelning med hjälp av linjära sannolikhetsmodeller (LSM), vilket i praktiken innebär en OLS-regression på ett dikotomt utfall. Jämfört med logistisk regression är estimaten i en LSM mer lättolkade – en effekt på 0,01 innebär att vid en enhetsökning i den oberoende variabeln, så ökar värdet på den beroende variabeln med en procentenhet. En annan fördel med LSM jämfört med logistisk regression är att vi kan jämföra värden mellan modeller (se Mood 2010).

Resultat

I Tabell 1 visas fördelningen på studiens kontrollvariabler, dels för urvalet som helhet, dels uppdelat på heltids-, deltid- och hemarbetande. Vid tiden för intervjun arbetade 27 procent av kvinnorna heltid, medan 34 procent arbetade deltid och 39 procent var hemarbetande. Sett till urvalet som helhet kan vi konstatera att den mest typiska respondenten är 40–49 år, har medelhög utbildningsnivå och två hemmavarande barn samt en make med medelhög socioekonomisk position och medelhög utbildning. Överlag är skillnaderna utifrån position på arbetsmarknaden vid intervjutillfället måttliga, men bland hemarbetande kvinnor är det vanligast att ha minst tre hemmavarande barn. De hemarbetande kvinnorna tenderar också att vara något äldre än de förvärvsarbetande. Vi ser även spår av en motsättning i materialet på så sätt att kvinnor med hög utbildningsnivå tenderar att arbeta heltid i något större utsträckning än kvinnor med lägre utbildningsnivå, medan hög utbildningsnivå hos maken (vilket ofta korrelerar positivt med egen hög utbildningsnivå) däremot är förknippat med lägre sannolikhet att arbeta, särskilt då heltid. Även hög socioekonomisk position hos maken är vid denna tid förknippad med mindre sannolikhet att arbeta heltid.

Tabell 1: Fördelning av studiens variabler för urvalet som helhet och utifrån arbetsmarknadsdeltagande. Andelar (%).

	Alla (n=3 196)	Heltids- arbetande (n=848)	Deltids- arbetande (n=1 096)	Hem- arbetande (n=1 241)
Ålder				
–39 år	27	29	27	27
40–49 år	58	58	60	56
50 år eller äldre	15	14	13	17
Utbildningsnivå				
Låg	42	40	47	39
Medel	53	53	49	57
Hög	5	6	4	4
Antal hemmavarande barn				
1	16	20	17	13
2	43	47	46	37
3 eller fler	41	33	38	50
Makens utbildningsnivå				
Låg	36	40	38	31
Medel	48	47	49	47
Hög	17	13	13	22
Makens socialgruppsstillhörighet				
Låg	31	34	37	23
Medel	46	48	44	46
Hög	23	18	19	31

I Tabell 2 visas fördelningen på de två beroende variablerna. Även om de två frågorna är något olika till sin art, och även om man bör vara försiktig med att ställa dem emot varandra, så är en första observation ändå att en högre andel placerar sig på den positiva halvan i fråga om omfördelning av makt (55 procent) än i fråga om ökad omfördelning av inkomster (39 procent). Det andra huvudsakliga budskapet i tabellen är att en ganska hög andel svarar ”vet ej” – 28 procent på frågan om inflytande i arbetslivet och 24 procent på frågan om inkomstomfördelning.

Tabell 2: Fördelning på studiens beroende variabler. Procent (n).

	Inkomstomfördelning	Inflytande i arbetslivet
Mycket negativ	13 (418)	6 (179)
Något negativ	23 (742)	12 (390)
Ingen åsikt	24 (774)	28 (879)
Något positiv	22 (712)	35 (1 106)
Mycket positiv	17 (539)	20 (629)
Totalt	100 (3 185)	100 (3 183)

I Tabell 3 visas andelen positiva till omfördelning av respektive typ uppdelat på studiens oberoende variabel och på kontrollvariablerna. Det tydligaste resultatet är att variationen är större när det gäller inställning till inflytande i arbetslivet än när det gäller inställning till inkomstomfördelning. Yngre, individer med lägre utbildningsnivå och framför allt individer vilkas makar har en lägre socialgruppsstillhörighet är betydligt mer positiva till ökat inflytande för löntagare än övriga. Förvärsarbetande är också mer positiva till ökat inflytande i arbetslivet än hemarbetande. När det gäller inställningen till inkomstomfördelning är skillnaderna, kanske något överraskande, överlag betydligt mindre, men förvärsarbetande är mer positiva till ökad inkomstomfördelning än hemarbetande.

Tabell 3: Andel positiva till omfördelning av inkomst respektive till ökat inflytande i arbetslivet, uppdelat på studiens oberoende variabel samt kontrollvariabler.

	Inkomstomfördelning % positiva	Inflytande i arbetslivet % positiva
Totalt	39,3	54,5
Ålder		
–39 år	40,8	60,2
40–49 år	39,3	52,2
50 år eller äldre	36,3	53,7
Utbildningsnivå		
Låg	38,9	63,8
Medel eller Hög	39,5	47,7
Antal hemmaboende barn		
1	42,9	54,1
2	40,7	53,3
3 eller fler	36,5	54,1
Makens utbildningsnivå		
Låg	37,5	63,7
Medel eller Hög	40,2	49,2
Makens socialgruppsstillhörighet		
Låg	42,1	69,0
Medel	38,0	53,1
Hög	37,9	38,4
Arbetsmarknadsdeltagande		
Hemarbetande	33,2	49,5
Förvärvsarbetande, deltid	42,8	57,3
Förvärvsarbetande, heltid	43,7	58,5

I Tabell 4 visas resultat från den multivariata analysen av inställning till inkomstomfördelning. Även när hänsyn tas till bakgrundsvariablerna så tenderar förvärvsarbete att vara förknippat med en mer positiv inställning till inkomstomfördelning. Det gäller både deltids- och heltidsarbetande, och för båda grupperna är skillnaden jämfört med hemarbetande statistiskt säkerställd. När det gäller kontrollvariablerna tenderar de med många barn att vara mer negativa till inkomstomfördelning än de med bara ett barn. Detta kan tyckas något förvånande, men skulle eventuellt kunna förklaras av att fler barn har samband med mer konservativa och/eller religiösa värderingar. Egen utbildningsnivå tycks inte vara kopplad till inställningen i denna fråga, men de vilkas makar har en högre utbildningsnivå är något mer positiva till omfördelning än de vilkas makar har en lägre utbildningsnivå. Å andra sidan, och kanske mer väntat, uttrycker de vilkas makar har en högre socialgruppsstillhörighet en mer skeptisk inställning till inkomstomfördelning än

de vilkas makar har en lägre socialgruppstillhörighet. Men även när vi rensar resultatet från påverkan av dessa faktorer så tycks alltså egen position på arbetsmarknaden vara den faktor som betyder allra mest för inställningen till inkomstomfördelning. Kvinnor som är aktiva på arbetsmarknaden är mer positiva till sådan omfördelning än kvinnor som vid denna tid fortsatt står utanför densamma. Med reservation för att data är av tvärsnittskaraktär och att vi alltså inte kan vara säkra på i vilken riktning sambandet skall förstås, så ger analysen så långt alltså stöd för att inställningen till omfördelning påverkas av yttre faktorer som inträde på arbetsmarknaden. Samtidigt som resultaten är tydligast när det gäller position på arbetsmarknaden, så bör vi komma ihåg att det inte rör sig om några enorma effekter substantiellt sett – de som förvärvsarbetar är 9–10 procentenheter mer positiva till inkomstomfördelning än de som utför obetalt arbete i hemmet.

Tabell 4: LSM av inställning till omfördelning av inkomst. Justerad effekt = effekt av respektive variabel kontrollerat för övriga variabler i modellen. (S.F.=Standardfel).

	Justerad effekt, (S.F.), p-värde
Position på arbetsmarknaden	
Hemarbetande (ref.)	
Deltidsarbetande	0,09 (0,02), p=0,000
Heltidsarbetande	0,10 (0,02), p=0,000
Ålder	
–39 år (ref.)	
40–49 år	-0,02 (0,02), p=0,29
50 år eller äldre	-0,06 (0,03), p=0,06
Utbildningsnivå	
Låg (ref.)	
Medel eller Hög	0,01 (0,02), p=0,55
Antal hemmaboende barn	
1 (ref.)	
2	-0,03 (0,02), p=0,25
3 eller fler	-0,06 (0,03), p=0,02
Makes utbildningsnivå	
Låg (ref.)	
Medel eller Hög	0,06 (0,02), p=0,008
Makes socialgruppstillhörighet	
Socialgrupp 3 (ref.)	
Socialgrupp 2	-0,06 (0,02), p=0,006
Socialgrupp 1	-0,06 (0,03), p=0,04

I *Tabell 5* nedan visas resultaten av motsvarande analys när det gäller inställningen till ökat inflytande i arbetslivet. Även här kvarstår ett samband mellan förvärvsarbete och

attityder till omfördelning, och även här är både de som arbetar deltid och de som arbetar heltid signifikant mer positiva till omfördelning än de som är hemarbetande. Effekten tycks dock inte vara lika stark som den på attityder till inkomstomfördelning – kvinnor som förvärvsarbetar deltid är fyra procentenheter mer positiva till omfördelning av makt i arbetslivet än de hemarbetande, medan motsvarande siffra för dem som arbetar heltid är sex procentenheter. Kvinnor med medelhög eller hög utbildningsnivå är mindre positiva till ökat inflytande för de anställda i arbetslivet än kvinnor med låg utbildningsnivå, och kvinnor vilkas makar har en högre socialgruppstillhörighet uttrycker mindre positiv inställning till sådant ökat inflytande än kvinnor vilkas makar har en lägre socialgruppstillhörighet. Det senare sambandet är det starkaste i modellen. Övriga kontrollvariabler samvarierar inte med attityderna till ökat inflytande i arbetslivet i den hela modellen. Sammantaget kan resultaten av analysen sägas ge visst stöd för antagandet att synen på omfördelning av makt är något mindre påverkbar av förändrad position på arbetsmarknaden och i stället i något högre grad formad av familjens mer varaktiga socioekonomiska position, så som den uttrycks av makens yrke.

Tabell 5: LSM av inställning till ökat inflytande i arbetslivet. Justerad effekt = effekt av respektive variabel kontrollerat för övriga variabler i modellen. S.F.=Standardfel.

	Justerad effekt, (S.F.), p-värde
Position på arbetsmarknaden	
Hemarbetande (ref.)	
Deltidsarbetande	0,04 (0,02), p=0,04
Heltidsarbetande	0,06 (0,02), p=0,008
Ålder	
–39 år (ref.)	
40–49 år	-0,04 (0,02), p=0,06
50 år eller äldre	-0,04 (0,03), p=0,18
Utbildningsnivå	
Låg (ref.)	
Medel eller Hög	-0,07 (0,02), p=0,001
Antal hemmaboende barn	
1 (ref.)	
2	-0,03 (0,03), p=0,21
3 eller fler	-0,03 (0,03), p=0,33
Makes utbildningsnivå	
Låg (ref.)	
Medel eller Hög	-0,02 (0,02), p=0,38
Makes socialgruppstillhörighet	
Socialgrupp 3 (ref.)	
Socialgrupp 2	-0,12 (0,02), p=0,000
Socialgrupp 1	-0,23 (0,03), p=0,000

En naturlig följdfråga kan vara om sambandet mellan position på arbetsmarknaden och attityder till omfördelning skiljer sig åt mellan kvinnor med olika klasstillhörighet. Detta kan dock inte mätas direkt, då ju klass vanligen mäts med yrke och då det ofta saknas uppgifter för en sådan kategorisering i de hemarbetandes fall. Även om det är långt ifrån oproblematiskt, kan vi dock använda makens socialgruppstillhörighet som en proxy för hela familjens sociala klass. Resultatet av analyser där detta gjorts presenteras i Tabell 6 och Tabell 7 nedan. Vi ville alltså jämföra attityderna hos kvinnor i liknande familjemässiga klassituationer med tanke på makens yrke, där en del av kvinnorna är hemarbetande medan andra förvärvsarbetar. Vi skapade därför en variabel som kombinerar makens socialgruppstillhörighet (låg, medel, hög) med respondentens position på arbetsmarknaden (hemarbetande, förvärvsarbetande). (Notera att deltids- och heltidsarbetande här alltså är sammanslagna till en kategori.) Tre separata analyser genomfördes sedan där hemarbete i kombination med var och en av de tre socialgruppstillhörigheterna utgjorde referenskategori och där jämförelser med motsvarande grupp förvärvsarbetande kvinnor företogs. I samtliga modeller inkluderades samma kontrollvariabler som i tidigare analyser. I tabellerna nedan visas dock endast resultaten av interaktionsvariablerna.

Tabell 6: Resultat från tre separata LSM-analyser av interaktionseffekter mellan position på arbetsmarknaden och makes socialgruppstillhörighet. Beroende variabel: Positiv till omfördelning av inkomst. Samtliga modeller kontrollerar för ålder, egen och makes utbildningsnivå samt antal hemmaboende barn. Alla kombinationer av interaktionsvariabeln inkluderas i samtliga analyser. Ref.=referenskategori

	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Hemarbetande med make i låg socialgrupp	Ref.		
Förvärvsarbetande med make i låg socialgrupp	0,09 (0,03) p=0,007		
Hemarbetande med make i medelhög socialgrupp		Ref.	
Förvärvsarbetande med make i medelhög socialgrupp		0,08 (0,02) p=0,002	
Hemarbetande med make i hög socialgrupp			Ref.
Förvärvsarbetande med make i hög socialgrupp			0,09 (0,04) p=0,01

När det gäller inkomstomfördelning så framgår av tabellen ovan att skillnaden mellan hemarbetande och förvärvsarbetande är i stort sett identisk oavsett makens socialgrupp. Förvärvsarbetande kvinnor i alla sociala klasser är 8–9 procentenheter mer benägna att vara positiva till ökad inkomstomfördelning än hemarbetande kvinnor i motsvarande sociala klasser.

Detsamma gäller dock inte inställning till ökat inflytande för anställda i arbetslivet, utan här gäller sambandet mellan position på arbetsmarknaden och inställning i frågan endast kvinnor i socialgrupp 3. Resultaten kan sägas ge ytterligare stöd för antagandet att attityder till omfördelning av makt i arbetslivet i det sammanhang som här undersöks är en mer djupgående ideologisk fråga än inställning till monetär omfördelning. Att inställningen till ekonomisk omfördelning inte tycks variera med familjens (läs: makens) sociala position kan vid första anblick tyckas förvånande. Om analysen bygger på ett antagande om lika fördelning av resurser inom familjen, kan resultatet också anföras mot egenintressets betydelse – kvinnor vilkas makar har högre inkomst borde i så fall vara mindre intresserade av inkomstomfördelning än kvinnor vilkas makar har lägre inkomst. Om man dock inte utgår ifrån en sådan jämlik resursfördelning inom familjen, blir det inte nödvändigt att sätta i fråga hypotesen om egenintresse.

Tabell 7: Resultat från tre separata LSM-analyser av interaktionseffekter mellan position på arbetsmarknaden och makes socialgruppsstillhörighet. Beroende variabel: Positiv till anställdas ökade inflytande i arbetslivet. Samtliga modeller kontrollerar för ålder, egen och makes utbildningsnivå samt antal hemmaboende barn. Alla kombinationer av interaktionsvariabeln inkluderas i samtliga analyser. Ref.=Referenskategori

	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Hemarbetande med make i låg socialgrupp	Ref.		
Förvärvsarbetande med make i låg socialgrupp	0,08 (0,03) p=0,02		
Hemarbetande med make i medelhög socialgrupp		Ref.	
Förvärvsarbetande med make i medelhög socialgrupp		0,03 (0,03) p=0,30	
Hemarbetande med make i hög socialgrupp			Ref.
Förvärvsarbetande med make i hög socialgrupp			0,05 (0,04) p=0,15

Sensitivitetsanalys

Som tidigare nämnts var frågorna om omfördelning konstruerade så att det mittersta svarsalternativet var ”vet ej”. Som en typ av validering av frågorna analyserades sannolikheten att uppge detta svarsalternativ för olika grupper med hänsyn till position på arbetsmarknaden kontrollerat för övriga i studien inkluderade variabler. På förhand verkar det rimligt att förvänta sig att en högre andel av dem som inte var aktiva på arbetsmarknaden avstått från att uttrycka en åsikt i frågorna, som ju gäller just förhållanden på arbetsmarknaden. Regressionsmodellerna konstruerades på samma sätt som i de huvudsakliga analyserna, med det undantaget att den beroende variabeln alltså kodades noll (0) för alla som uttryckt en åsikt i respektive fråga (vare sig man var positiv

eller negativ till omfördelning), medan svaret ”vet ej” alltså kodades ett (1). Modellerna presenteras i Tabell A1–A2 i Appendix.

Analyserna ger stöd åt förhandsförväntningarna på så vis att position på arbetsmarknaden verkar betydelsefullt för sannolikheten att ta ställning i de båda frågorna, och i linje med förväntningarna är det signifikant färre av dem som är aktiva på arbetsmarknaden som inte tar ställning i frågorna. När det gäller inkomstomfördelning är sambandet mellan position på arbetsmarknaden och benägenhet att ta ställning i frågan relativt starkt, och både de som arbetar deltid och de som arbetar heltid är signifikant mer benägna att uppge en åsikt än de hemarbetande. När det gäller synen på arbetstgares ökade inflytande i arbetslivet är sambandet något svagare och statistiskt säkerställt endast för dem som arbetar heltid (jämfört med referenskategori hemarbetande). Detta mönster känns igen från de tidigare analyserna. I båda modellerna är inflytande av kontrollvariablerna begränsat – när det gäller inkomstomfördelning är kvinnor vilkas makar har en högre utbildningsnivå mer benägna att uppge en åsikt, men när det gäller anställdas inflytande i arbetslivet är kvinnor vilkas makar har ett yrke inom en högre socialgrupp mindre benägna att göra så.

Sammanfattande diskussion

Det moderna medborgarskapet bygger på inkludering genom förvärvsarbete – enbart de som kvalificerar sig genom avlönat arbete åtnjuter medborgarskapets sociala rättigheter i form av bland annat arbetslöshets-, sjuk- och föräldraförsäkring. Beroende på både forskningsområdets unga ålder och det jämförelsevis svala intresset för kvinnors attityder har dock betydelsen av social inkludering genom arbete för välfärdsstatligt stöd dock ägnats mycket begränsat intresse.

Genom unika, tidigare outnyttjade data kunde vi i denna studie analysera kvinnors stöd för välfärdsstatlig omfördelning just under den period då stora grupper av gifta kvinnor gick ut på arbetsmarknaden och den så kallade hemmafru-epoken övergick i tvåförsörjarsamhället. Studien använde intervjudata med drygt 3 000 gifta eller samboende kvinnor insamlade år 1968.

Resultaten visade att kvinnor som vid tiden för intervjun förvärvsarbetade uttryckte ett större stöd för både ökad inkomstomfördelning och ökat arbetarinflytande i arbetslivet även när vi rensade resultaten från påverkan av ett flertal bakgrundsfaktorer. Mönstret var särskilt tydligt i fråga om inställning till inkomstomfördelning, och här var sambandet mellan förvärvsarbete och stöd för ökad omfördelning lika starkt oavsett familjens socioekonomiska position. När det gällde ökat löntagarinflytande gällde sambandet enbart dem med lägre socioekonomisk position. Sensitivitetsanalyser visade också att de förvärvsarbetande inte bara i högre grad var positiva till omfördelning, utan också att de i lägre grad undvek att ta ställning i frågan.

Sekundäranalyser av redan insamlade data innebär alltid i någon mån ett Cajs Warg-förfarande, ”man tager vad man haver”, och denna studie är inget undantag. Förutom de två beroende mått som användes i studien fanns i datamaterialet ytterligare några frågor om attityder till bland annat skatter, inkomstutjämning och sociala för-

måner. Flera av dessa frågor framstår i dag dock som mindre tydligt formulerade, och försök att skapa teoretiskt meningsfulla index med acceptabla egenskaper misslyckades. En fördel med att analysera enskilda frågor snarare än index är dock att det i alla lägen är tydligt vad som mäts och vari eventuella skillnader består.

I Metropolitstudien ingår endast individer som vid 1960-talet mitt var bosatta i Storstockholm. Det är svårt att veta om resultaten hade sett annorlunda ut om data varit riksrepresentativa, och resultaten kan inte utan vidare generaliseras till övriga landet. Historiska analyser har otvivelaktigt ett egenvärde, men för en samhällsvetare med fokus på samtiden är en naturlig följdfråga om den historiska analysen också kan bidra till ökad kunskap om situationen i dag. Låt oss då först konstatera att det breda forskningsfältet om välfärdsstat och omfördelning inbegriper åtminstone ett par närmast eviga frågor. Huruvida det relativt starka stöd för omfördelning som ofta kan konstateras i samtida attitydstudier fanns redan före välfärdsstatens uppbyggnad, eller om välutvecklade välfärdsstater tenderar att generera folkligt stöd först sedan de realiserats av politiska eliter, är en sådan evig fråga. Hur skillnader i välfärdsstatligt stöd mellan individer och grupper av individer ska förstås, och speciellt då kanske i vilken utsträckning sådana skillnader kan tolkas som utslag av egenintresse, är en annan. Längre tidsserier av attityddata för tillräckligt stora urval skulle ge de bästa förutsättningarna att besvara båda frågorna. Mig veterligen finns dock inte sådana data, och i stället får forskningen vara uppfinningsrik när det gäller ansatser för att närma sig dem. I denna artikel har jag försökt närma mig frågan om variationer i välfärdsstatligt stöd genom att undersöka hur förändring av en grundläggande yttre faktor, position i förhållande till arbetsmarknaden, samvarierade med inställning till omfördelning i en historisk brytningstid. Allt annat lika visade sig förvärvsarbete vara kopplat till större stöd för omfördelning än hemarbete, vilket tolkades så att inställningen till omfördelning är påverkbar av yttre förändring och därmed åtminstone inte helt formad av tidigt grundlagda värderingar. Överfört till dagens diskussion om bestämningsfaktorer för kvinnors större stöd för omfördelning än mäns, pekar detta bort från omsorgsinriktad socialisation av flickor och mot exempelvis egenintresse.

I dag är andelen kvinnor aktiva på arbetsmarknaden lika hög som andelen män, även om kvinnor fortfarande i större utsträckning arbetar deltid (Bihagen & Härkönen 2014). En av de senaste decenniernas mer genomgripande förändringar på arbetsmarknaden rör som bekant i stället tillväxten av olika typer av osäkra anställningsförhållanden, medan andelen tillsvidareanställningar har minskat (Larsson 2017). I vilken mån innebär denna strukturella förändring av arbetsmarknaden förändrat stöd för välfärd och omfördelning? Detta vore en angelägen uppgift för framtida studier på området att ta sig an att besvara.

Tack till personer och institutioner som bidragit

Studien har finansierats genom bidrag från FORTE 2018-00530.

Referenser

- Axelsson, C. (1992) *Hemmafrun som försvann. Övergången till lönearbete bland gifta kvinnor i Sverige 1968–1981*. Stockholm: Institutet för social forskning, Stockholms universitet.
- Barbalet, J.M. (1988) *Citizenship. Rights, struggle and class inequality*. Milton Keynes: Open University Press.
- Bihagen, E. & J. Härkönen (2014) ”Könsskillnader i karriärer. Utveckling för kvinnor och män födda från 1925 till 1981”, 212–232 i M. Evertsson & C. Magnusson (red.) *Ojämlighetens dimensioner*. Stockholm: Liber.
- Boye, K. & M. Evertsson (2014) ”Vem gör vad när? Kvinnors och mäns tid i betalt och obetalt arbete”, 158–184 i M. Evertsson & C. Magnusson (red.) *Ojämlighetens dimensioner*. Stockholm: Liber.
- Boye, K., K. Halldén & C. Magnusson (2014) ”Könslönegapets utveckling. Betydelser av yrkets kvalifikationsnivå och familjeansvar”, 185–211 i M. Evertsson & C. Magnusson (red.) *Ojämlighetens dimensioner*. Stockholm: Liber.
- Dallinger, U. (2010) ”Public support for redistribution. What explains cross-national differences?”, *Journal of European Social Policy* 20 (4):333–349. <https://doi.org/10.1177%2F0958928710374373>
- Daly, M. (2011) *Welfare*. Cambridge: Polity Press.
- Durante, R., L. Putterman & J. van der Weele (2014) ”Preferences for redistribution and perception of fairness. An experimental study”, *Journal of the European Economic Association* 12 (4):159–186. <https://doi.org/10.1111/jeea.12082>
- Ellingsaeter, A.-L. (2013) ”Den kvinnliga lönearbetaren – teoretiska spår”, 29–56 i E. Blomberg & K. Niskanen (red.) *Arbete och jämställdhet. Förändringar under femtio år*. Stockholm: SNS.
- Ennsner-Jedenastik, L. (2017) ”Campaigning on the welfare state. The impact of gender and gender diversity”, *Journal of European Social Policy* 27 (3):215–228. <https://doi.org/10.1177%2F0958928716685687>
- Goossen, M. (2020) ”The gender gap in welfare state attitudes in Europe. The role of unpaid labour and family policy”, *Journal of European Social Policy* 30 (4):452–466. <https://doi.org/10.1177/0958928719899337>
- Hernes, H.M. (1987) *Welfare state and woman power. Essays in state feminism*. Oslo: Norwegian University Press.
- Hirdman, Y. (2008) ”Kvinnorna i välfärdsstaten. 1930–1990”, 203–218 i Y. Hirdman, M. Strandberg Olofsson, B. Losman, M. Taussi Sjöberg, A.-S. Ohlander, T. Vammen, A. Göransson, U. Wikander & C. Florin (red.) *Kvinnohistoria. Om kvinnors villkor från antiken till våra dagar*. Stockholm: Utbildningsradion.
- Janson, C.-G. (1995) *On project Metropolitan and the longitudinal perspective*. Stockholm: Sociologiska institutionen, Stockholms universitet.

- Korpi, W. & J. Palme (2003) "New politics and class politics in the context of austerity and globalization. Welfare state regress in 18 countries, 1975–95", *American Political Science Review* 97 (3):425–446. <https://doi.org/10.1017/S0003055403000789>
- Korpi, W., T. Ferrarini & S. Englund (2013) "Women's opportunities under different family policy constellations. Gender, class, and inequality tradeoffs in Western countries re-examined", *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 20 (1):1–40. <https://doi.org/10.1093/sp/jxs028>
- Larsson, M. (2017) *Anställningsformer och arbetstider 2017. Fast och tidsbegränsat anställda samt hel- och deltidanställda efter klass och kön år 1990–2016*. Stockholm: LO.
- Lister, R. (1997) *Citizenship. Feminist perspectives*. London: Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-26209-0>
- Lundqvist, Å. (2019) *Livet är för dyrbart för att dammas bort. Aktivitetspolitik, kvinnors förvävararbete och omvandlingen av familjen 1960–1980*. Lund: Nordic Academic Press.
- Marshall, T.H. (1991[1950]) "Medborgarskap och klass", 21–89 i S.-O. Hansson & J. Hermansson (red.) *Idéer om reformism*, Tidens idéserie 4. Stockholm: Tiden.
- Montanari, I., K. Nelson, & J. Palme (2007) "Convergence pressures and responses. Recent social insurance development in modern welfare states", *Comparative Sociology* 6 (3):295–323. <https://doi.org/10.1163/156913307X216286>
- Mood, C. (2010) "Logistic regression. Why we cannot do what we think we can do and what we can do about it", *European Sociological Review* 26 (1):67–82. <https://doi.org/10.1093/esr/jcp006>
- Nelson, K. (2007) "Universalism versus targeting. The vulnerability of social insurance and means-tested minimum income protection in 18 countries, 1990–2002", *International Social Security Review* 60 (1):33–58. <https://doi.org/10.1111/j.1468-246X.2007.00259.x>
- Nilsson, L. (2014) "Starkt stöd för välfärdsstaten", 281–293 i A. Bergström & H. Oscarsson (red.) *Mittfåra & Marginal*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Nilsson, L. (2020) "Strong public support for the traditional Swedish welfare state during restructuring and marketization", SOM-rapport nr 2020:41. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Nyberg, A. (2013) "Hur gick det sen? Femtio år av sysselsättning och arbete", 57–71 i E. Blomberg & K. Niskanen (red.) *Arbete och jämställdhet. Förändringar under femtio år*. Stockholm: SNS.
- Orloff, A. (1993) "Gender and the social rights of citizenship. The comparative analysis of gender relations and welfare states", *American Sociological Review* 58 (3):303–328. <https://doi.org/10.2307/2095903>
- Oskarson, M. & L. Wängnerud (1996) *Kvinnor som väljare och valda. Om betydelsen av kön i svensk politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Sainsbury, D. (1994) *Gendering Welfare States*. London: Sage. <https://dx.doi.org/10.4135/9781446250518>
- Scott, J.T., R.E. Matland, P.A. Michelbach & B.H. Bornstein (2001) "Just deserts. An experimental study of distributive justice norms", *American Journal of Political Science* 45 (4):749–767. <https://doi.org/10.2307/2669322>

- Stegmueller, D., P. Scheepers, S. Roßteuscher, & E. de Jong (2012) "Support for redistribution in Western Europe. Assessing the role of religion", *European Sociological Review* 28 (4):482–497. <https://doi.org/10.1093/esr/jcr011>
- Stenberg, S.-Å. (2013) *Född 1953. Folkhemsbarn i forskarfokus*. Umeå: Boréa.
- Svallfors, S. (1997) "Worlds of welfare and attitudes to redistribution. A comparison of eight Western nations", *European Sociological Review* 13 (3):283–304. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.esr.a018219>
- Svallfors, S. (1989) *Vem älskar välfärdsstaten? Attityder, organiserade intressen och svensk välfärdspolitik*. Lund: Arkiv.
- Svallfors, S. (2013) "Trygg, stöttande, tillitsfull? Svenskarna och välfärdsstaten", 323–333 i H. Swärd, P.G. Edebalk & E. Wadensjö (red.) *Vägar till välfärd – idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Titmuss, R.M. (2018[1958]) *Essays on the welfare state*. Bristol: Policy Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv6zdcctd>
- Vanhuyse, P., M. Medgyesi & R.I. Gal (2021) "Welfare states as lifecycle redistribution machines. Decomposing the roles of age and socio-economic status shows that European tax-and-benefit systems primarily redistribute across age groups", *PLoS ONE* 16 (8):e0255760. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0255760>
- Waerness, K. (1984) "The rationality of caring", *Economic and Industrial Democracy* 5 (2):185–211. <https://doi.org/10.1177/0143831X8452003>

Författarpresentation

Susanne Alm är docent i sociologi och verksam som lektor vid kriminologiska institutionen, Stockholm universitet. Hon har bland annat forskat om uppväxtvillkor och olika typer av sociala problem i vuxen ålder såsom vräkning, narkotikamissbruk och brottslighet. Den aktuella artikeln utgör en del av ett projekt om kvinnors attityder till välfärd och omfördelning, från hemmafruepoken och fram till i dag.

Kontaktuppgifter

Susanne Alm
 Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet
 106 91 Stockholm
susanne.alm@criminology.su.se

Appendix

Tabell A1. LSM av sannolikheten att inte ha en åsikt om omfördelning av inkomst.
 Justerad effekt = effekt av respektive variabel kontrollerat för övriga variabler i modellen.
 S.F.=Standardfel.

	Justerad effekt, (S.F.), p-värde
Position på arbetsmarknaden	
Hemarbetande (ref.)	
Deltidsarbetande	-0,05 (0,02), p=0,003
Heltidsarbetande	-0,07 (0,02), p=0,000
Ålder	
-39 år (ref.)	
40-49 år	0,00 (0,02), p=0,81
50 år eller äldre	-0,04 (0,03), p=0,15
Utbildningsnivå	
Låg (ref.)	
Medel eller Hög	-0,02 (0,02), p=0,22
Antal hemmaboende barn	
1 (ref.)	
2	-0,01 (0,02), p=0,67
3 eller fler	-0,03 (0,02), p=0,16
Makes utbildningsnivå	
Låg (ref.)	
Medel eller Hög	-0,07 (0,02), p=0,000
Makes socialgrupps-tillhörighet	
Socialgrupp 3 (ref.)	
Socialgrupp 2	-0,02 (0,02), p=0,48
Socialgrupp 1	0,01 (0,02), p=0,57

Tabell A2. LSM av sannolikheten att inte ha en åsikt om ökat inflytande i arbetslivet. Justerad effekt = effekt av respektive variabel kontrollerat för övriga variabler i modellen. S.F.=Standardfel.

	Justerad effekt, (S.F.), p-värde
Position på arbetsmarknaden	
Hemarbetande (ref.)	
Deltidsarbetande	-0,03 (0,02), p=0,09
Heltidsarbetande	-0,05 (0,02), p=0,009
Ålder	
-39 år (ref.)	
40-49 år	0,03 (0,02), p=0,09
50 år eller äldre	0,02 (0,03), p=0,43
Utbildningsnivå	
Låg (ref.)	
Medel eller Hög	0,00 (0,02), p=0,86
Antal hemmaboende barn	
1 (ref.)	
2	0,03 (0,02), p=0,27
3 eller fler	0,03 (0,02), p=0,17
Makes utbildningsnivå	
Låg (ref.)	
Medel eller Hög	0,00 (0,02), p=0,90
Makes socialgruppsstillhörighet	
Socialgrupp 3 (ref.)	
Socialgrupp 2	0,06 (0,02), p=0,005
Socialgrupp 1	0,06 (0,03), p=0,03

Practising empty talk

Compliance and resistance to normative control among caseworkers in the Swedish Public Employment Service

Abstract

This article draws on theories of normative control and critical management studies to investigate caseworkers' strategies in correspondence to a new leadership philosophy in the Swedish Public Employment Service called self-leadership. Based on 43 interviews and observations at two local offices, we find that managerial models are arbitrary and cause uncertainty at the local level as caseworkers both comply and resist managerial talk of self-leadership. Based on a distinction between types of and grounds for strategic responses, we identify four subject positions defined as "personal embracement", "personal detachment", "professional recognition" and "professional dismissal". The study shows that newly employed comply through practices of personal embracement, while senior employees resist based on professional dismissal. The article concludes that caseworkers are not docile bodies, who adjust to managerial talk, but derive their identity, engagement and esteem linked to a shared-work identity as organisational professionals. This demonstrates the relevance of closing the gap between street-level bureaucracy and critical management studies to further explore the tension between governing "employees" or "professionals" in contemporary public welfare governance.

Keywords: Caseworkers, normative control, public employment service, critical management studies

TODAY WE SEE a new tide of managerial models to govern caseworkers in public welfare agencies. Whereas previous models of new public management sought to steer agencies and caseworkers through financial control models, performance evaluations, and a focus on production units (e.g. Christensen & Læg Reid 2007; Pollitt & Bouckaert 2017), contemporary public sector reforms stress to greater extent organisational visions, values, and trust in welfare professionals (Innovationsrådet 2013; Ekonomistyrningsverket 2014; Tillitsdelegationen 2018; Bringselius 2020). Public welfare agencies hence follow trends from the private sector of turning employees into an "organizational man" (e.g. Whyte 2002[1956]) and embedding individuals into organisational cultures. It appears that the management of public agencies increasingly try to control public employees by setting organisational norms concerning how they should behave alongside their roles as professionals or caseworkers.

While this form of governing employees has largely been observed within private

companies, research on public welfare governance has mainly drawn on theories of street-level bureaucrats (e.g. Lipsky 2010[1980]; Brodtkin 2011; Evans 2011) or organisational professionals (e.g. van Berkel, van der Aa & van Gestel 2010; Evetts 2011) to capture caseworker governance. We find extensive studies that investigate caseworkers as the last step in a chain of political implementation, linked to discussions on caseworker discretion (Schütze & Johansson 2020). At the same time, we also find extensive studies that examine how normative governance affects employees in private companies and especially in knowledge-intensive firms (e.g. Alvesson & Kärreman 2004, see also Miller & Rose 2008) through the control of their emotions, values, beliefs, and identities in order to steer work behaviour in a desirable direction (e.g. Etzioni 1961; van Maanen & Kunda 1989; Willmott 1993; Alvesson & Willmott 2002; Kunda 2006[1992]). However, we find less research on how such modes of governance take place within public welfare agencies.

This article aims to bridge this gap by investigating how modes of normative control affect caseworkers in a Swedish public welfare agency. The main purpose is to investigate the types of strategic responses that local caseworkers express to modes of normative control and how their responses relate to caseworkers' self-identification as either "employees" or "professionals" as two potentially competing subject positions within a public welfare agency. Our interest in local responses takes its cue from debates within critical management research on the abyss between "surface" and "substance" in contemporary organisational governance (Hallonsten 2022). Some suggest that setting organisational visions, norms and values serves as a function of impression management to external stakeholders, or "empty talk" (Alvesson 2013; Alvesson & Gabriel 2016) and "bullshit" (Spicer 2017). Our interest, however, mainly lies in how "empty talk" is practised within organisations and given meaning at the local level by caseworkers.

We hence follow the recent turn into studies of public welfare governance that take inspiration from management studies to understand contemporary public reforms (e.g. Hall 2012; Pollitt & Bouckaert 2017) and even more so studies that make use of theories on normative control or critical management (e.g. Jacobsson & Hollertz 2021; Jacobsson 2022). We empirically explore a leadership programme within the Swedish Public Employment Service (Arbetsförmedlingen) (hereafter PES) called self-leadership, which sought to control all employees in a similar fashion and hence challenged established caseworker identities as organisational professionals (e.g. Evetts 2011). While the governance of PES caseworkers has previously been investigated (see, for instance, Paulsen 2015, 2018; Peralta 2015), some have also studied normative control such as trust- and value-based governance and its significance for the caseworkers' role, daily work, and interactions with clients in the PES and other agencies (e.g. Holmgren Caicedo, Mårtensson Hansson & Tamm Hallström 2015; Fransson & Qvist 2018; Jacobsson & Hollertz 2021).

The article proceeds as follows. After the introduction, we present perspectives on normative control and particularly discussions on strategies of compliance and resistance. Thereafter follows a description of the method and data used for the analysis.

We then present the key characteristics of the leadership model of self-leadership as implemented in the PES, followed by an analysis of strategies of compliance and resistance. We continue with a discussion on how the results align with a personal and professional identification, followed by a concluding remark.

Normative control and strategic responses

Kunda defined normative control as the “attempt to elicit and direct the required efforts of members by controlling the underlying experiences, thoughts, and feelings that guide their actions” (Kunda 2006[1992]:11). A cornerstone in theories of normative control is hence the sacrifice of the employee’s self to construct “an organizational man” (Whyte 2002[1956]), i.e., a subject that conforms to the values of the organisation. The term thus refers to the soft, subtle, and sometimes indirect forms of control that organisations enact as they promote organisational norms, visions, and ideals as guiding principles for both the organisation and its employees.

A cornerstone in theories of normative control concerns embedding employees into the organisation, often linked to notions like organisational culture or organisational identity. An organisational culture marks differences between the organisation and outsiders (Maravelias 2003, 2007; Alvesson & Kärreman 2004). There are many examples of workplaces that have sought to govern their employees by transforming their workplace from just an ordinary place to work into a “world of its own” (e.g. Maravelias 2003). Embedding an employee into the organisation could hence be linked to the construction of a “we-feeling” and the promotion of common organisational identities (e.g. Alvesson & Kärreman 2004).

Theories of normative control moreover stress the significance of mobilising narratives and storytelling (Boje 1995; Weick 1995; Brown 2006) to control employees and promote self-identification with the organisation. Previous research on the use of narratives and storytelling is quite extensive and has been conducted since the early 1980s (see, e.g. Wilkins 1984; Weick & Browning 1986), but it has also proven significant to capture contemporary public sector reform (Jacobsson 2022). Such mobilising narratives tend to draw on the constitution of what is considered a good public agency and the values it should represent (e.g. Alvesson & Kärreman 2004).

These organisational (or managerial) tools aim, to large extent, to make employees feel a sense of belonging to the organisation and morally committed to the work they carry out, as well as ensure that they internalise organisational visions and norms (Alvesson & Willmott 2002; Alvesson & Kärreman 2004:425; Kunda 2006[1992]). Techniques of normative control therefore aim to promote emotional identification with organisational goals and culture by, for instance, showing passion for the work they perform, feeling a strong sense of loyalty to the organisation, and acting in the organisation’s best interests (Kunda 2006[1992]:11). Terms like “living the vision” or “embracing the values” are commonly used to refer to the kind of internalisation of organisational values that employees are expected to accept and, even more so, consider their own (see, e.g. Willmott 1993; Fleming & Sturdy 2009, 2011).

While this short review points to how normative control could take place within organisations, notions like “surface”, “bullshit” or “empty talk” (e.g. Alvesson 2013; Gioia, Hamilton & Patvardhan 2014; Alvesson & Gabriel 2016) signal a gap between what organisations say they do and what they actually do (Hallonsten 2022). Central management models follow trends and fashions that come and go in cycles (Spicer 2017). Organisations embrace particular management models because they are fashionable. This allows them to achieve internal and external legitimacy for their operations (Abrahamsson 1991). Studies emphasise that using appropriate “management speak” has become more important than efforts and resources focusing on substance (Spicer 2017).

This critical turn has spurred interest into how empty talk is practised within organisations and the tensions and conflicts it might give rise to. It aligns with the assumption that managerial domination can never be total within an organisation as employees are not passive receivers of normative control (e.g. Fleming & Spicer 2003; Kunda 2006[1992]; Müller 2017). Similar to theories of street-level bureaucracy (Lipsky 2010[1980]; Brodtkin 2011), employees have a degree of “discretion” in correspondence to given norms. They act upon models (e.g. Maravelias 2007) and tend to benefit from their ambiguity. Alcadipani, Hassard and Islam (2018), for instance, show that Lean included elements of empowerment *and* domination as it was implemented into organisational settings.

To analyse types of caseworkers’ responses to normative control, we make an analytical distinction between strategies of compliance and resistance (see, for instance, Alcadipani, Hassard & Islam 2018; Husted 2021). To further clarify different types of compliance, we distinguish between conformist and cynical modes. The conformist type suggests a full embracement of the proposed model, it being aligned with personal and professional values or at least a recognised pathway for professional development. In contrast, cynical compliance implies acceptance and action in line with the organisational discourses and models, yet to greater extent includes a level of distance and self-differentiation since the discourses might be considered irrelevant or misplaced for work practices. The notion of “silent acquiescence” is an illustration of cynical compliance (Hallonsten 2022), including a certain degree of embracement, without the kind of internalisation that conformist compliance suggests. Instead, employees abide without actually buying into organisational norms. Cynical compliance accordingly suggests a degree of distant abidance, in terms of accepting the model at play, without “caring the least for what it says” (ibid.:5). For instance, in a study on employer branding, Müller (2017) found that employees partly accepted and partly complied with organisational models, but they also side-stepped them in order to mark their individual autonomy.

While compliance illustrates what Kunda referred to as “the seductiveness of increased involvement”, researchers also study employees’ “desire and need to maintain personal autonomy” (Kunda 2006[1992]:215). Fraher and Gabriel (2016:38) similarly argue that “[t]heories of workplace resistance have long been the flipside of theories of organizational control”. Resistance generally refers to the practice of distancing

or expressions of direct/indirect criticism. Scholars have correspondingly found that employees engage in a practice of avoidance, dismissals, and open resistance in order to protect their “autonomy” and self-governance against their employers’ ambitions of normative control. Kärreman and Alvesson (2004) point to subtle forms of resistance, for instance, making fun of management through humoristic notes or sarcasm. Fleming and Spicer (2003) found cynicism as a defence mechanism to protect their authentic selves or “back-stages selves” (see also Paulsen 2018). The motives for such practices might differ yet tend to coincide with the felt abyss (Hallonsten 2022) between organisational models and their perceived relevance in correspondence to daily work, for instance, linked to “disappointment and frustration” (Alvesson 2013:10) or feelings of “disturbance and deep loathing” (Spicer 2017:12–13).

Although social scientists have a fascination for the study of resistance, Kärreman and Alvesson (2004) argue that that compliance is far more common. This could reflect the risks and resources needed to engage in resistance and that it might be more beneficial to follow the flow and be sucked into the organisational culture rather than express criticism due to a felt conviction or professional ethos. Loyalty thus seems to be more common than voice (Hirschmann 1970).

These two types of strategic responses form the main analytical tool for investigating how caseworkers respond to central models of normative control within a public welfare agency. In line with Bardon, Josserand, Sferrazzo and Clegg (2022) we, however, argue that practices ought to be analysed in connection to different subjective positions. While normative control points to the investigation of employees within an organisation, our interest in caseworkers assumes that public employees are not merely employees (e.g. Du Gay 2017; Fred & Mukhtar-Landgren 2022) and that caseworkers in the PES need to be studied in correspondence to their role as an organisational professional within that agency, tied to mutually shared norms, values and forms of identification (e.g. Evetts 2011).

Methods

Case selection

The Swedish PES is a well-chosen case to capture public governance and caseworker responses. It is one of the largest and most profiled public agencies in the Swedish welfare state governed by annual letters of regulation from the government. It has the overall national responsibility to implement labour market policies and contribute to a functioning labour market, working especially with those job seekers who are far from the labour market (SFS 2007:1030; Arbetsförmedlingen 2019a). During our study period, the number of employees was approximately 14,550, but the number has decreased significantly in recent years to roughly 11,000 (Arbetsförmedlingen 2018, see also Arbetsförmedlingen 2022).

We particularly study caseworkers who provide advice and support and make decisions concerning a series of unemployment-related benefits, e.g., activity grants and unemployment benefits, although some of these benefits are paid by other agencies. They hence have

a dual role of both controlling and supporting the clients (Walter 2015) and are affected by demands and expectations from different and often conflicting actors/interests such as politicians, jobseekers and employers, which can give rise to goal conflicts in daily work (Peralta 2015). Their work is often organised in connection with particular labour market measures and client groups, e.g., jobseekers with disabilities, the long-term unemployed, new arrivals and immigrants, and those with supported employment. Many caseworkers have a university degree, especially among new employees and younger caseworkers due to increased educational requirements in recent years. Nevertheless, caseworkers in the PES cannot be defined as professionals but more as organisational professionals with a shared work identity (e.g. Jacobsson, Wallinder & Seing 2020).

Data collection and analytical strategy

This article is part of a larger research project comparing the Swedish Social Insurance Agency and the PES where extensive data on the two agencies have been collected. The article draws on studies of two local PES offices in two different regions in Sweden, with data mainly collected throughout 2017. The offices were sampled to gain variation in terms of geographic location, levels of unemployment and levels of sick leave. We gained access to local offices in the following way. Contact was made by e-mail with two managers at regional levels of the PES (at various points in time), with information about the study and requests for participation. These managers suggested we contact the managers of local offices who had expressed an interest in participating in the study. In total, two local offices/local managers showed interest in participating, and these became the cases for data collection. We held initial information meetings with local managers to provide information about the research project and planning data collection. In one of the local offices, we presented the research project at a meeting with the entire staff. The project has been solely funded by the granting body and is not part of an evaluation of the agency. In total, 43 semi-structured interviews were conducted, including interviews with caseworkers (including “specialists” working with jobseekers with disabilities) ($n = 37$) and local management ($n = 6$). The interviews lasted from 45 minutes to 2 hours, took place in separate rooms at the workplace, were audio-recorded (except for one caseworker who did not want to be recorded where detailed notes were taken instead) and transcribed verbatim. We made minor corrections in the transcripts to improve readability. The interview guide for caseworkers and managers contained questions regarding experiences of their work situation, professional role, organisational changes, governance, and management control.

We conducted observations at the workplaces to capture social norms and behaviour and determine how caseworkers respond (e.g., as reflected in jargon and jokes) to different forms of management control. We “shadowed” or “went along” (Czarniawska 2007) with individual caseworkers in their daily work but did not observe direct client interactions for confidentiality reasons. Inspired by meeting ethnography (Sandler & Thedvall 2017), where meetings are understood as key technologies for governance, observations were carried out in different forms of organisational gatherings such as staff meetings, section meetings, team meetings, staff training sessions, workshops, multi-stakeholder cooperation meetings, and results dialogues. We took field notes on the contents of the meetings and

the discussions and negotiations among participants. The researcher had a passive role and sat on the side taking notes. Observations took place in lunchrooms, office spaces, and reception areas where the focus was on social interactions and discussions among the employees. Through observations we thus gained access to both formal and informal backstage settings. The fieldnotes were written on a computer or by hand during the observations and sometimes afterwards.

Interviews and observations have been analysed as follows. We have conducted a thematic coding of both interviews and observation notes (Braun & Clarke 2006). In a first step we coded the data in correspondence with a broad category of responses to self-leadership as a leadership philosophy also including statements relating to previous forms of leadership models within the agency. This included coding statements from local managers and caseworkers. The second step implied coding in correspondence with the concepts of compliance and resistance as two types of strategic responses. This thematic coding procedure has been complemented with additional inductive coding to identify variation within each broad category, which proved significant as it illustrated the differentiation of strategies based on professional or personal grounds.

Self-leadership – a mobilising narrative

The PES is an agency that has been under pressure to reform for a long time and is often criticised in public media and by politicians. It has also been subject to extensive changes in governance and management control (Jacobsson, Wallinder & Seing 2020; Wallinder & Seing 2022). In 2014, the organisational programme of the “Renewal journey” was introduced by the top-management of PES, aimed to “create a more efficient employment agency that contributes to increased customer and societal benefit” (Arbetsförmedlingen 2019b:4). The Renewal journey conveyed a message that the agency had to change but that it “requires time” and “committed and participating employees” (Arbetsförmedlingen 2017:14). In contrast to previous governance models which relied on detailed caseworker control and strong centralised auditing within the PES (Paulsen 2015; 2018).

The agency developed a new vision to “make Sweden richer by making people and businesses grow”, which is still in place (Arbetsförmedlingen 2022b), and introduced self-leadership as its new management philosophy (Statskontoret 2016; Larsson 2019). These activities coincided with frequent reports on the public’s low trust in the agency (Medieakademin 2022) and hence follows patterns of public agency branding, impression management or window dressing to gain public legitimacy (e.g. Gioia, Hamilton & Patvardhan 2014).

Self-leadership was a model proposed by the consultancy firm that assisted the agency in its reform activities and relied on the idea of a world in rapid change, which required the ability of individuals to lead themselves irrespective of being a manager or employee. It is a term that has resonance in the management literature, where it is defined as “[...] the process of influencing oneself to establish the self-direction and self-motivation needed to perform” (Neck & Manz 1992:682). In internal communication material, the director general explained that self-leadership was a central part in reforming the agency

and its internal culture: “[...] which means that each of us needs to deepen and curiously develop our own leadership – self-leadership” (Arbetsförmedlingen 2015:3). Through this governance technique, employees were expected to take increased responsibility for their actions, their personal development, and the development of the organisation as a whole. The self-leadership programme replaced previous policies for managers and employees as both categories were now subjected to the same norms.

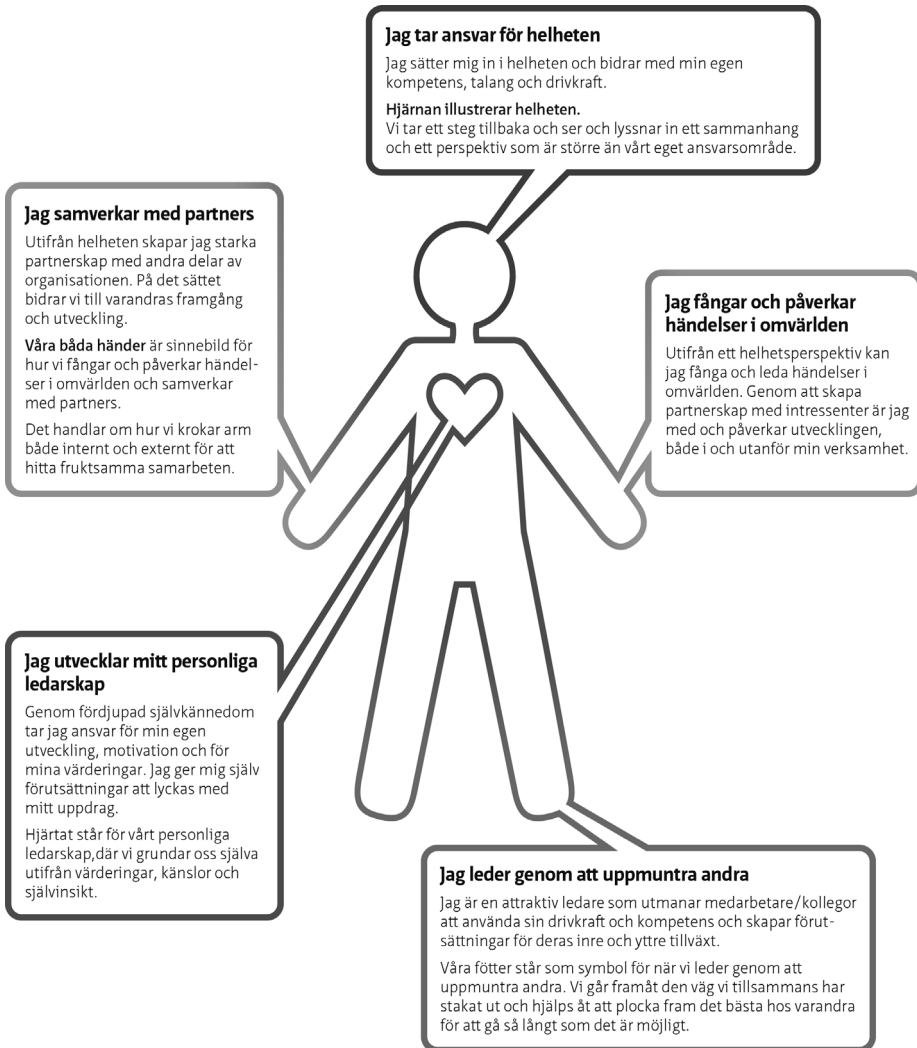

Figure 1. Self-leadership model: The five dimensions of self-leadership

Source: Arbetsförmedlingen 2016.

The new leadership programme implied a wide range of training activities on the part of central and local managers. We find the agency's practices of visualising the model particularly interesting (see Figure 1). To promote self-leadership, the agency developed a model of a person, which, for instance, was found in internal documents for salary-setting conversations and internal communication (Arbetsförmedlingen 2016). The image formed part of the agency's attempt to live the leadership philosophy. For each part of the human body, there was one element of the leadership philosophy to live up to. For instance, the *heart* represented an ideal to develop self-leadership through "self-awareness" and "values". The *brain* symbolised the urge to take "responsibility for the whole". The *feet* symbolised that one was "leading by encouraging others". Interaction and cooperation with others were part of the person's *hands* and stressed how employees should "collaborate with partners" or be responsive to what took place in the surrounding environment.

Living self-leadership was something expressed by the present director general who in an interview with a trade union journal for PES employees stated that: "The vision and value base are connected. By living the value base, by permitting it to permeate all our activities, we come closer to the vision – which means we really deliver the societal benefit [*samhällsnytta*] that is needed" (Nordebo 2015). Self-leadership was in that respect an ambitious tool to reform the agency, encourage employees to take responsibility and, by the ideal of living self-leadership, reduce the boundaries between being professional and personal within the organisation. Although the model as such had no apparent connection to this particular agency or the conditions of acting as a caseworker within it, central management nevertheless sought to bolster it as a new mobilising narrative, potentially as a means to legitimise it, despite its superfluous content.

Strategies of compliance

The new leadership philosophy implied a different role for local managers, both with regard to themselves and their relations to caseworkers at their workplace, and almost all our interviewees expressed a high degree of conformative compliance with the new management philosophy as they largely embraced the new model and started to internalise it into their daily practices and encounters with caseworkers. Local managers took part in training events carried out by central HR together with the management consultancy firm, and in our interviews, they started to consider themselves as change-leaders rather than ordinary managers or bureaucrats.

Despite such strong support, they expressed uncertainty what the model actually stood for, or how to put it into practice. Its vagueness created ambivalence and offered room for interpretation. Most of the managers suggested that self-leadership was something more than just being a manager, as they should now also promote change. Some interpreted the notion as being a coach to employees and that they should now "have a coaching approach [...] but not steer in detail" (local manager). While some considered the model as new, others considered it as in line with previous

assumptions of local discretion and self-governance within the agency. By that, they felt a regained sense of trust. Although not completely sure of what the model actually implied, they nonetheless expressed it “felt real” and that they “finally felt at home” in the organisation.

Although the model offered some vagueness, it had extensive implications for how local managers engaged with caseworkers. During observations, we found the self-leader model centrally posted on office noticeboards and distributed in internal communications. Local managers emphasised that employees now should have an entrepreneurial and positive attitude, something they associated with being a self-leader. This was, for instance, materialised in recruitment processes as managers focused on personal qualities and, at least as it appeared through our data collection, less on their skills and credentials. Being a self-leader implied having “personal qualities, energies we talk about, flexibility is very important, that you are quite unafraid of new things” (local manager). Other managers talked about being change-oriented as a person and having the ability to adapt to new norms. As one local manager emphasised it: “If you are not a change-minded person you do not fit here” (local manager). This suggests that unless you fit these qualifications, there was an exit option available.

The five dimensions (see Figure 1 above) of the leadership model were implemented into, for instance, salary-setting practices (Arbetsförmedlingen 2016), and caseworkers had to assess themselves on how well they acted in accordance with the dimensions and express how they lived up to the ideal of being a self-leader. Newly appointed staff members who did not fulfil the expectations to be flexible, reflexive, and change-oriented sometimes ran the risk of not receiving a permanent contract. Some managers suggested that caseworkers who had been hired previously had trouble finding their place because they could only to a limited extent act as self-leaders.

Those who were hired when there was control and when there were “sticks” have a little harder time getting into the renewal journey with self-leadership; they want to be controlled. (local manager)

One local manager expressed that she did not want caseworkers who used “belts and suspenders, but that they rather should be willing to act more freely” (local manager).

As for local managers, self-leadership caused some confusion among local caseworkers concerning what it meant. Most informants expressed a general support for reforming the agency as such but uncertainty about what self-leadership stood for. Some followed a conformist approach and embraced the new ideal and internalised self-leadership as a goal toward which they steered their practices. These caseworkers often talked about central management in positive terms. Among these we find an interesting fit between how caseworkers expressed ideas about themselves as persons and the qualities associated with the concept of self-leadership. Some express that “it fits me well, everything” (caseworker). Many thought of themselves as taking the initiative, being flexible, and being interested in doing new things, not necessarily in their professional role, but in their personal self-identification. We moreover find that

newly recruited caseworkers appeared to be more inclined to engage in such practices of appreciation, as several embraced self-leadership as a general model and had no problems placing themselves within such an organisational culture.

I think that many, at least the younger ones, those who have worked in other jobs, it is their own planning and their own responsibility. The whole work is built on self-leadership; otherwise, nothing will be done. (caseworker)

The model also caused divides between groups of caseworkers as supporters of the model considered their colleagues as not compliant enough. They expressed being tired of those who criticised the self-leadership model and thought that they should “consider leaving”, once again suggesting that if you do not comply there is an exit option. In their view, it was self-evident that “there has to be a self-leadership, who else are you otherwise. Hello! What is the alternative?” (caseworker).

Many of the interviewees, however, expressed greater distance to self-leadership, as a form of cynical compliance. Those who had been employed within the agency for a longer period of time were especially prone to consider self-leadership a good fit with the classic caseworker model as it allowed for extensive degree of discretion. Self-identification was not a problem since “I have always had my own self-leadership, [...] it is nothing strange for me” (caseworker). Although they hence found the model relevant, they nonetheless kept a degree of individual autonomy. Acting in accordance with the norm of self-leadership was just a different expression of well-established ideals in the agency of what it meant to be a caseworker. This was reflected in some sceptical comments on the model’s novelty, as caseworkers have “always worked like this... now we get it hammered into our heads to work in a new way. Aha, but we have always done like this” (caseworker). They could therefore neither see the difference nor meaning of self-leadership.

It [self-leadership] is just one way for the management to confirm “we want you to lead your own work and take responsibility, etc., and to take responsibility for the whole”. The renewal journey is a way to open up instead of how it was several years ago when we were steered in detail with follow-up, by counting sticks [*räkna pinnar*] concerning what we achieved. (caseworker)

It was less relevant for them whether this represented self-leadership. What mattered more was hence the reinvigoration of classic caseworker ideals.

Strategies of resistance

Resistance was less observed among managers. They nonetheless expressed a general uncertainty and reluctance to the newly implemented leadership model. Some did not really see the significance of the model, and thus declined its value as a mobilising narrative or the relevance of embracing or internalising it. When discussing the model

in interviews, they expressed a mix between “aha-feelings” and “what on earth is this”. While the model made sense, it carried a kind of emptiness with extensive translation requirements into local settings.

Well, it's a mix, I think, of aha and being on the verge of silliness sometimes. [...]. When you are in the middle of them [management courses on self-leadership] you think it's good, it sounds good, this is what I should think about, and this makes me perhaps reflect in a different way that I have not done before, to have a broad perspective. Then the question is how much do I have with me when I'm in everyday life? (local manager)

Others had more open reluctance, and often in correspondence to a general “lack of numbers” as a tool for them as local managers to govern caseworkers. Instead of having quantified targets to follow, they were instead supposed to use self-leadership. This caused uncertainty, yet without any form of resistance, most likely indicating the “high cost” of resistance for local managers, as addressed above.

Local caseworkers to greater extent engaged in resistance activities. This was particularly evident among caseworkers who had been employed for a longer period. The model was largely considered as “something from central management”, or as one model among many: “today it is self-leadership and tomorrow something else” (caseworker). Instead of considering this as a reinvigoration of caseworker discretion, they thought of it as meaningless, arguing that there were as many interpretations of the model as there were employees. One caseworker expressed that she thought of self-leadership as a term with quotation marks. She expressed that at her workplace they had talked about self-leadership for more than a year, but they still did not understand what it stood for.

We find ample examples of subtle resistance tied to these responses, often linked to sarcasm and making fun of the model. The fairy tale of the emperor's new clothes was frequently used to capture the new model as being out of tune with their daily work.

There was quite some nagging going on for a while, about self-leadership. God, we didn't talk about anything else. Then it was a little fun, it was such a thing, I didn't attend any meetings, we have too many meetings, it's boring. But, then I didn't attend [a meeting] and one of the managers came; “You were not there.” “No,” I said, “I took on my self-leadership, thought about it, and concluded that I didn't need to be there.” (caseworker)

Humorous expressions also concerned the Renewal journey, as one caseworker expressed, “We are in the Renewal journey, and we are supposed to buy tickets” as a kind of sarcastic comment on the general reform process of the agency. These served a function to create a distance to the model and central governance and similarly to mark a common caseworker identity as an alternative mode of self-identification. We found that this took place both frontstage at meetings, and also backstage by the coffee machine.

While these forms were the most frequent, some caseworkers also engaged in more confrontational forms of resistance. Some critically suggested that the agency had never had as many managers as now, despite the fact that everyone now should act as a self-leader. Others openly confronted managers at local office meetings. For them the vagueness of the model constituted a means for managers to step down from their responsibilities of providing leadership, instead expecting others to be self-leaders and take responsibility. Caseworkers talked about managers being away from the workplace, taking part in “manager days”, “leadership courses” and “inspiration lectures”.

Although these responses indicate some acceptance, other caseworkers directly challenged whether central management had a right to formulate norms for the agency. For them, self-leadership came in conflict with already established norms on the role of a caseworker. Some caseworkers expressed strong emotional and personal identification with their professional role and working at the PES, arguing that they were the true and authentic interpreters of what should be considered the values of the agency. Other caseworkers considered themselves as the face of the entire agency. Strong criticism was directed to both the PES management and the policy makers.

He [the director general] doesn't represent the Public Employment Agency because I'm at least as much the Agency as he is. [...] Well, if not even more. Did he ever get any person into employment? [...] Do you understand? I meet employers. I wipe away tears. (caseworker)

Sometimes I want to call Ylva [the Swedish Minister of Employment at the time of the study] and say, “Come and work with me in DS [direct service]”, or Löfven [Swedish Prime Minister at the time of the study] too, to experience what this is all about, the handicraft we're doing, how people feel who come in here [...]. (caseworker)

While humoristic notes and sarcasm hence constituted one type, these later forms signalled a more confrontational form of resistance. Self-leadership appears to have caused extensive disappointment and frustration, or even loathing, which in turn provoked the expression of an alternative and, in the view of these caseworkers, more authentic and legitimate model.

Discussion

Critical management theories and theories of normative control point to the symbolic and legitimating function that managerial ideas have for organisations. The Renewal journey and the self-leadership model are reflections thereof, as mobilising narratives that aim to improve external legitimacy and invoke trust among employees. At first sight, these appear as forms of “empty talk” (Alvesson 2013; Alvesson & Gabriel 2016) or management “bullshit” (Spicer 2017), as something allowed to pass since it lacks any real substance and stays on the “surface” (Hallonsten 2022)

and hence is disconnected from ordinary organisational practices (e.g. Christensen, Kärreman & Rasche 2019).

Despite or perhaps because the model could fit into almost any kind of organisation, it caused strong reactions within the organisation. Some local caseworkers (and all local managers) complied with the self-leadership model in terms of either a conformist or a cynical mode of compliance, while other local caseworkers (but none of the local managers) engaged in subtle or open forms of resistance. While this has been observed previously, our key contribution lies in connecting types of strategic responses to subject positions within a public welfare agency. We argue that it is possible to identify four ideal-typical subject positions with regard to forms of norm internalisation based on type of strategy (compliance or resistance) and grounds for response (individual or professional), summarised in Table 1 below.

Table 1. Modes of norm internalisation

Ground for response	Type of response	
	<i>Individual</i>	<i>Professional</i>
	<i>Compliance</i>	<i>Resistance</i>
	Personal embracement	Personal detachment
	Professional recognition	Professional dismissal

Practices of compliance seem to depend on the degree to which caseworkers find a grain of self-identification in the proposed model. Personal embracement refers to caseworkers identifying themselves personally with self-leadership, indicating that there are no clear boundaries between how they see themselves and the norm of self-leadership that the organisation promotes. This position suggests a form of personal internalisation of organisational norms as an indication of the fit between organisational and personal ideals. This position does not necessarily mean a strong identification with the role of a caseworker, but rather with being part of the organisation.

While compliance based on personal embracement is based on statements referring to “how I am”, we find a clear difference regarding compliance based on what we term professional recognition. This form assumes self-leadership as similar to classic caseworker ideals, as a welfare professional with extensive discretion. It refers to a form of self-identification of “how we always have worked”. The distinction between the personal and professional thus indicates two forms of norm internalisation, which despite differences, consider self-leadership a legitimate form of caseworker governance.

Expressions of resistance have been easy to find and we observe a difference between resistance as personal detachment or professional dismissal to illustrate different subject positions. The first refers to a personal detachment from organisational norms and ideals, as individuals made fun of the model and the managers. We find ample examples of practices of individually distancing oneself from the norm, e.g., through avoidance, humour, sarcasm, and so on. Such acts of detachment do not appear linked

to a professional role, but an expression of caseworkers' relations to local and central management. A different type of resistance can be found among those who completely disagree with self-leadership and central management imposing norms on them as local caseworkers. They expressed a profound conflict over who has the right to exercise normative control over what it meant to be a caseworker, as a form of professional dismissal.

Despite differences, there is an element of congruence across acts of compliance or resistance. Caseworkers acting upon self-leadership based on personal grounds tend to act in response to the model as such. Those who respond based on professional grounds appear to act in connection to conflicting ideals on the caseworker role. Expressions of professional recognition might certainly be captured as a form of compliance, but also as an accidental fit because caseworkers refer to an already established caseworker ideal. This might explain findings in other studies suggesting that newly employed caseworkers tend, to a greater extent, to be rule-followers compared to more senior caseworkers. Newly recruited and younger caseworkers thus tend to show a more positive attitude towards on-going changes and steering from central PES management (Assadi & Lundin 2018). Senior caseworkers much more often tend to take a questioning or critical stance, i.e., with increasing job tenure compliance to policy and management directives (new working tools) compared to the above decreases (*ibid.*; see also LaFrance & Day 2013). This suggests that there is a years-at-the-office factor at play. People who have been long in the organisation tend to engage more on professional grounds and through strategies of resistance. This might reflect that they have a solid status in the organisation (and at their local workplaces) allowing them to act in conflict with managers or management ideals and/or that they have been properly socialised into a work identity that the (current) management model does not fit well with.

While our study shows the significance of the concepts of compliance or resistance, we also observed exit strategies (Hirschmann 1970), but mainly indirectly. Those strongly supporting the model (mainly local managers but also caseworkers engaged on the basis of personal embracement) questioned others, suggesting that they should leave if they did not comply with the model. This indicates the peer pressure involved in normative governance. It causes divides between groups of supporters and non-supporters.

Conclusion

This article shows that public employees are not passive respondents to managerial models, but that they actively engage with and respond management talk. We show, however, the arbitrariness of managerial models and point to dual modes of responses at the local level, namely compliance or resistance. These reflect different subject positions within the organisation, as those inclined to resist tend to have worked for a long time and hence are already socialised into a particular caseworker identity within the organisation compared to newcomers who appear to be more inclined to embrace the model, primarily on personal grounds. Although our study has largely observed strategies of compliance and resistance, these appear connected to exit pressures, which

hence invite further investigations into how normative control relates and affects those who stay compared to those who leave.

Our findings therefore support the continued exploration of critical management theories to capture changes in public welfare governance, yet it also finds that these have some shortcoming as public employees are not only employees but also organisational professionals. Caseworkers are in that respect not docile bodies that easily adjust to a common culture of work; rather, they derive their identity, engagement and esteem as linked to a shared work identity. This suggests that although models of normative control seek to embed and internalise the public employee as an organisational man, such efforts will most likely fall short or at least encounter continued resistance at the local level due to alternative and competing modes of identification. This demonstrates the relevance of closing the gap between street-level bureaucracy and critical management studies to further explore the tension between governing “employees” or “professionals” in contemporary public welfare governance.

Acknowledgement

This research was funded by Riksbankens Jubileumsfond in the project “Audit culture and the caseworker: A study of the Swedish Public Employment Service and the Swedish Social Insurance Agency” (grant SGO14-1192). We would like to thank the participating staff at the PES for letting us take part in their daily work and for generously participating in the interviews. We also want to thank colleagues in the abovementioned project and two anonymous reviewers for valuable comments.

References

- Abrahamson, E. (1991) “Managerial fads and fashion: The diffusion and rejection of innovations”, *Academy of Management Review* 16 (3):586–612. <https://doi.org/10.2307/258919>
- Alcadipani, R., J. Hassard & G. Islam (2018) “I shot the sheriff”: Irony, sarcasm and the changing nature of workplace resistance”, *Journal of Management Studies* 55 (8):1452–1487. <https://doi.org/10.1111/joms.12356>
- Alvesson, M. (2013) *The triumph of emptiness: Consumption, higher education, and work organization*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780199660940.001.0001>
- Alvesson, M., & Y. Gabriel (2016) “Grandiosity in contemporary management and education”, *Management Learning* 47 (4):464–473. <https://doi.org/10.1177/1350507615618321>
- Alvesson, M., & D. Kärreman (2004) “Interfaces of control: Technocratic and socio-ideological control in a global management consultancy firm”, *Accounting, Organizations & Society* 29 (3–4):423–444. [https://doi.org/10.1016/S0361-3682\(03\)00034-5](https://doi.org/10.1016/S0361-3682(03)00034-5)
- Alvesson, M., & H. Willmott (2002) “Identity regulation as organizational control:

- Producing the appropriate individual”, *Journal of Management Studies* 39 (5):619–644. <https://doi.org/10.1111/1467-6486.00305>
- Arbetsförmedlingen (2015) “Arbetsförmedlingen 2021: Inriktning och innehåll i myndighetens förnyelseresa”. Diarienummer: Af-2015/268 710.
- Arbetsförmedlingen (2016) “Lönesamtal”. Internal document, created 4 October 2016.
- Arbetsförmedlingen (2017) “Arbetsförmedlingens förnyelseresa”. Internal document. PowerPoint presentation.
- Arbetsförmedlingen (2018) “Arbetsförmedlingens årsredovisning 2017”, <https://arbetsformedlingen.se/download/18.3e623d4f16735f3976eaf1/arsredovisning2017.pdf> (Accessed 26 November 2022).
- Arbetsförmedlingen (2019a) “Vårt uppdrag” [“Our mission”], <https://arbetsformedlingen.se/om-oss/var-verksamhet/vart-uppdrag> (Accessed 20 August 2019).
- Arbetsförmedlingen (2019b) “Verksamhetsplan 2019”, <https://arbetsformedlingen.se/download/18.306dde6d1690b54594a6348/verksamhetsplan-2019.pdf> (Accessed 30 September 2022).
- Arbetsförmedlingen (2022a) “Arbetsförmedlingens årsredovisning 2021”, <https://arbetsformedlingen.se/download/18.3f29801717d5618f8dfe49c/1645543313901/arbetsformedlingens-arsredovisning-2021.pdf> (Accessed 30 November 2022).
- Arbetsförmedlingen (2022b) ”Vi erbjuder”, <https://arbetsformedlingen.se/om-oss/jobba-hos-oss/vi-erbjuder> (Accessed 30 November 2022).
- Assadi, A. & M. Lundin (2018) “Street-level bureaucrats, rule-following and tenure: How assessment tools are used at the front line of the public sector”, *Public Administration* 96 (1):154–170. <https://doi.org/10.1111/padm.12386>
- Bardon, T., E. Josserand, R. Sferrazzo & S. Clegg (2022) “Tensions between (post) bureaucratic and neo-normative demands: Investigating employees’ subjective positions at EurAirport”, *British Journal of Management*. Published online. <https://doi.org/10.1111/1467-8551.12574>
- Boje, D.M. (1995) “Stories of the storytelling organization: A postmodern analysis of Disney as ‘Tamara-land’”, *Academy of Management Journal* 38 (4):997–1035. <https://doi.org/10.5465/256618>
- Braun, V. & V. Clarke (2006) “Using thematic analysis in psychology”, *Qualitative Research in Psychology* 3 (2):77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Bringselius, L. (2020) *Tillit: En ledningsfilosofi för framtidens offentliga sektor*. Second edition. Helsingborg: Komlitt Förlag AB.
- Brodkin, E.Z. (2011) “Policy work: Street-level organizations under new managerialism”, *Journal of Public Administration Research and Theory* 21 (suppl. 2):253–277. <https://doi.org/10.1093/jopart/muq093>
- Brown, A.D. (2006) “A narrative approach to collective identities”, *Journal of Management Studies* 43 (4):731–753. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.2006.00609.x>
- Christensen, L.T., D. Kärreman & A. Rasche (2019) “Bullshit and organization studies”, *Organization Studies* 40 (10):1587–1600. <https://doi.org/10.1177/0170840618820072>
- Christensen, T. & P. Lægread (Eds.) (2007) *Transcending new public manage-*

- ment: The transformation of public sector reform*. Aldershot: Ashgate. <https://doi.org/10.4324/9781315235790>
- Czarniawska, B. (2007) *Shadowing and other techniques for doing fieldwork in modern societies*. Malmö: Liber.
- du Gay, P. (2017) "Introduction: Office as a vocation", *European Journal of Cultural and Political Sociology* 4 (2):156–165. <https://doi.org/10.1080/23254823.2017.1301067>
- Ekonomistyrningsverket (2014) *Idéskrift. Effektivare verksamhet genom ett ökat kundfokus. Erfarenheter från systemsynsprojektet*. ESV 2014:54. Stockholm: Ekonomistyrningsverket.
- Etzioni, A. (1961) *A comparative analysis of complex organizations: On power, involvement, and their correlates*. New York: The Free Press.
- Evans, T. (2011) "Professionals, managers and discretion: Critiquing street-level bureaucracy", *British Journal of Social Work* 41 (2):274–266. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcq074>
- Evetts, J. (2011) "A new professionalism? Challenges and opportunities", *Current Sociology* 59 (4):406–422. <https://doi.org/10.1177/0011392111402585>
- Fraher, A.L & Y. Gabriel (2016) "Meeting and resisting the corporate body snatchers: The US piloting profession in times of downsizing and restructuring", *Tamara – Journal for Critical Organization Inquiry* 14 (1):35–51.
- Fransson, M. & J. Quist (2018) *Fri som en fågel: En studie av återprofessionalisering inom Försäkringskassan*. Karlstad: Service Research Center, Karlstad University.
- Fred, M. & D. Mukhtar-Landgren (2022) "Productive resistance in public sector innovation – introducing social impact bonds in Swedish local government", *Public Management Review*. Published online. <https://doi.org/10.1080/14719037.2022.2123027>
- Fleming, P. & A. Spicer (2003) "Working at a cynical distance: Implications for power, subjectivity and resistance", *Organization* 10 (1):157–179. <https://doi.org/10.1177/1350508403010001376>
- Fleming, P. & A. Sturdy (2009) "'Just be yourself!': Towards neo-normative control in organisations?", *Employee Relations* 31 (6):569–583. <https://doi.org/10.1108/01425450910991730>
- Fleming, P., & A. Sturdy (2011) "'Being yourself' in the electronic sweatshop: New forms of normative control", *Human Relations* 64 (2):177–200. <https://doi.org/10.1108/01425450910991730>
- Gioia, D., A.L. Hamilton & S.D. Patvardhan (2014) "Image is everything: Reflections on the dominance of image in modern organizational life", *Research in Organizational Behavior* 34:129–154. <https://doi.org/10.1016/j.riob.2014.01.001>
- Hall, P. (2012) *Managementbyråkrati: Organisationspolitisk makt i svensk offentlig förvaltning*. Lund: Studentlitteratur.
- Hallonsten, O. (2022) "The 'yawning abyss' between surface and substance: Organizational life as 'pseudo-reality'", *Scandinavian Journal of Management* 38 (2):101210. <https://doi.org/10.1016/j.scaman.2022.101210>
- Hirschmann, A.O. (1970) *Exit, voice, and loyalty: Responses to decline in firms, organizations, and states*. Cambridge: Harvard University Press.

- Holmgren Caicedo, M., M. Mårtensson & K. Tamm Hallström (2015) *När handläggaren blev teammedlem: Om autonomi, lärande och styrning i Försäkringskassan*. ISF-rapport 2015:13. Stockholm: Inspektionen för Socialförsäkringen.
- Husted, E. (2021) "Alternative organization and neo-normative control: Notes on a British town council", *Culture and Organization* 27 (2):132–151. <https://doi.org/10.1080/14759551.2020.1775595>
- Innovationsrådet (2013) *Att tänka nytt för att göra nytta: Om perspektivskiften i offentlig verksamhet: Slutbetänkande*. SOU 2013:40. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Jacobsson, K. (2022) "The storying of experience: Shaping caseworker subjectivity at social insurance agencies", 33–51 in C. Hansen Lofstrand & K. Jacobsson (Eds.) *Transforming subjectivities: Studies in human malleability in contemporary times*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003146681-3>
- Jacobsson, K. & K. Hollertz (2021) "Commitment and control: Teamwork as management tool in a welfare state bureaucracy", *Sociologisk Forskning* 58 (3):243–265. <https://doi.org/10.37062/sf.58.22890>
- Jacobsson, K., Y. Wallinder & I. Seing (2020) "Street-level bureaucrats under new managerialism: A comparative study of agency cultures and caseworker role identities in two welfare state bureaucracies", *Journal of Professions and Organization* 7 (3):313–333. <https://doi.org/10.1093/jpol/joaa015>
- Kunda, G. (2006[1992]) *Engineering culture: Control and commitment in a high-tech corporation*. Philadelphia: Temple University Press.
- Kärreman, D. & M. Alvesson (2004) "Cages in tandem: Management control, social identity, and identification in a knowledge-intensive firm", *Organization* 11 (1):149–175. <https://doi.org/10.1177/1350508404039662>
- LaFrance, S. & J. Day (2013) "The role of experience in prioritizing adherence to SOPs in police agencies", *Public Organization Review* 13 (1):37–48. <https://doi.org/10.1007/s11115-012-0192-9>
- Larsson, J.K. (2019) "Intern styrning och organisering på Arbetsförmedlingen: Arbetsförmedlingen analys 2019:4", <https://arbetsformedlingen.se/download/18.4fb667a1169bfd2c0a6ff83/1558359470493/Intern+styrning+och+organisering+på+Arbetsförmedlingen.pdf> (Accessed 26 November 2022).
- Lipsky, M. (2010[1980]) *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russel Sage Foundation.
- Maravelias, C. (2003) "Post-bureaucracy – Control through professional freedom", *Journal of Organizational Change Management* 16 (5):547–566. <https://doi.org/10.1108/09534810310494937>
- Maravelias, C. (2007) "Freedom at work in the age of post-bureaucratic organization", *Ephemera: Theory & Politics in Organization* 7 (4):555–574.
- Medieakademin (2022) "Förtroendebarmetern 2022". https://medieakademin.se/wp-content/uploads/2022/03/Presentation_fortroendebarmetern2022.pdf (Accessed 25 November 2022)
- Miller, P. & N. Rose (2008) *Governing the present*. Cambridge: Polity.

- Müller, M. (2017) “Brand-centred control: A study of internal branding and normative control”, *Organization Studies* 8 (7):895–915. <https://doi.org/10.1177/0170840616663238>
- Neck, C.P. & C.C. Manz (1992) “Thought self-leadership: The influence of self-talk and mental imagery on performance”, *Journal of Organizational Behavior* 13 (7):681–699. <https://doi.org/10.1002/job.4030130705>
- Nordebo, P. (2015) “Ny vision för Arbetsförmedlingen”, *Publikt*, 18 May 2015. <http://www.publikt.se/artikel/ny-vision-arbetsformedlingen-17770> (Accessed 28 November 2022)
- Paulsen, R. (2015) “Lydnadsmodus på Arbetsförmedlingen – En kontextualisering av funktionell dumhet”, *Arbetsmarknad & Arbetsliv* 21 (2):42–57.
- Paulsen, R. (2018) “In the mood for obedience: Despair, cynicism, and seduction among employment service employees”, *Culture and Organization* 24 (5):365–382. <https://doi.org/10.1080/14759551.2016.1186673>
- Peralta, J. (2015) “Public employment officers as brokers and therapists”, 53–64 in C. Garsten, J. Lindvert & R. Thedvall (Eds.) *Makeshift work in a changing labour market: The Swedish model in the post-financial crisis era*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781783479740.00010>
- Pollitt, C. & G. Bouckaert (2017) *Public management reform: A comparative analysis – into the age of austerity*. Fourth edition. New York: Oxford University Press.
- Sandler, J. & R. Thedvall (Eds.) (2017) *Meeting ethnography: Meetings as key technologies of contemporary governance, development, and resistance*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315559407>
- Schütze, C. & H. Johansson (2020) “The importance of discretion for welfare services to minorities: Examining workload and anti-immigration attitudes”, *Australian Journal of Public Administration* 79 (4):426–443. <https://doi.org/10.1111/1467-8500.12410>
- SFS 2007:1030. *Förordning med instruktion för Arbetsförmedlingen [Regulation with instructions for the Public Employment Service]*. Stockholm: Ministry of Employment.
- Spicer, A. (2017) *Business bullshit*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315692494>
- Statskontoret (2016) *Analys av Arbetsförmedlingens interna styrning och utvecklingsarbete*. Report 2016:5. Stockholm: Statskontoret.
- Tillitsdelegationen (2018) *Med tillit växer handlingsutrymmet: Tillitsbaserad styrning och ledning av välfärdssektorn: Huvudbetänkande av Tillitsdelegationen*. SOU 2018:47. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- van Berkel, R., P. van der Aa & N. van Gestel (2010) “Professionals without a profession? Redesigning case management in Dutch local welfare agencies”, *European Journal of Social Work* 13 (4):447–463. <https://doi.org/10.1080/13691451003603455>
- van Maanen, J. & G. Kunda (1989) “Real feelings: Emotional expression and organizational culture”, 43–103 in B.M. Staw & L.L. Cummings (Eds.) *Research in organizational behaviour, volume 11*. Greenwich: JAI Press.
- Wallinder, Y. & I. Seing (2022) “When the client becomes her own caseworker:

- Dislocation of responsibility through digital self-support in the Swedish Public Employment Service”, *Sozialer Fortschritt* 71 (6–7):405–423. <https://doi.org/10.3790/sfo.71.6-7.405v2>
- Walter, L. (2015) “The dual role of the Public Employment Service: To support and control”, 41–52 in C. Garsten, J. Lindvert & R. Thedvall (Eds.) *Makeshift work in a changing labour market: The Swedish model in the post-financial crisis era*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781783479740.00009>
- Weick, Karl (1995) *Sensemaking in organizations*. London: Sage.
- Weick, K.E. & L.D. Browning (1986) “Argument and narration in organizational communication”, *Journal of Management* 12 (2):243–259. <https://doi.org/10.1177/014920638601200207>
- Whyte, W.H. (2002[1956]) *The organization man*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Willmott, H. (1993) “Strength is ignorance; slavery is freedom: Managing culture in modern organizations”, *Journal of Management Studies* 30 (4):515–552. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.1993.tb00315.x>
- Wilkins, A.L. (1984) “The creation of company cultures: The role of stories and human resource systems”, *Human Resource Management* 23 (1):41–60. <https://doi.org/10.1002/hrm.3930230105>

Authors

Håkan Johansson is Professor of Social Work, Lund University. He has published extensively in the field of citizenship, comparative social policy and activation in the Nordic countries. He has furthermore conducted research on welfare state change and civil society and currently runs projects on civil society elites.

Ida Seing is an Associate Professor in Sociology, Linköping University. She conducts research on the welfare system in relation to sick leave, unemployment, and disability. Particular focus is paid to welfare-state bureaucracies’ implementation of activation policies as well as the inclusion and exclusion of people in the labour market.

Corresponding author

Håkan Johansson
School of Social Work, Lund University
Box 23, 221 00 Lund, Sweden
hakan.johansson@soch.lu.se

HENRIK FÜRST

Arrival to a fictional total institution

The Swedish folk high school as a liminal space in literature

Abstract

Arrivals have an unexplored significance as a phenomenon in sociology. This article studies depictions of arrivals to art education courses at Swedish folk high schools in fiction. These arrivals are liminal transitions between two states, warranting personal change, either being the solution to a previous problem or creating a problem (to be solved). Many spaces in society have lost their status as total institutions physically and symbolically detached from the rest of society. The rarity of and desire for totalizing milieus create possibilities for self-exploration and self-development in characters, enabling authenticity and revealing truths of social life. The depiction of the folk high school as a total institution of isolation and a liminal space for change is effective in (re-)producing cultural images of the folk high school and as a literary device to contain characters and develop conflicts that arise from the milieu. At the same time, these arrival stories demonstrate the importance of liminality in arrival and suggest that arrival be studied as a general phenomenon to uncover hidden facets of institutionalized social life.

Keywords: arrival story, folk high school, liminality, sociology through literature, total institution

This article studies depictions of arrivals to art education courses at the Swedish folk high school in fiction. Folk high schools are post-compulsory educational institutions common in the Nordic countries that often offer education within a boarding school setting. The present article illustrates the idea of arrival as an encounter that shapes the meaning of the folk high school in fiction and as a more general way of studying society. In a pragmatic sense, the first encounter creates tension; routines and pre-conceptions break down, giving rise to reflection, experience, and sometimes emotionality, which eventually become layered as habits and pre-conceptions (Mead 1934). Arrival stories demonstrate the importance of liminality in arrivals and suggest that arrival, as a general phenomenon, can be used to uncover hidden facets of institutionalized social life.

Arrivals in stories address one's own or others' arrival at a site. In anthropology, first-hand accounts of arrival stories can be part of the researcher's self-reflection, providing an account of "meeting the field", gaining access to the site, and general first impressions (see Agar 1980; Wulff 1998; Hammersley & Atkinson 2019). In an ethnographic sense, one can only arrive once at a site. Furthermore, what one sees during the first day is more than one will see on any other day (Goffman 1989:130).

When arrival stories of those other than the researcher are analyzed in narrative or literary research, arrival is often understood as the voluntary or involuntary territorial movement of people between countries, that is, as the arrival experiences of refugees or migrants (Wästerfors 2009; Wulff 2022). In hindsight, the arrival story or the first encounter may be turned into an origin story and myth as a transition event regarding an individual or collective identity able to reconstitute identities in the present (Engel 1993; Berta 2021).

Arguably, arrivals have an unexplored significance as a phenomenon in sociology. The more general experiential and sociological importance of arrival is indirectly noted in the account of fieldwork given by Goffman (1989): The process of “entry” creates tensions that may highlight some hidden structures of the place where one is arriving. Hence, the arrival stories of others could and should be studied beyond the most notable types of arrival in the migrant experience, for example, arriving at a school for the first time (cf. Whelen 2008). More specifically, arrival can be studied as the physical movements and symbolic transitions experienced by individuals during their first encounters with various sites, which may reveal underlying structures through the tensions they bring to light.

The folk high school provides a valuable context in which to study arrival due to the secluded lifestyle it imposes, which symbolically and physically separates students from their ordinary lives. The arrival stories in fiction studied in this article cover receiving an acceptance letter to an art course at a folk high school, traveling to the school, and the first encounters with the milieu and people of the school and the associated visceral reactions. The liminality of moving between states enables personal change, either by being the solution to a previous problem or by creating a problem (to be solved). Fictional stories create resolutions to these societal problems by referring to social justice, recovery, and the undoing of patriarchy (cf. Radway 1991). The complexity of life at the folk high school is reduced through the characterizations of the persons and properties of the milieu as belonging to a total institution, thereby rendering a stereotypical cultural image of the folk high school. Nevertheless, as many spaces in society have lost their status as total institutions, the rarity and desire of such totalizing milieus create possibilities for self-exploration and self-development in characters, enabling authenticity and revealing truths of social life. The folk high school as a total institution is thus emblematic of the importance of arrival as it signals difference and opportunity for reflection and transformation.

What is the Swedish folk high school?

Within the context of international education, the folk high school is a curious institution. Folk high schools are educational institutions commonly found in the Nordic countries and some other European countries. The first folk high school in the Nordic countries was established in Denmark (1844). In the following decades, folk high schools were established in Norway (1864), Sweden (1868), and Finland (1889). While there are many differences among the various educational institutions in the Nordic

countries, common denominators include a focus on self-directed learning without degrees, informal relationships between teachers and students, and the prevalence of boarding schools (Bagley & Rust 2009; Lövgren & Nordvall 2017). Additionally, many folk high schools offer art courses. In contrast to their Swedish counterparts, which were founded with a “social and democratic perspective” (Korsgaard 2002:11), the Danish, Norwegian, and Finnish folk high schools, founded in the 19th century, had a focus on national identity due to the countries’ geopolitical history of wars and unions (Lövgren & Nordvall 2017).

There are more than 150 Swedish folk high schools in operation in 2022. These schools offer “second chance” education for people to complete their upper secondary degree and specialized courses at the post-compulsory level, which may include art courses, such as music, creative writing, visual arts, theater, photography, and filmmaking. Tuition in Sweden is free, but the students must pay for trips, materials, food, and housing, which may be covered by normal financial aid. A regional council may run the folk high school. As the ties between folk high schools and civil society are close, many Swedish folk high schools are also run by popular movements of political or religious origin.

Historically, the Swedish folk high school was influential in developing practical know-how for farmers and the working class and as an alternative for those without access to a university (Furuland 1971; Bagley & Rust 2009). A consequence of this initial orientation is that folk high schools are often found in the countryside and offer boarding schools for students. At the heart of the idea of folk high schools in Sweden is the notion of *folkbildning*. This term includes the German concept of *Bildung*, which refers to personal and cultural maturation through self-cultivation and free and voluntary education (free from state governance and voluntary in terms of participation among students).

Despite the centrality of folk high schools in Nordic and Swedish culture, there has been little previous research on depictions of folk high schools in literature. Furuland (1971) shows that the earliest literary depictions of Swedish folk high schools from the late-19th to the mid-20th century were used as propaganda and recruitment tools for the new school form. During the early-to-mid-19th century, the folk high school also became important for self-taught authors from the working class, and depictions of the folk high school entered into some of their books (Furuland 1971, 2007). Research has further revealed a strong connection between participation in the most prestigious creative writing courses at folk high schools and the achievement of publication (Fürst 2018, 2019). Accordingly, some of the associated authors have depicted life at these schools in literary and journalistic forms. Despite the prevalence of descriptions of folk high schools, there has been no systematic study of how the folk high school is portrayed in contemporary literature. This article fills this gap by focusing on arrival as an event of particular importance in understanding the cultural conceptions of the folk high school and its function in literature.

The concepts of total institution and liminality

The concept of a total institution is here used to understand depictions of the folk high school in literature and as a literary device to introduce the folk high school through the distinct experience of arrival. In a study of mental hospitals, Goffman (1961:xiii) defines a total institution as follows:

A total institution may be defined as a place of residence and work where a large number of like-situated individuals, cut off from the wider society for an appreciable period of time, together lead an enclosed, formally administered round of life.

As exemplified in the original case of mental hospitals, the concept of a total institution encompasses and emphasizes personal regulation and repressiveness. Other examples of total institutions include cargo ships (Zurcher 1965; Sandberg 2014), boarding schools (Wakeford 1969; Gaztambide-Fernández 2009), military units (Sundberg 2015), and monasteries (Sundberg 2020). The music education program at Framnäs folk high school in Sweden during the 1950s and 1960s has previously been described as a total institution (Brändström & Larsson 2011). The distinction to be made between the original definition of a total institution and that used in Brändström and Larsson's study is that, in the latter case, the participants were voluntarily participating in the education, and the teachers did not live very different lives from the participants (they also lived at the school and were supposedly on equal footing with the participants). The aspect of voluntary rather than involuntary engagement in the institution is also salient to other examples of total institutions where people may desire to freely involve themselves in the totalizing experience (Scott 2011).

The original concept of a total institution relates to the process of becoming a mental patient. The idea of becoming suggests that selves governed by total institutions may be transformed to take on new roles or identities (Scott 2011). Total institutions thus have the characteristics of a liminal space (see Turner 1979), that is, they are an in-between position between two states. On the one hand, the in-betweenness of liminality may, in the case of folk high school students, relate to the gradual transformation of a person, such as while moving into adulthood. On the other hand, it may also refer to the space as such, especially regarding the travel to a place that appears to hold two contradictory states (e.g., being a part of yet symbolically and physically outside of regular society). The space and position of liminality thus carry with them a destabilizing and transformative potential and are especially salient in stories of arrival that involve symbolic and physical transitions.

Method

Sociology through literature

In this article, I follow a strand of the sociology of literature related to “the society in literature” (Svedjedal 1996). In my take on this sociology of literature, or rather sociology through literature, the selection of material becomes akin to an “experiment” (Edling & Rydgren 2011). Keeping the first encounters and the phenomenon of arrival to folk high school as a constant, I explore the depictions of people, experiences, settings, and situations as literary tropes in the material with possible real-world underpinnings and implications.

Using fiction as empirical material to study arrivals to the folk high school leads to intriguing possibilities and limitations. One benefit of using fictional accounts of arrival is that it allows for further investigation when a common pattern is identified in the emotions and expectations generated by the first encounters, which might otherwise be hard to study and retell (see Hyvärinen 2019; Pyyhtinen 2019). The fictional accounts also come close to “qualitative simulations” of hidden aspects of the social world, through which we learn about what we might find from observing such settings (Edling & Rydgren 2011). Perhaps even more powerfully, it is assumed that fictional representation can provide knowledge of some of the tropes, “deep stories” (Hochschild 2016), or what I call “cultural images” of what a folk high school is believed to be, how it is experienced, and what role it plays in society. The fictional accounts relate to the sometimes romanticized “folk high school experience” and are used for the characterization, plot, and motives of the persons in the stories.

The fictional accounts are regarded as resources for conceptualizing the public idea of folk high schools and stories of arrival. Nevertheless, scientific facts and fictional accounts cannot be easily separated, not only because societies are shaped by post-truth politics but also because facts are not discovered but interpreted and put into context to become coherent. Using this line of constructive reasoning, Pyyhtinen (2019:1, italics in original) sees scientific statements as “distinguished from fiction only *a posteriori*, not *a priori*.” The goal is not to question or relativize the validity of scientific claims in general but try to understand what we use as a basis for our knowledge of society.

Material and analytical approach

A breadth of contemporary fiction covering art education at the folk high school is used in this article, including literature, plays, and graphic novels. Identifying books about folk high schools is nonetheless a difficult task. For instance, to prepare an anthology with excerpts of accounts about the folk high school spanning 125 years, Höjer (1993) sent out a request to people at the folk high school for suggestions of literature. Rather than relying on network-based recommendations, I attempted to be more systematic in my approach by searching for mentions of folk high schools in (1) the content of digitalized books, (2) book reviews, and (3) book descriptions at online bookstores. While this approach was systematic, there are probably books about folk high schools

that have not been digitalized or reviewed and do not contain mentions of folk high schools in their online bookstore descriptions. For example, a book might depict folk high school experiences, while, at the same time, the term “folk high school” is not used in its reviews, descriptions, or in the book itself.

As a first approach, relevant material was identified by searching Google Books for the keyword “*folkhögskola*” (folk high school). The digitalized books in this database are sourced from a partner program and a library project; while it covers many Swedish books, it is not exhaustive. For example, authors and publishers may opt not to have their books shown on the Google Books platform. A second approach was taken in an attempt to find books about the folk high school not covered by Google Books. Using an online newspaper database called Retriever Research, the keywords “*folkhögskola*” and “*recension*” (review) were used to search through the last 30 years of newspaper book reviews covered in the database. A third approach was employed to cover additional books by searching through internet bookshops using the keyword “*folkhögskola*.”

While not exhaustive, this research endeavor resulted in the identification of 67 fiction books, two graphic novels, and two plays. Among the collected material, I identified whether each book was a reprint of an older book or not and whether the book included the folk high school as a major theme or whether it was merely mentioned. For example, some books mention a folk high school once without any further elaboration on the theme. I decided to focus only on the fiction books, plays, and graphic novels that had folk high school as a major theme, included an arrival scene to a folk high school, were published within the last 15 years, and were written for adults. The period of 15 years was used because the databases were considered most effective at identifying more-recent books. Almost all of the resulting books were about a person’s arrival to an art education course. Thus, I decided to focus solely on arrival to art education courses at folk high schools, leading to a final sample of seven books.

In contrast to the approach used in this article, Coser (1972:xvi) argues that sociological theorizing should use mainly high-brow literature as these works provide “an intensity of perception” more astute than the accounts of “ordinary” literature. I argue that any fictional account, high-brow or not, that describes the arrival encounter at the folk high school is sufficient to provide a detailed view of the experiential trajectory of the encounter and provide access to cultural images related to the folk high school experience.

The final material was analyzed through a narrative approach (Riessman 2008). First, the selected books were read in full through a “naïve reading,” after which sections covering arrival to the folk high school were chosen for further analysis. Second, the sections about arrival were analyzed as entire stories in themselves through a thematic narrative analysis (*ibid.*) to identify oppositions and turning points in the text.

A re-storying of the results was undertaken to present the analysis. This re-storying focuses on excerpts from the literature, plays, and graphic novels to depict an imagined journey from receiving an acceptance letter, traveling to the folk high school, encountering the surroundings for the first time, and meeting the other students. The excerpts are a mosaic of arrivals interpreted through oppositions and turning points in each phase of the journey.

Analysis

The first excerpt deals with receiving an acceptance letter and comes from Sara Bergmark Elfgren's play *Oscar Liljas försvinnande* (2019) (*The disappearance of Oscar Lilja*, my translation). The play debuted at Malmö City Theatre in 2019 and has a tone similar to Bergmark Elfgren's previous books, with gothic themes, supernatural beings, and a group of young adults as the protagonists trying to fend off an evil entity. Bergmark Elfgren's books, some of which are co-authored, have reached a large young adult readership both in Sweden and abroad (Haglund 2021). Her first book *Cirkeln* (*The circle*, co-authored with Mats Strandberg), a fantasy book about witches at a high school, became a bestseller and was made into a film and translated into several languages. *Oscar Liljas försvinnande* was also designed with a young adult audience in mind and was accompanied by study material for use by the school classes attending the play. Its experimental performance drew heavily on scenic audiovisual experiences.

In the play, former folk high school students return to their now-abandoned school. The story is told as a remembrance of what had once passed at the school, especially with regard to the teacher and "genius poet" Oscar Lilja. Following traditional vampire stories like *Dracula* and *Carmilla*, the teacher feeds on the students' energy. The students see the folk high school as a way to realize their artistic dreams and leave a life they once lived. The acceptance letter to the folk high school signals that this new life will soon be starting, as is depicted in the play's first scene:

MINA

I want to be a writer, but my mother wants me to have a stable income. So, I study hydrocarbons, cell organelles, exponential functions. I study and lose all my friends, it's just me and my books, my homework, and the poems I write for myself.

RÉMY

People always ask if I am named after a cognac. Rémy Martin. But my name is Rémy after my grandfather, who was a Frenchman and a pig. Grandpa did not care for my mother, and he did not care for me. But I inherited his "artistry."

MINA

My mother dies three months before my graduation. It's spring when I apply to the creative writing program.

RÉMY

It's spring when Kurt Cobain shoots himself in the head. I try to get away from my mother, hitchhiking south. A guy talks about a school in the forest. Smedjeby.

JONAS

It's the summer when I'm waiting for the admission notice. I change diapers and give the senile dementia patients juice before the World Cup. When I cycle home, I think: Soon, I will leave this shit town.

MINA

It's summer when I throw bags in a baggage belt. Bags that go to places I've never been.

RÉMY

Dad invites me to London. He asks nothing about my mother.

MINA

Paris. London. Tokyo. In other places, people are killing their neighbors.

RÉMY

I'm coming home, and someone has slept in my bed.

JONAS

Soon, I will go to Smedjeby.

MINA

I do not deserve Smedjeby.

LOUISE

That summer, we travel to Tokyo, my boyfriend and me. There, he ends the relationship. "I thought you would be crying," he says, sounding almost disappointed. But I'm on my way to something bigger.

RÉMY

The envelope is on the hall floor.

LOUISE

The letter of admission from Smedjeby.

MINA

I got in.

JONAS

I'm going to start my real life at a school deep in the forest. (Bergmark Elfgren 2019:2–5, my translation)

The experiences described by the students in this first scene of the play suggest that the folk high school will be a solution to the difficulties in their lives. It is a space where they may become the persons they want to be by detaching themselves from their ordinary lives. They are all young adults transitioning, in lust of new experiences but also wanting to steer their lives in new directions, creating liminal experiences of in-betweenness. The folk high school represents self-expression, gaining a sense of individuality, and doing something for one's own good, well-being, and deep interest. The space offers something new because it is both a different geographical space and different from one's previous life and life trajectory. In this way, the folk high school is depicted as a place for second chances, for people realizing a dream, escaping, and transitioning into adulthood.

While the students accepted to the folk high school escape destructive relationships, their experience at the school deep in the forest is also destructive, with the teacher pushing them psychologically towards a mental breakdown. The seclusion of the folk high school and life within a total institution are effectively used to keep the main protagonists in the same place with the same scenery, which they cannot escape once they arrive. The liberating character of the school is not realized but halted by its confinement and the destructive power of the teacher made possible by the total experience of being at the school.

Anna Fohlin Mattsson's (2006) novel *Vägar utan nåd* (*Roads without mercy*, my translation) also covers the folk high school as representing an escape from a destructive relationship, in particular, that of a young woman who has been raped by her stepfather. The book is the third in a trilogy, with the first published in 1994, covering the protagonist from the age of four until she begins attending an upper secondary school. The second book, published in 2004, covers a period in upper secondary school during which the protagonist struggles with the experiences of sexual assault. In *Vägar utan nåd*, the protagonist is close to completing her time at the upper secondary school and is having difficulty finding any meaning or joy in her life. She learns about folk high schools and considers attending one as a way to break away from her life. She is eventually accepted to a creative writing course and travels to the folk high school:

The train departs from the train station in the early morning hours. There is a cool fog over the city, and I leave it behind me in the gray haze. I'm almost alone in the carriage. The seats are dusty and musty, and it smells as it usually does on trains. The brown wood panels of the walls close around me, and the train pounds against the rails. Now I'm on my way.

I have to change trains several times before I arrive, and it's tricky to find the right one at the different train stations. Everything is chaotic. But I finally manage to get on the right bus, which will take me to the folk high school. I soon understand that several of those who are on the bus are going to the same course. A girl with glasses and a nice warm look sits opposite me on the bus and smiles a little questioningly. Then, the bus driver says on the loudspeaker that the next

stop is the folk high school. A whole crowd of people jump off and start walking, with backpacks and suitcases, up towards the school, which consists of low white buildings, surrounded by tall leafy trees next to a stream. I follow the crowd of people to the main building, where a woman who is apparently a matron at the school ticks us all off a list and makes sure we each get a key.

I stroll towards the room, dead tired after the long train journey. I just unpack my backpack and lie down on the bed and breathe for a couple of minutes. The room is very nice, with a large window facing the greenery. A private bathroom is next to the room as well. (Fohlin Mattsson 2006:152–153, my translation)

The protagonist wants to start a new life and sees the folk high school as a potential solution to her existential issues. By entering the school, she enters a liminal state of transition and experiences an initial confusion and unease in traveling to a place she has not been before. Her first impressions of some of her classmates are received during the bus ride to the school. They travel as a group of strangers but will soon get to know each other over an extended period. There is silence while arriving at the school as the participants are not yet transformed into students with mutual relationships. There is no difference in the accommodation between the students at the school. To be equalized in terms of sleeping arrangements makes it more important to become distinguishable by decorating one's room and one's personal style. As with the protagonist in Bergmark Elfgren's (2019) play and many of the other depictions and uses of the folk high school in fiction analyzed in this article, the folk high school becomes, in Fohlin Mattsson's (2006) book, an attempt to start anew through the liminality created by arriving at a total institution cut off from ordinary life.

The protagonist in Amanda Svensson's (2014) *Allt det där jag sa till dig var sant* (*All that I said to you was true*, my translation) is a young woman who attends a creative writing program at a folk high school in the south of Sweden. The book is the third in a trilogy about young women. Svensson has first-hand experiences of the school format, having herself participated in a creative writing program at a folk high school. The protagonist in the book travels to the folk high school to write and look for love but finds herself in an ambiguous and destructive relationship, eventually being sexually abused by a young man with artistic ambitions who is a student in the general course (*allmän kurs*). Participants in the general course usually do not have complete grades from an upper secondary school and take corresponding missing courses to finalize their degrees. The protagonist does not know her boyfriend's identity, and he talks about their destructive relationship as if it were part of an old Russian novel or through relationships and people in the history of literature, such as Sylvia Plath's life with depression and suicide. Other people take control over her life, and she is sometimes unaware of what is real and what is part of her fantasies. The folk high school becomes a backdrop for an inclination to escape reality. She wants to find a way to be confident and tries to emancipate herself from the destructive relationship with the young man through a new female friend. The new friend transports her to a story of women pirates

surrounded by male pirates. The following excerpt describes the protagonist's first impressions of the school:

A schoolhouse with a dining room and porch and substandard library. A music house, a theatre house, an apple grove. A dormitory where I live and have my lessons, in a room on the ground floor, which for natural reasons is called the writers' room. It is the eastern dormitory (there is one to the west and one to the north as well, the latter divided into the Red, Yellow, and Blue sections). Eight plus eight rooms located on two floors and miles of clay fields in all directions outside the windows. Fluorescent lamps and linoleum, the food leftovers from sixteen people that become larger and larger calluses around the hobs. The smoke from the far-too-expensive cigarettes you buy at Pressbyrån by the overgrown mini-golf course in the village center. From the gaps under the doors of the dormitory, the sounds of Hallelujah with Jeff Buckley and Hallelujah with Rufus Wainwright and Hallelujah with Regina Spector and Hallelujah with Imogen Heap flow out into the corridor, but never Hallelujah with Leonard Cohen. Here are the girls' snuffboxes in metal that smell of mandarin, mint, and suede. The TV room with its dusty VCR player and kilos of cracker crumbs wedged between the worn sofa cushions. The thin walls, the even thinner skin, and the afternoon hour when there is nothing to do, which is popularly called the wolf hour. You can get athlete's foot here if you do not wear bath slippers in the shower. You can climb out of a window on the second floor onto the roof above the writers' hall and sit there and watch people or have secret conversations. That's where I used to sit and watch him. Alone. I'm still sitting there alone most of the time.

I have two posters on the wall in my room. They come from an exhibition at the Hamburger Bahnhof in Berlin. I've had them for quite some time without knowing where to put them. When I moved here, I thought this must be the place.

The posters are white with thin black text in the middle. On one it says: *Nowhere better than this place*. On the other: *Somewhere better than this place*. (Svensson 2014:18–19, my translation)

The folk high school appears akin to a total institution, such as a prison or hospital, with a long history of holding many people secluded and under control. This appearance is further emphasized by the impression that it is old and worn down. The school also has different buildings for different activities and is secluded from the nearby small town and surrounded by farmland. This view of the folk high school is common in the literature examined. For example, Henrik Bromander's (2015) graphic novel *Kurs i självtplåning* (*Course in self-extinction*, my translation) is about a young woman attending a clown school where young women are subjected to a teacher who is considered a "genius" but is also a sexual predator. Here, the seclusion of the folk high school becomes the backdrop for sexual violation. When introducing the idea of

being at a folk high school, Svensson (2014:17) writes, “we cannot escape this place no matter how much we want to.” Likewise, in *Kurs i självutplåning*, the protagonist cannot escape the place nor the predator. The story takes place at a folk high school but primarily covers only three people, furthering the social isolation of the protagonist already initiated by the predator. The story deals with a coming-of-age; it is not necessarily about finding one’s place in life and to a greater extent addresses the protagonist’s attempts to find self-direction and self-determination without having power over life and the totalizing experience of the folk high school.

Svensson continues by making fun of the folk high school soundscape through the much-covered song Hallelujah, one that was perhaps part of a rite of passage of musical taste during adolescence for the generation represented in the book. The folk high school is an uninviting and shabby place but one where the protagonist can dream and imagine a relationship with a person from afar. The words on the posters (“Nowhere better than this place” and “Somewhere better than this place”) summarize the school, on the one hand, as a total institution cut off from wider society and, on the other, as a space for liminality between a willingness to escape the space for something better and the determination to stay for the lack of better alternatives.

In Inger Edelfeldt’s (2021) *Om snö och guld* (*About snow and gold*, my translation), Miranda listens to Leonard Cohen when she arrives at her folk high school. She is 19 years old and has been struggling in life for a while, having spent time at a mental institution and having attempted to kill herself. At the folk high school, she will not only take art classes but also achieve the grades necessary to finish upper secondary school. She arrives at the school a day early, in the middle of a forest, and is struck by the beauty of the manor and the chestnut trees. At the same time, she is reluctant to engage with and distant from others when she first arrives. Initially, she hides in her room and tries not to make any noise. She describes her room in detail:

Without exaggerating, I can say that the residential barracks at Alavik contained the most boring, most impersonal rooms I had ever seen. Everything was standardized. The bed, the free-standing wardrobe, a chair, a chest of drawers, and a small table – everything was made of the same matte lacquered wood in a color reminiscent of golden pea soup. From the curtain rod hung a pair of greyish, sparsely woven curtains in a somewhat vague pattern, but fortunately, there was a tree just outside. On the wall hung a framed paper with instructions in case of fire. At the chest of drawers, there was an injunction, also framed, to keep it clean and locked.

I had thought about a longer reconnaissance trip in the surroundings, but it did not work out. I heard the sound of someone stepping into the house. Instinctively, I locked the door. I thanked higher powers for having my own toilet; it meant that I could barricade myself here if needed.

Inside the toilet, strangely enough, there was no mirror, but when I opened the closet in the room, I was confronted with my own unglamorous, terrified figure; it looked wrinkled and dusty. I sank down on the bed again.

Only after a while did I manage to start unpacking some things. I had planned to change shape, so in the suitcase there was a full set of “Urimaira” [witch] equipment: two black, wide, long skirts, one with a lace edge at the bottom. A black tank top with snibs hanging from the neckline. A black crocheted shawl. Earrings with clips because I did not have holes in my ears. And of course makeup. (Edelfeldt 2021:359–360, my translation)

Miranda does not want to fall back into old habits and avoids discussing destructive patterns and mental health issues. At the folk high school, she can be far away from her mother, who she feels has a harmful impact on her. When describing her room, it becomes clear that it is close to a room in an institutional building. Cheap and durable material is used. Privacy is possible, but they live close to other students. To have a room of her own becomes an escape, as a space within a space she cannot escape, where she can recuperate before encountering others.

Marie Hedegård’s (2019) novel *Dit vägen bär* (*Where the road carries*, my translation) is the second book in a series. The plot revolves around a woman who makes new female friends from a course on textile design and sewing at a folk high school as well as from a house close to the school. The protagonist is newly divorced, and her children have moved out. She struggles to find a new path in life regarding work, who she is as a person, her relationship with her body, her female friends, and her love life. The book starts with her experiences in a one-year-long course for textile design. The book’s second half is an adventure traveling through Europe by bus. Throughout the trip, the friends discover their close connections and joys in life. Following the acceptance letter, a trip to the school, and encountering the premises, the students meet other students for the first time in the classroom:

After the tour, we gather in the sewing room, and now it’s time for the presentation round. I soon discover that several of the students have their parents’ homes nearby and commute to school every day. Somehow, I had a romantic idea that we would be like one big family where everyone would run in and out of each other’s rooms in the evenings. Like when you were in camp in your youth.

Ilona tells a long story about when her family fled Bosnia and how all the women in her family have for a long time been engaged in sewing. I wonder what she thinks she believes she will learn here, but of course, I stay quiet. Next in line is Emmy from Gothenburg, who dances ballet. Her biggest dream is to become a fashion designer. And a dancer of course.

Soon, it's my turn. What should I say? A mother of two from Stockholm who has worked as a teacher for almost thirty years. Divorced, burnt out, and lost. What am I excited to tell you? I look at the girls around me. No one knows me, and no one knows anything about me. I can actually choose to be exactly who I want to be. (Hedegård 2019:16, my translation)

Similar to the protagonist in *Om snö och guld*, the protagonist in *Dit vägen bär* wants to start anew. She no longer wants to be defined by her relationship with her previous partner, her children, or her work as a teacher. She has been in the background for a long time and wants to change, speak out more, and take up more space. She is the oldest person in the course and worries about having children the same age as her classmates. She labels them as six young women, one being the quiet one, and herself as “a lovesick middle-aged woman looking for adventure” (Hedegård 2019:19, my translation). The folk high school is cut off from the rest of society by the total institutional setting. It offers a transitional experience involving the liminality of moving from old relationships and identities to new ones.

The labeling of schoolmates is a common feature in the books. In Anneli Furmark's (2010) graphic novel *Fiskarna i havet* (*The fishes in the ocean*, my translation), a young woman arrives at a folk high school. She lives off-campus and rents a room in a house where the landlord, an older woman, also lives. The protagonist takes her bike from her home in the small coastal town to the school. As with Bromander's (2015) graphic novel, the author provides a page with a collage of the different participants' traits, which includes their desirability (similar to what Zetterberg (1966) calls the “secret erotic rank” of people) and also their mental stability, their general emotionality, and the degree to which they are an “introvert” or “extravert.” The students paint, and some of them spend evenings painting at the folk high school. The social types in Furmark's (2010) graphic novel include women who are classified as being passionately committed to making art, a man who appears to be psychologically unstable, a teacher with a distinguishable style of wearing corduroy, a serious man, a quiet and withdrawn girl, and a young and happy girl. Those who have physical attractiveness are flawed, either being married or perceived as angry.

Finding a romantic or sexual interest at the folk high school is a recurring theme in all the books. The folk high school is an educational establishment as well as a market for finding a partner or a hook-up. Svensson's (2014) protagonist attends the folk high school to find a romantic partner but ends up in a destructive relationship with a man. In Bromander's (2015) graphic novel, there is a sexual predator who is coordinating and discussing with a colleague how he lures women to have sex with him. At one point, the protagonist finds herself attracted to him, but the story ends with her revealing the teacher as a sexual predator, while the predator in Svensson's book vanishes.

Returning to Mattsson's (2006) *Vägar utan nåd*, after arriving, the protagonist notices it is time for the regularly occurring coffee break, during which she encounters some of the course participants at the folk high school for the first time. The placement at the folk high school and the history of Swedish *folkbildning* are emphasized in the scene by the large portrait of the educationalist Ellen Key on the wall:

Then I go up to the big house, where coffee will be served. Everyone should gather in the dining room. I sit down at a table where there are some others, who look older than me. In fact, everyone looks older. Everyone's a little different in age, but I'm probably the youngest, I note. I have a cup of coffee and some cookies. I end up next to a guy who looks to be a bit over thirty. He seems friendly and has a very soft and soothing voice.

I tell him briefly about where I come from and what I do when he asks. It's ringing in my ears. Everything is so embarrassing. I stare stubbornly at the flowers in the vase on the table, at the row of windows at the other end of the room, at the large portrait of Ellen Key hanging above the doorway. After drinking my coffee, I get up. (Fohlin Mattsson 2006:153, my translation)

The protagonist is wary about her age, whether or not she will fit in, and who will be nice to her. She struggles with her past in every encounter. Eventually, she hides in her room, being lonely but not wanting to feel lonely. The time at the folk high school will change her, and on the last day of the course, she feels like a new and better person. She has fallen in love. For the protagonist, the liminal experience at the school had her carrying the past into the new setting of the folk high school, where she transitions, by her initial encounters, from her old relationships and identities to new ones enabled by the cloistered way of living at the school.

Discussion

The fictional accounts studied here largely reveal dark stories of the folk high school. These dark stories are about violations made possible through the institutional freedom and isolation of the school, where the intimacy, trust, or power of other students or the teacher is turned into destructiveness. The folk high school may also be an escape from previous experiences of violations or life crises. In this respect, it is something radically different, sometimes a place for creating a communal spirit of like-mindedness.

The participants begin from a state of expectancy, building up a potentiality for transformation, usually due to some distorting dilemma (Mezirow 2000). While not all participants in the accounts change in any radical way during their encounters at the folk high school or through the distorting dilemma, the folk high school at least offers the potential for change and transformation (e.g., by disengagement from a previous identity or becoming civically engaged or artistically or socially proficient). The folk high school thus becomes an agent in a liminal experience of self-transformation into a new role or identity. It is a place similar to yet outside of regular society where new habits and ways of life may emerge. At the folk high school, the students realize truths about society and what it means to have an authentic attachment to life through processes of exploration and self-development.

The encounters with the folk high school are the first chance for the protagonists to live away or flee from home. In the stories, the school is usually situated in a rural

area, with old buildings, sometimes manors, and most of the protagonists live on the campus grounds. The protagonists are all females and often young, addressing their coming-of-age from this perspective. In the first meetings, they tend to classify or rank other participants regarding desirability. A movement from the first encounter of being nervous or even scared is common but becomes part of the narrative as something that is overcome.

The folk high school appears as a place for difference, a space outside of regular society, a micro-society of its own. The often-stale setting of the folk high school, with its standardized rooms and routines for eating, sleeping, and teaching also offers a potential for exploration in a craft, other people, or the milieus and materials of the school outside one's living arrangement. While the accounts are fictional, they all speak to the general significance of the folk high school as a place not only for exploration and change but also for the dark sides of isolation, breeding violations and violence made possible by the space as a total institution.

Dark stories from the folk high school are seldom told in public and are usually absent in students' narratives in previous research (Fürst, Levelius & Nylander 2018; Fürst & Nylander 2020; Fürst & Nylander, forthcoming), which may speak to problems of revealing transgressions in such a research setting. The use of dark stories in this fiction may also relate to the potency of the folk high school as a practical trope for narrating transformation in a single location. The boarding school and its secret societies have been effectively used in various works, such as J.K. Rowling's *Harry Potter* (1997–2007) books, Donna Tartt's *The secret history* (1992), and Curtis Sittenfeld's *Prep* (2005). In Sweden, well-known examples include Jan Guillou's novel *Ondskan* (*The evil*, my translation) (1981) and the TV series *Young royals* (2021–2022), which depict life at Swedish boarding schools. The boarding school format becomes a way to represent adolescence in a cloistered way of life, often referring to economic elites. Here, the folk high school becomes yet another option that includes, to some extent, cultural elites as well as groups other than the societal elite (or would-become societal elite).

Part of the current attraction of depicting total institutions is that, since the 1960s, when the concept was developed, many such spaces have been dissolved. The concept was created during a distinct period of history when the anti-psychiatric movement revealed the harmful effects of mental hospitals in the United States at that time (Scott 2011). Globalization and the development of technologies for communication have since made places more interconnected and less cut off from the rest of society. Additionally, the desire to be part of a total institution seems to be part of a general desire to subject oneself to being governed for a foreseeable period (Scott 2011). While many students attend folk high schools only during the day, the folk high school is generally presented as a space for boarding school students and as being, to a large extent, cut off from the rest of society. Hence, labeling the folk high school as a total institution may not fully account for the experience of participating in art courses in today's folk high schools (Fürst & Nylander forthcoming). Nevertheless, the total institution is effective as a literary device to contain characters and develop conflicts that arise from a particular milieu.

From a broader perspective, the accounts of arrival to the folk high school are an example of a sociological process of arrival. The pivotal role played by arrival and first encounters in ethnographic reports (Agar 1980; Goffman 1989; Hammersley and Atkinson 2019) also speaks volumes to the general social significance of arrival as a social phenomenon for learning about what structures experiences. As noted in the introduction, one can only arrive once to a particular setting, and what one experiences is generally viscerally intense. Phenomenologically speaking, it is the meeting of perspectives, creating a break in one's perception and understanding of a setting. Rather than focusing on arrival stories only as a consequence of forced or voluntary migration (see, e.g., Wästerfors 2009; Wulff 2022), studying arrival as a social phenomenon provides access to cracks in the institutional fabric of social life.

Acknowledgments

The writing of this article was possible through research grants from the Swedish Research Council (VR 2018-06708) and Stockholms Arbetareinstitutsförening. I have received valuable feedback on earlier versions of this text from the Cultural Matters Group at Uppsala University and Erik Nylander, Julia Pennlert, Sofia Pulls, and Helena Wulff. I am also grateful for the insightful comments offered by the anonymous peer reviewers.

References

- Agar, M. (1980) *The professional stranger: An informal introduction to ethnography*. New York: Academic Press.
- Bagley, S. & V.D. Rust (2009) "Community-based folk high schools in Norway, Sweden, and Denmark", 279–311 in R.L. Raby & E.J. Valeau (Eds.) *Community college models*. Dordrecht: Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9477-4_16
- Bergmark Elfgrén, S. (2019) *Oscar Liljas försvinnande*. Stockholm: Colombine Teaterförlag.
- Berta, O.G. (2021) "From arrival stories to origin mythmaking: Missionaries in the Marshall Islands", *Ethnohistory* 68 (1):53–75. <https://doi.org/10.1215/00141801-8702342>
- Brändström, S. & A. Larsson (2011) "A total institution within reach? Music education at Framnäs Folk High School in the 1950s and 60s", *Finnish Journal of Music Education* 14 (2):60–71.
- Bromander, H. (2015) *Kurs i självutplåning*. Stockholm: Ordfront Galago.
- Coser, L.A. (1972) *Sociology through literature*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Edelfeldt, I. (2021) *Om snö och guld*. Stockholm: Norstedts.
- Edling, C. & J. Rydgren (2011) "Introduction", 1–20 in C. Edling & J. Rydgren (Eds.) *Sociological insights of great thinkers: Sociology through literature, philosophy, and science*. Santa Barbara: Praeger.

- Engel, D.M. (1993) "Origin myths: Narratives of authority, resistance, disability, and law", *Law & Society Review* 27 (4):785–826. <https://doi.org/10.2307/3053953>
- Fohlin Mattsson, A. (2006) *Vägar utan nåd*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Furmark, A. (2010) *Fiskarna i havet*. Stockholm: Kartago.
- Fürst, H. (2018) "Skrivarlinjer och den skönlitterära debuten", 325–341 in A. Laginder, E. Önnestjö & E. Nylander (Eds.) *Folkhögskolan 150 år*. Stockholm: Föreningen för folkbildningsforskning.
- Fürst, H. (2019) *Debutant! Vägar till skönlitterär debut och ett särskilt uppmärksammat mottagande*. Uppsala: Section for Sociology of Literature, Uppsala University.
- Fürst, H. & E. Nylander (2020) "The worth of art education: Students' justifications of a contestable educational choice", *Acta Sociologica* 63 (4):422–435. <https://doi.org/10.1177/0001699320934170>
- Fürst, H. & E. Nylander (forthcoming) *The value of art education: Cultural engagements at the Swedish folk high schools*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Fürst, H., S. Levelius & E. Nylander (2018) *Kulturell bildning i folkhögskolans regi: Deltagare och lärare på estetiska profilkurser*. Stockholm: Folkbildningsrådet.
- Furuland, L. (1971) *Folkhögskolan: En bildningsväg för svenska författare*. Stockholm: Utbildningsförlaget.
- Furuland, L. (2007) *Folkbildningens och folkrörelsernas betydelse för arbetarlitteraturen i Sverige*. Linköping: Mimer.
- Gaztambide-Fernández, R.A. (2009) *The best of the best: Becoming elite at an American boarding school*. Cambridge: Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/9780674053878>
- Goffman, E. (1961) *Asylums. Essays on the social situation of mental patients and other inmates*. Garden City: Anchor Books.
- Goffman, E. (1989) "On fieldwork", *Journal of Contemporary Ethnography* 18 (2):123–132. <https://doi.org/10.1177/089124189018002001>
- Haglund, T. (2021) *Tillsammans i Engelsfors: Socialt fiktionsbruk i Engelsforstrilogins digitala fangemenskap 2011–2016*. Göteborg: Makadam.
- Hammersley, M. & P. Atkinson (2019) *Ethnography: Principles in practice*. 4th edition. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315146027>
- Hedegård, M. (2019) *Dit vägen bär*. Göteborg: Lindelöws bokförlag.
- Hochschild, A.R. (2016) *Strangers in their own land: Anger and mourning on the American right*. New York: The New Press.
- Höjer, B. (1993) *Folkhögskolan i litteraturen: En antologi till folkhögskolans 125-årsjubileum*. Stockholm: Sober.
- Hyvärinen, M. (2019) "The impossible mind of sociology", *Digithum* (24):36–47. <https://doi.org/10.7238/d.v0i24.3178>
- Korsgaard, O. (2002) "A European Demos? The Nordic adult education tradition – folkeoplysning – faces a challenge", *Comparative Education* 38 (1):7–16. <https://doi.org/10.1080/03050060120103829>
- Lövgren, J. & H. Nordvall (2017) "A short introduction to research on the Nordic folk

- high schools”, *Nordic Studies in Education* 37 (2):61–66. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-5949-2017-02-01>
- Mead, G.H. (1934) *Mind, self, and society: From the standpoint of a social behaviorist*. Chicago: University of Chicago Press.
- Mezirow, J. (2000) *Learning as transformation: Critical perspectives on a theory in progress*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Pyyhtinen, O. (2019) “Fictioning social theory: The use of fiction to enrich, inform, and challenge the theoretical imagination: Introduction”, *Digitum* (24):1–9. <https://doi.org/10.7238/d.v0i24.3188>
- Radway, J.A. (1991) *Reading the romance: Women, patriarchy, and popular literature*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Riessman, C.K. (2008) *Narrative methods for the human sciences*. Los Angeles: Sage Publications.
- Sandberg, C. (2014) *On board the global workplace: Coordination and uncertainty on merchant ships*. Stockholm: Department of Sociology, Stockholm University.
- Scott, S. (2011) *Total institutions and reinvented identities*. New York: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230348608>
- Sundberg, M. (2015) *A sociology of the total organization: Atomistic unity in the French Foreign Legion*. Farnham: Ashgate. <https://doi.org/10.4324/9781315565248>
- Sundberg, M. (2020) “The politics of monastic life: Opportunities for exit and voice in a voluntary total institution”, *European Journal of Sociology* 61 (1):103–127. <https://doi.org/10.1017/S0003975619000171>
- Svensson, A. (2014) *Allt det där jag sa till dig var sant*. Stockholm: Norstedts.
- Svedjedal, J. (1996) “Det litteratursociologiska perspektivet: Om en forskningstradition och dess grundantaganden”, *Tidskrift för litteraturvetenskap* 26 (3–4):3–20.
- Turner, V.W. (1979) *Process, performance, and pilgrimage: A study in comparative symbolism*. New Delhi: Concept.
- Wakeford, J. (1969) *The cloistered elite: A sociological analysis of the English public boarding school*. London: Macmillan.
- Wästerfors, D. (2009) “Arrival stories: Dialogical analyses of performed tolerance in narrative”, *Text & Talk* 29 (6):775–795. <https://doi.org/10.1515/TEXT.2009.039>
- Whelen, J. (2008) “On the margins of education, or two stories of arriving at school”, *Ethnography and Education* 3 (3):297–312. <https://doi.org/10.1080/17457820802305550>
- Wulff, H. (1998) *Ballet across borders: Career and culture in the world of dancers*. Oxford: Berg. <https://doi.org/10.5040/9781474214445>
- Wulff, H. (2022) “Ambiguous arrival: Emotions and dislocations in the migrant encounter with Sweden”, 217–235 in B.G. Ekelund, A. Mahmutovic & H. Wulff (Eds.) *Claiming space: Locations and orientations in world literatures*. New York: Bloomsbury Academic. <https://doi.org/10.5040/9781501374135.ch-008>
- Zetterberg, H.L. (1966) “The secret ranking”, *Journal of Marriage and Family* 28 (2):134–142. <https://doi.org/10.2307/349268>
- Zurher, L.A. (1965) “The sailor aboard ship: A study of role behavior in a total institution”, *Social Forces* 43 (3):389–400. <https://doi.org/https://doi.org/10.2307/2574769>

Author

Henrik Furst earned his PhD in Sociology from Uppsala University and is a Senior Lecturer in Education at Stockholm University. From 2019 to 2022, he studied artistic careers and art education as a Postdoctoral Researcher in Sociology at Uppsala University and as a Guest Researcher at the University of Amsterdam.

Corresponding author

Henrik Furst
Stockholm University, Department of Education
SE-106 91 Stockholm
henrik.furst@edu.su.se

Recensioner

Colm Flaherty, *A politics of community. Identity, stigma, and meaning in the extra-parliamentary left*. Lunds universitet, 2022. Avhandling i sociologi.

Colm Flahertys doktorsavhandling i sociologi är en etnografisk studie av den utomparlamentariska vänstern som öppnar dörren till ett socialt rum jag tidigare inte vistats i. Ändå känns det förvånansvärt bekant. Kanske beror det på att *A politics of community* (2022) inte är resultatet av traditionell rörelseforskning i lika hög grad som av vardagslivsforskning ur ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv. Med inspiration från den amerikanska socialpragmatismen lyckas Flaherty med konststycket att synliggöra det familjära och vardagliga i det främmande och spektakulära som ofta förknippas med den utomparlamentariska vänsterns aktiviteter. Jag tänker bland annat på den maskerade demonstranten med en sten i handen och människor med banderoller som trängs i ett hav av rök från något som satts i brand. Men vid läsningen är det inte denna typ av bilder som etsar sig fast. Någoting för mig mer hemligt träder fram i hans doktorsavhandling, vars syfte är att förstå och analysera den utomparlamentariska vänsterns aktiviteter som en gemenskapspolitik och utforska hur individer skapar, upprätthåller och återskapar en stigmatiserad politisk gemenskap.

Flaherty inleder effektfullt genom att exemplifiera med aktiviteter inom den utomparlamentariska vänstern som han själv deltagit i som en del av avhandlingsarbetet: (i) *motdemonstrationen till Nordiska motståndsrörelsen* (en nynazistisk politisk organisation) organiserad av Göteborgs antifascistgrupp 2017, i vilken 10 000 personer deltog; (ii) *den traditionella antifascistiska brännbollsturneringen* bland olika utomparlamentariska vänstergrupper som anordnades av Antifascistisk aktion Malmö 2018, i vilken 75 personer deltog; (iii) *motdemonstrationen till Alternativ för Sverige* (ett högerextremt parti med tydliga kopplingar till den svenska vit makt-rörelsen) som Skåne mot rasism anordnade i Malmö 2019, i vilken 200 personer deltog.

Olikheterna mellan aktiviteterna är många. De ägde rum i olika städer. Antalet deltagare varierade från 75 till 10 000 personer. Aktiviteterna var organiserade av olika grupper och ägde rum som svar på olika politiska händelser. Samtidigt har aktiviteterna gemensamma drag. En utomparlamentarisk antifascistisk grupp med kopplingar till den radikala antifascistiska rörelsen i Sverige organiserade varje evenemang. När deltagarna summerade betydelsen av aktiviteterna uttryckte de känslor av glädje och

triumf, vilket tyder på att samtliga aktiviteter uppfattades som viktiga inom den anti-fascistiska rörelsen. Ett antal personer deltog också på alla de tre evenemangen. Några personer reste från Malmö till Göteborg 2017, spelade brännboll 2018 och protesterade mot Alternativ för Sverige 2019. Ännu fler deltog i två av de tre evenemangen.

Den brännande frågan är vad dessa olikheter och gemensamma drag kan lära oss om vad gemenskapspolitik är för typ av fenomen. Jag menar att svaret på denna fråga är kärnan i *A politics of community*. Flaherty tar sig alltså an uppgiften att utveckla en teori om gemenskapspolitik och analysera den roll som sociala stigmatiseringsprocesser kan spela för dess tillblivelse. Som han förstår det utgörs en gemenskapspolitik av samordnade, pågående vardagliga aktiviteter med målet att skapa gemensamma rum eller rum för gemenskapen, det vill säga aktiviteter där medlemmarna känner sig hemma och får erkännande och legitimitet för sin politiska identitet och sitt sätt att leva. Dessa aktiviteter involverar intimitet, engagemang och övertygelse samt motiverar de enskilda medlemmarna att inte enbart engagera sig i spektakulära aktiviteter, utan även att anpassa sina karriärer, intima relationer och fritidsaktiviteter så att de ligger mer i linje med deras politiska identitet. Vidare identifierar Flaherty sex grundläggande drag som karaktäriserar en gemenskapspolitik:

1. En gemenskapspolitik beskriver en form av kollektiv politisk handling som motiveras av att upprätthålla, utmana eller förändra den samhälleliga organisationen, inklusive sociala, kulturella, politiska och ekonomiska aspekter.
2. En gemenskapspolitik innebär ständigt pågående vardagliga handlingar, inte enbart episodiska och offentliga kollektiva handlingar.
3. Målet för en gemenskapspolitik är att skapa gemensamma rum, vilka gör det möjligt för de enskilda medlemmarna att fortsätta att identifiera sig med gruppen och sanktionera gruppens beteende.
4. Grupper som är engagerade i en gemenskapspolitik är distinkta och igenkännbara. De måste kunna kännas igen som åtskilda från andra politiska grupper både inom och utanför gruppen. Det som utmärker gruppen kan vara stil, ideologi eller taktik, men är alltid relaterat till en kollektiv identitet.
5. En gemenskapspolitik ser social förändring som en följd av existensen och synliggörandet av en gemenskap, inte som en konsekvens av individuella handlingar eller enskilda händelser. När andra känner igen gemenskapen kan de bli lockade att ingå i den, vidta åtgärder för att neutralisera lockelsen eller motverka den. Det avgörande är att de reagerar på gemenskapens existens.
6. En gemenskapspolitik är flytande. Precis som existensen av en grupp som är engagerad i en gemenskapspolitik tvingar andra att reagera, förändras också gemenskapspolitiken när det omgivande samhället agerar.

Enligt Flaherty står den utomparlamentariska vänstern emellertid inte för vilket slags gemenskapspolitik som helst, utan för en *stigmatiserad* gemenskapspolitik. Stigma eller stigmatisering relaterar alltid till identitet och betecknar en process under vilken individer eller grupper diskvalificeras från representation eller inte ses som representativa för en viss social värld. I fallet den utomparlamentariska vänstern rör det sig om huvudfrågan i svensk politik och svenskt samhälle. Annorlunda uttryckt innebär stigmatisering frånvaro av bekräftelse eller erkännande av en individs eller en grups identitet, eller frånvaro av social handling genom vilken en individs eller en grups relativa sociala värde bekräftas eller erkänns. Flaherty betonar att stigma är avhängigt av social, ekonomisk och politisk makt. Det krävs således makt för att stigmatisera. Det är inte helt lätt att utläsa den utomparlamentariska vänsterns stigma i Flahertys framställning, vilket troligtvis är en följd av hans socialpragmatiska snarare än konfliktteoretiska fokus. Jag behöver dock inte leta länge för att hitta exempel på den utomparlamentariska vänsterns stigma. Forum för levande historia, som är en svensk statlig förvaltningsmyndighet under kulturdepartementet, skriver till exempel följande på sin webbplats:

Rörelsen består huvudsakligen av mycket unga människor. Den ses ibland som ”den goda sidan” eftersom den kämpar mot nazisterna. Men även bland vänsterextremister finns ett förakt för rättsstaten, vilket visar sig i angrepp på polisen i samband med demonstrationer. Emellanåt används också hot, trakasserier och utstuderat övervåld mot politiska motståndare.

Under vissa perioder har miljöfrågor stått högt på agendan, vilket bland annat medfört sabotage mot motorvägsbyggen. Även djurrättsfrågor har ibland drivits av extremvänstern. Protester mot konsumism, borgerliga partier, staten Israel samt specifika företag som McDonald’s och Shell är ytterligare exempel på kampanjer som förekommit. Kritik mot parlamentarismen yttrar sig i attacker mot såväl politiska partier och deras företrädare på högerkanten som mot allmänna val i sig – att välta valstugor, sabotera valaffischer och liknande.

I anknytning till idén om den utomparlamentariska vänstern som en stigmatiserad form av gemenskapspolitik ställer Flaherty frågan vilken grupp som har makten att påtvinga andra sina regler, förståelser och definitioner och förneka andra gruppers och individers legitimitet. Frågan och svaret är Anselm Leonard Strauss (1982), som menar att vissa medlemmar av den sociala världen kommer att förtjäna eller förnekas rätten att vara experter som legitimerar exemplariska handlingar och resultat. I en given social värld, till exempel den utomparlamentariska vänstern, finns det emellertid vissa kärnaktiviteter eller en idé om att vissa aktiviteter är värda att utföra, varvid man ägnar sig åt *självstigmatisering*. Självstigmatisering förstås i detta sammanhang som en strategi för att konfrontera eller slå tillbaka mot stigmatisering genom att som individ eller grupp symboliskt identifiera sig med tecken som samhället eller vissa referensgrupper uppfattar som utpräglat negativa och som får en att försvara sig eller till och med att gå till angrepp. Det är också ett försök att vända stigmatiseringen mot dem som stigmatiserar och framställa dem som skyldiga till att ha brutit mot reglerna.

Självstigmatisering är alltså inte en delegitimeringsprocess. Det är en autentiseringsprocess som kan exemplifieras med den maskerade demonstranten med en sten i handen som identifierar sig med masken och beredskapen att använda våld om så krävs och ser dessa som positiva symboler för värde. Resonemanget får mig att se vissa paralleller mellan det Flaherty uppfattar som gemenskapspolitik och synlighetspolitik. Synlighetspolitik förflyttar individer och kollektiv ut ur skuggorna och marginalerna och in i det offentliga rummets ljus. Peggy Phelan (1993) skisserar fyra grundläggande antaganden om synlighet som är vanliga inom sociala rörelser och aktivistgrupper: (i) att iaktta fysisk likhet är ett sätt att identifiera gemenskap; (ii) relationen mellan representation och identitet är linjär och smidigt mimetisk – det man ser är vem man är; (iii) om ens mimetiska likhet inte representeras, tilltalas man inte; (iv) ökad synlighet är lika med ökad kraft.

Även om synlighetspolitik inte är något Flaherty diskuterar, menar jag att synlighet är en central aspekt av självstigmatisering om man som han uppfattar denna process som avgörande för det politiska identitetsskapandet inom den utomparlamentariska vänstern. I detta sammanhang är det också viktigt att understryka att begreppet självstigmatisering inte är något som brukas inom den utomparlamentariska vänstern. Det är ett analytiskt redskap som Flaherty använder sig av när han söker svar på de frågor han ställer till sitt empiriska material:

1. Hur förvärvar medlemmar i utomparlamentariska vänstergrupper stigma och hur interagerar de på bredare samhälleliga arenor?
2. Hur och varför blir individer medlemmar av utomparlamentariska vänstergrupper?
3. Hur hanterar individer hot, spänningar och förnekande av deras identitet som medlemmar av en utomparlamentarisk vänstergrupp?

Med inspiration från Gary Alan Fine (2003) argumenterar Flaherty för vikten av att vara marginell och upprätthålla en ironisk avskildhet från sina informanter i det etnografiska arbetet. Jag kan inte låta bli att undra om Flaherty verkligen förhållit sig marginellt och ironiskt och vad han i så fall menar. Är det inte viktigt att vara empatisk i relation till dem man umgås med på fältet, som förväntas öppna sig och svara på frågor som är avgörande för att forskaren ska kunna förstå den mening de själva tillskriver sina aktiviteter? Jag är övertygad om att Flaherty varit empatisk i relation till sina informanter, inte minst med tanke på att han genomgående tonar ner den mer spektakulära och normbrytande sidan av den utomparlamentariska vänsterns aktiviteter till fördel för den, för en utomstående, vardagliga och mer familjära sidan av interaktionen medlemmarna emellan och relationen till det omgivande samhället. Jag uppfattar Flahertys förhållningssätt som inkännande och respektfullt. Samtidigt undrar jag om hans informanter skulle förstå sig själva på samma sätt som han förstår dem, och då tänker jag framför allt på det som Flaherty omtalar som självstigmatisering. Såvitt

jag kan se handlar det för de enskilda medlemmarna inom den utomparlamentariska vänstern snarare om vikten av att vara sann mot sig själv och sin politiska identitet, det vill säga om autenticitet som ett moraliskt ideal värt att kämpa för och hur denna kamp på bästa sätt bör bedrivas. Jag tänker i termer av Charles Taylors (1995[1994]) förståelse av identitetspolitik, där han understryker att vi alltid definierar vår identitet i dialog med eller i kamp mot det som våra betydelsefulla andra vill se i oss. Detta gör frågor om identitet personligt betydelsefulla och avsaknaden av andras acceptans och respekt på djupet utmanande, även frågor om sådana identiteter som kan mobiliseras politiskt, såsom nationalitet, ras, etnicitet, kön och sexualitet.

Den främsta anledningen till att jag ovan tar upp både synlighetspolitik och identitetspolitik, trots att Flaherty inte gör det, är att han i sin tolkning av den utomparlamentariska vänsterns aktiviteter lyfter fram att hans informanter anser det avgörande att erkänna för sig själva och offentliggöra för andra att de tillhör den utomparlamentariska vänstern och att detta ger dem möjlighet att leva ett autentiskt liv. Genom att delta i demonstrationer, som inte gör det möjligt att gömma sig, klagör de för andra vad som annars inte skulle vara synligt och möjligt att upptäcka som ett alternativt sätt att leva.

Som jag redan antytt saknar jag stundtals en gränsdragning mellan informanternas självförståelse och resultatet av Flahertys abduktiva slutledningsprocess med stöd i den socialpragmatiska traditionen med dess fokus på vikten av vanor och synen på emotioner som socialt inlärda vanemässiga reaktionsmönster. På sätt och vis är ett sådant perspektiv på de mänskliga emotionerna genialt. Det är dock inte uttömmande. I samma tradition görs en åtskillnad mellan å ena sidan emotionella uttryck som just vanemässiga sätt att vara i världen och å andra sidan emotionella erfarenheter som ett resultat av att individens eller gruppens vanor utmanas, alternativt som socialt beteende eller socialt handlande med förhinder som kräver kreativa lösningar från individens eller gruppens sida (Engdahl 2004).

Sammanfattningsvis menar Flaherty att de flesta inom den utomparlamentariska vänstern är väl medvetna om de dominerande normerna i svensk politik och svenskt samhälle. De kan passera såväl som frodas i det svenska majoritetssamhället. Den utomparlamentariska vänsterns stigma uppstår således inte genom en tillskrivningsprocess, utan genom en prestationsprocess, det vill säga genom självstigmatisering. Genom att karakterisera det omgivande samhället, särskilt reformistister inom Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, som ovilliga att störa eller utmana den sociala ordningen, försöker den utomparlamentariska vänstern påvisa att vänsterorienterade reformister misslyckas med att förstå verkligheten och att det är reformisterna, inte revolutionärerna, som borde stigmatiseras. Det är detta slags försök att uppnå stigma som enligt Flaherty gör det möjligt för den utomparlamentariska vänstern att bli en distinkt och igenkännbar grupp.

Vidare argumenterar Flaherty för att individer inom den utomparlamentariska vänstern ofta växer upp i miljöer som präglas av signifikanta andra (familj eller vänner) med vänstervanor. Därmed blir en generellt vänsterorienterad attityd naturlig och tagen för given, och valet av politiskt engagemang kommer att kretsa kring vilken

typ av vänsterperson man ska vara snarare än kring politisk färg. De ansluter sig sällan direkt till den utomparlamentariska vänstern. I stället passerar de först genom angränsande sociala världar, som till exempel punkscenen eller en institutionell politisk ungdomsorganisation. Genom interaktion och deltagande i aktiviteter i de angränsande sociala världarna kommer de i kontakt med utomparlamentariska vanor och lär sig att se den utomparlamentariska vänsterns verksamhet som önskvärd, rolig och fascinerande, samtidigt som de blir attraherade av den utomparlamentariska vänsterns särart i förhållande till andra politiska organisationer och det omgivande samhället. Influerade av en växande moralisk spänning, intriger och sociala band ansluter sig individer till en utomparlamentarisk vänstergrupp och insocialiseras mer grundligt i utomparlamentariska vänstervanor.

Flahertys svar på frågan om hur hot, spänningar och förnekande av identiteten som medlem av den utomparlamentariska vänstern hanteras är att den utomparlamentariska vänstern försöker vända sig bort från det omgivande samhällets interaktionsmönster genom aggressiv och relationell självsegregering. På så sätt kan individer interagera med andra som delar liknande utomparlamentariska vanor och inte enbart få erkännande för den egna identiteten, utan även bekräfta existensen av den utomparlamentariska vänstern. Detta får mig osökt att associera till Georg Simmels idé om det hemliga sällskapet, det vill säga en interaktionsenhet som i sin helhet kännetecknas av att de ömsesidiga relationerna mellan dess medlemmar styrs av sekretessens skyddande funktion (Simmel 1906). Jag är fullt medveten om att denna idé går stick i stäv mot det jag tidigare sagt om synlighets- och identitetspolitik. Det finns dock en spänning mellan dessa poler i de aktiviteter som Flaherty lyfter fram som utmärkande för den utomparlamentariska vänstern. Som jag ser det är det i synnerhet när man sätter fingret på denna spänning som man förstår hur avgörande Flahertys utveckling av idén om den utomparlamentariska vänstern som en stigmatiserad gemenskapspolitik kan komma att bli å ena sidan för den socialpragmatiska eller symboliskt interaktionistiska idétraditionen, och å andra sidan för den vanligtvis konflikteoretiskt influerade rörelseforskningen.

Den övergripande slutsatsen i *A politics of community* är att den utomparlamentariska vänsterpolitiken beskriver ett sätt att leva som visar att politisk handling inte enbart innebär aktiviteter som är inriktade på att förändra, upprätthålla eller utmana statlig auktoritet, utan också aktiviteter som syftar till att förändra samhällets organisation på alla nivåer. Förståelsen av politiskt handlande, även radikalt politiskt handlande, kräver därför fokus på politiska gruppers vardagliga, rutinmässiga och vanliga aktiviteter.

Emma Engdahl

Karlstad universitet

Referenser

- Engdahl, E. (2004) *A theory of the emotional self. From the standpoint of a neo-Meadian*. Örebro: Örebro universitet.
- Fine, G.A. (2003) "Towards a peopled ethnography. Developing theory from group life", *Ethnography* 4 (1):41–60. <https://doi.org/10.1177/1466138103004001003>

- Flaherty, C. (2022) *A politics of community. Identity, stigma, and meaning in the extra-parliamentary left*. Lund: Lunds universitet.
- Phelan, P. (1993) *Unmarked. The politics of performance*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203359433>
- Simmel, G. (1906) "The sociology of secrecy and of the secret societies", *American Journal of Sociology* 11 (4):441–498. <https://doi.org/10.1086/211418>
- Strauss, A.L. (1982) "Social worlds and legitimation processes", *Studies in Symbolic Interaction* 4:171–190.
- Taylor, C. (1995[1994]) *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*. Göteborg: Daidalos.

Nigel Malin, *De-professionalism and austerity. Challenges for the public sector*. Policy Press, 2020.

Den brittiske professorn i socialpolitik Nigel Malin har skrivit en bok om hur Storbritanniens välfärdsprofessioner har påverkats av de strukturella reformer Margaret Thatchers nya höger drev igenom under 1980-talet. Reformerna ledde inte bara till att den offentliga sektorns aktiva roll minskade i välfärdsprojektet, utan också till att sektorns olika yrkeskårer avprofessionaliserades. Malin utgår strikt från ett brittiskt händelseförlopp, men även sociologer och andra utanför Storbritanniens gränser som studerar den offentliga sektorns omvandling kan givetvis ha behållning av Malins resonemang.

I de inledande kapitlen visar Malin hur åtstramningarna inom Storbritanniens offentliga sektor var genomgripande och formade sig till en politisk konjunktur. Denna konjunktur tog vid sedan efterkrigstidens mer vidlyftiga välfärdssatsningar på exempelvis sjukvård, social omsorg och skola avstannat under 1970-talet. Liknande avbrott i uppbyggnaden av välfärdssektorn kunde skönjas över stora delar av det norra halvklotet och framför allt i Europa vid denna tid. Till en början välkomnades förändringen av invånarna, då den tidigare förvaltningen av offentlig sektor framstod som byråkratiskt tung och kostsam. Den ekonomiska tillväxten efter andra världskriget hade avtagit och det blev svårt att argumentera för den offentliga sektorns höga andel av BNP.

Malin visar hur de aktiva keynesianska stimulansåtgärderna byttes ut mot marknadsorienterade reformer som ofta kallats nyliberala. Reformerna innefattade sådant som fri prissättning, avreglerade finansmarknader, minskade handelshinder och minskad statlig inblandning i ekonomin – framför allt genom privatiseringar och åtstramningspolitik. Statens uppgift blev att underlätta för marknadsaktörer att utföra vissa delar av välfärdssektorns tjänster i konkurrens med varandra.

Ett intressant nedslag i den inledande delen av boken är resonemanget om hur det nyliberala tänkesättet skapade en ny samhällslig sårbarhet, som inte bara berodde på att marginaliserade grupper blev av med ett universellt bistånd utan också på att reformerna påskyndades av en ökad globalisering. Globalisering behöver förstås inte betraktas som något problem i sig; den försåg trots allt den offentliga sektorn med arbetskraft när den var i stort behov av sådan. Men nedmonteringen av de rättigheter som migranter är i behov av minskade möjligheterna till ett tryggt liv med dräglig levnadsnivå. Reformerna gjorde en global nyfattigdom möjlig samtidigt som de innebar nedskärningar av de tjänster och resurser som skulle ha gjort det möjligt att hantera de sociala problem den globala nyfattigdomen innebar för Storbritanniens del.

I övrigt ägnas det brittiska utbildnings-, hälso- och sjukvårdssystemet stort utrymme som exempel på reformernas inverkan. Tron på rationella och kostnadseffektiva lösningar gick hand i hand med de ideologiska principerna för den offentliga sektorns nedmontering och outsourcing. Det var mer effektivt att bedriva utbildning och vård på entreprenad. Malin visar att denna utveckling minskade möjligheterna för personal och medarbetare att vidareutbilda sig. I konkurrensen blev de mer resultatbaserade managementmodellerna för offentlig sektor vedertagen praxis, mätbara resultat gick

före professionell kunskap. De kunskapsintensiva tjänsterna avprofessionaliserades när högtbildade sattes att mäta resultatet av sitt värv i stället för att göra ett bra arbete ut mot medborgarna. Yrkeskårernas status och roller degraderades. På välfärdsmarknaden konkurrerar man med resultat (jämför Porter & Teisbergs [2006] managementmodell ”värdebaserad vård”). Professionernas tidigare monopol på högkvalificerade tjänster underminerades av marknadens krafter, som ger företräde åt kontrollerbara färdigheter framför svårtolkade kvalifikationer. Malin visar att marknadstänkandet har inneburit större effektivitet (mer resultat per investerad peng) på bekostnad av kvaliteten. Bokens redovisning av olika utgiftsposter i den brittiska statsbudgeten är inte ovidkommande, men för läsaren är det svårt att förstå varför vissa poster valts ut framför andra.

Särskilt tydlig blir Malins tes om avprofessionalisering när den tillämpas på den brittiska landsbygden, där det råder konstant personalbrist och bristande tillgång på välfärdstjänster som exempelvis hälso- och sjukvård, bra skola och social omsorg för vuxna. Men här befinner sig Malins resonemang lite på ett sluttande plan. De utvalda händelserna framstår som länkade till varandra, men författaren gör det lite lätt för sig och driver bitvis sin tes för hårt. En fråga jag skulle vilja ha sett behandlad är den om huruvida avprofessionaliseringen i Storbritannien drivs av en kamp om begränsade materiella resurser eller om processen är idédriven. Det är svårt att hänga med i resonemangen om underprestation, låg produktivitet och ineffektivitet när det som här handlar om en sektor finansierad av offentliga medel (är ”vinst” i offentlig sektor ett tecken på underprestation eller effektivitet?). Det är i stället i de pedagogiska exemplen och i fallbeskrivningarna av det brittiska välfärdssystemet som boken har sina förtjänster.

De mer teoretiska delarna består av en genomgång av de perspektiv som brukar anläggas i studiet av professioner. Läsaren får en vederhäftig beskrivning av de weberianska, durkheimianska, marxistiska och poststrukturalistiska perspektiven samt därtill managerialism och de mer demokratiska kollaborativa perspektiven på professioner. Genomgången tillför inget nytt men har absolut sina kvaliteter. I undervisningen på program i sociologi, socialt arbete, statsvetenskap och andra program där den offentliga sektorns omvandling ägnas utrymme fyller boken sin plats.

I dag har det skrivits ett stort antal texter om hur nyliberalismen och *new public management* (NPM) har urholkat den offentliga sektorn, och det har också skrivits en mängd texter till dess försvar. Malins bok bidrar till denna diskussion genom att sätta NPM i samband med den politiska och ekonomiska situationen i Europa efter andra världskriget. Framför allt går författaren igenom de nyliberala och konservativa reformer som genomförts i Storbritannien. NPM var inte bara ett sätt att hantera bristande resurser, utan också ett sätt att effektivisera och tillvarata den kompetens som utgör ett välfärdssamhälles grundstruktur. NPM visade sig kunna minska onödigt spill (precis som *lean production*) och frigöra resurser från onödiga utgiftsposter. Men även om det går att driva välfärdsverksamheter som företag på en avreglerad kvasimarknad är det dyrt och kostsamt (för vidare diskussion kring detta, se Bartlett & Le Grand 1993 och Glennerster & Le Grand 1995). Det är dyrt med åtstramning, och Malins bok visar att åtstramningspolitiken visserligen löste vissa problem men skapade ett

antal andra. Dock förhåller sig Malin optimistisk till välfärdsprofessionernas egen organisering gentemot sina försämrade förutsättningar att utföra sitt arbete på ett tillfredsställande sätt.

Henrik Loodin

Lunds universitet

Referenser

- Bartlett, W. & J. Le Grand (1993) ”The theory of quasi-markets”, 13–34 i J. Le Grand & W. Bartlett (red.) *Quasi-markets and social policy*. London: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-1-349-22873-7_2
- Glennerster, H. & J. Le Grand (1995) ”The development of quasi-markets in welfare provision in the United Kingdom”, *International Journal of Health Services* 25 (2):-203–218. <https://doi.org/10.2190/GGF3-JQ88-Y5AA-A35D>
- Porter, M.E. & E.O. Teisberg (2006) *Redefining health care. Creating value-based competition on results*. Boston: Harvard Business School Press.

Åke Sandberg, *Främling i sin stad. Stängda fabriker och butiker – missnöje och framtidstro*. BoD, 2021.

Boken *Främling i sin stad* berättar om hur Säffle förvandlats från en framåtsträvande bruksort till en landsortskommun med utbrett missnöje. Författaren, sociologen Åke Sandberg, anger (s. 25) två sammanhängande huvudteman: dels strukturomvandlingen från en ”växande industristad full av tillförsikt” till socioekonomisk tillbakagång med svikna förväntningar och missnöje, dels den politiska förvandlingen från socialdemokratiskt brukssamhälle till borgerligt styrd storkommun där Sverigedemokraterna är starka.

Bokens två inledande kapitel ger en översikt över läget i Säffle och en kort forskningssammanfattning till stöd för det fortsatta läsandet. De två följande kapitlen går närmare in på stadens historia och aktuella situation. Därefter redovisas intervjuer, där Säfflebor uttrycker uppfattningar och känslor om jobb, invandring och välfärd. Efter en fördjupad kunskapsöversikt följer slutsatser och tankar om framtiden.

Framställningen drivs av den bärande idén att arbete är en grundval för social integration, erkännande och struktur i vardagslivet. I inledningen anges Marie Jahodas, Paul F. Lazarsfelds och Hans Zeisels (2014[1933]) bok om de arbetslösa i Marienthal som inspirationskälla. Den visade hur arbetslöshet leder till elände och resignation i frånvaro av sociala reformer. Sandberg citerar synpunkten hos Jahoda (1992) om att uppslutningen bakom Hitler till stor del kan förklaras med att han ordnade arbete åt en befolkning demoraliserad av arbetslöshet. I övrigt presenterar Sandberg inte någon sammanhållen förklaringsmodell, utan väver in förklarande kommentarer i anslutning till beskrivningar och intervjuvar.

Under åren från mitten av 1930-talet till 1970-talet dominerade förhållanden som främjade integration i Sverige och Säffle. Industrialiseringen gav nya meningsfulla jobb, i Säffle främst i Billeruds pappersbruk, senare med sjukhus och tekniktjänster. Den nya giv som Socialdemokraterna med Ernst Wigforss, Östen Undén och Per Albin Hansson genomförde på 1930-talet innebar, liksom Gösta Rehns och Rudolf Meidners omställningspolitik på 1950-talet, erkännande och autonomi för de arbetande klaserna och en stark samhörighetskänsla.

Med början på 1970-talet minskade antalet industrijobb i Säffle som en följd av strukturomvandlingen, och även mer kvalificerade tjänster försvann, främst genom att Billeruds huvudkontor flyttades och sjukhuset lades ned. Detta ledde till misstro, bruten socialdemokratisk dominans och centerpartistiskt styre. Under flyktingkrisen med början 2014 sändes flera tusen invandrare till Säffle, vilket ökade missnöjet och invandringsmotståndet bland delar av befolkningen. I dag finns tendenser till nyorientering och växande framtidstro.

Genom material från en rad intervjuer illustrerar Sandberg utvecklingen i kommunen. En flyktinginvandrare i Säffle säger: ”Jag var på sjukhuset, i Karlstad. [...] Och vi blev kallade lite före en del svenska, och några av dem undrade: När blir det min tur? Dom tar min plats, jag kan förstå att de tänker så” (s. 149). Förekomsten av sådana uppfattningar bekräftas av en företrädare för Sverigedemokraterna i Säffle:

”Om vi har byggt upp ett välfärdssystem så har vi inte kvar det välfärdssystemet ifall vi plötsligt plockar in massa människor som ska ta del av detta utan att vara med och bidra” (s. 140). En av de få intervjuade yngre var tidigare kommunalpolitiskt aktiv socialdemokrat i Säffle, men flyttade på grund av studier till Mölndal. Hon belyser bygdens problem med att hålla kvar ungdomar, men också hur detta hanteras inom lokalpolitiken: ”Det är stor skillnad på att vara politiker i Mölndal jämfört med Säffle. En av de största är möjligheterna jag fått i partiet här i Mölndal, jag har folk som tror på mig, och vill få in ungdomar i politiken. I Säffle menade man inte allvar när man sa att man ville ha in fler unga i politiken” (s. 162).

Sandberg visar genom sin analys att det är viktigt att se till de lokala förutsättningarna för att motarbeta främlingsfientlighet och invandringsmotstånd. Han hänvisar till Thomas Piketty (2020[2019]), som framhäver ideologiers påverkansmöjligheter, men tar förbryllande nog inte upp Pikettys långa avsnitt om hur SAP:s politik kraftigt minskade ojämlikheten i Sverige på 1930-talet. Sandberg hade kunnat problematisera detta med exempel från Säffles historia och nuvarande situation, vilket nog delvis skulle ligga i linje med Pikettys synsätt.

Sandberg avslutar boken med dikten ”Det eviga” av Säfflesonen Esaias Tegnér. Eftersom boken visar hur viktig globaliseringen varit för förändringarna i Säffle, med ökat internationellt ägande och utflyttning av verksamheter, hade även dikten ”På nyårsdagen 1838” av värmlänningen Erik Gustaf Geijer varit ett lämpligt val:

Ensam i bräcklig farkost vågar
 seglaren sig på det vida hav;
 stjärnvalvet över honom lågar,
 nedanför brusar hemskt hans grav.

Ensam i bräcklig farkost var också titeln på en bok som användes i studiecirkel inom SAP i början av 1980-talet (Ahlqvist 1983). Då såg många aktiva socialdemokrater Sverige som ensamt i en ”bräcklig farkost” inför kommande globaliseringsvågor på ett hav av multinationella företag och finansgrupper. I dag är läget än mer prekärt, särskilt för små kommuner som Säffle. Osäkerheten innebär dock såväl ökade hot som nya möjligheter. Nya verksamheter och innovativ företagsamhet kan bli motkrafter till främlingsfientligheten, vilket Sandberg belyser i några avsnitt.

Sandberg illustrerar hur handlingsutrymmet vidgats genom att berätta om en stor laxodling som börjar byggas i Säffle hösten 2022, kanske en betydande lokal arbetsgivare i framtiden, även om det regel- och processtekniska nätverket i Säffle i dag är väsentligt större. Boken beskriver även ett ökande engagemang kring Säffleoperan. Här och på andra ställen är Sandbergs framställning värdefull i det att den inte ensidigt fokuserar på problembeskrivningar utan även på möjliga förändringar.

Vid sidan av den inledningsvis anförda studien av Jahoda med flera verkar Arlie Hochschilds (2016) uppmärksammade undersökning *Strangers in their own land* ha varit en central referens för Sandberg. Bokens titel anspelar direkt på

Hochschild's bok, och det kan vara intressant att belysa skillnader och likheter mellan de bägge studierna. Hochschild fokuserar på att låta de utsatta i Tea Party-rörelsen komma till tals, medan merparten av Sandbergs intervjupersoner är mer väletablerade. Sandbergs *top-down*-exempel kompletterar därmed på ett bra sätt Hochschild's. Den senare lyfter tydligt fram den alternativberättelse, *deep story*, som växt fram bland de utsatta i Louisiana som en förklaring till paradoxen att de stödjer verksamheter som går emot deras intressen, medan Sandbergs bok inte ger någon sammanhängande tolkning av varför somliga i Säftele som behöver statligt stöd så hatar sådant stöd. Sandbergs bok ger dock en mer övergripande bild av hur materiella villkor samverkar med upplevelser och känslor. Hochschild har ett appendix med "faktakoll", där hon påvisar fel i intervjupersonernas uppfattningar genom att ställa dem mot forskningsbaserade fakta. En sådan lista hade nog varit givande även i Säftelestudien för att tydliggöra bakgrunden till olika synsätt.

Liksom en annan relevant sociologisk analys, Didier Eribon (2018[2009]), redovisar Hochschild ingående hur dialoger om tolkningar utvecklas, vilket tyvärr har en underskymd plats i Sandbergs bok. Medan en viktig aspekt i Sandbergs tidigare forskning, till exempel i Demos-projektet (Sandberg & Ehn 1983) och senare i Sandberg (2019), var just dialoger om förändringsprocesser, ingår sådana frågeställningar inte i Säfteleboken som en integrerande del av undersökningen. Detta gör det svårt för läsaren att bedöma hur undersökningen kan bidra till förändring.

Dessa kritiska synpunkter förtar dock inte intrycket att Sandbergs bok kan vara ett viktigt bidrag till såväl en bättre förståelse som en mer framgångsrik hantering av främlingsfientlighet och invandringsmotstånd i Sverige. Bokens främsta förtjänster är att den tar fram historiska bakgrunder till främlingsfientlighet, belyser idéer och föreställningar bland Säfteleborna med hjälp av omfattande intervjustudier, visar hur strukturomvandlingen samverkat med attitydförändringar och ger exempel på hur olika förändringsstrategier växer fram.

Gunnar Gelin

Referenser

- Ahlqvist, B. (1983) *I bräcklig farkost. En bok om svensk ekonomi i internationell miljö. Studiehandledning*. Stockholm: Brevskolan.
- Eribon, D. (2018[2009]) *Tillbaka till Reims*. Stockholm: Verbal.
- Hochschild, A.R. (2016) *Strangers in their own land. Anger and mourning on the American right*. New York: The New Press.
- Jahoda, M. (1992) "Reflections on Marienthal and after", *Journal of Occupational and Organizational Psychology* 65 (4):355–358. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8325.1992.tb00511.x>
- Jahoda, M., P.F. Lazarsfeld & H. Zeisel (2014[1933]) *De arbetslösa i Marienthal*. Lund: Arkiv.
- Piketky, T. (2020[2019]) *Kapitalet och ideologin*. Stockholm: Mondial.

- Sandberg, Å. & P. Ehn (1983) *Demos-projektet. Resultat och rapporter från ett projekt om datorer, planering, organisation och fackligt arbete*. Stockholm: Arbetslivscentrum.
- Sandberg, Å. (red.) (2019) *Arbete och välfärd. Ledning, personal och organisationsmodeller i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

En aktiv höst

DET HAR VARIT en aktiv höst för Sveriges Sociologförbund! Vi börjar med att berätta den glada nyheten att från och med 1 januari 2023 kommer det redaktionella ansvaret för Sociologisk Forskning att delas mellan Avdelningen för pedagogik och sociologi, Institutet för analytisk sociologi, samt Institutionen för Tema, samtliga vid Linköpings universitet. Redaktörer blir Marcus Persson och Christian Ståhl. Men fortfarande är det 2022 och de nuvarande redaktörerna Lena Sohl och Magnus Wennerhag kommer att ansvara för ytterligare ett nummer av tidskriften.

Förbundsstyrelsen har också den stora glädjen att berätta att Maria Brandén vid Institutet för analytisk sociologi, Linköpings universitet har valts till ordförande för Nordiska sociologförbundet (<https://nordicsociologicalassociation.org>)! Med ordförandeskapet följer också ett ansvar att anordna den nordiska sociologikongressen som 2024 kommer att hållas i Norrköping. Mer information kommer att skickas ut under våren.

I oktober hölls ett webinarium med 2022 års pristagare av Sociologförbundets pris för bästa avhandling, Johan Rosquist. Seminariet var välbesökt och det finns goda skäl till att fortsätta med denna uppskattade aktivitet, både som ett sätt att uppmärksamma pristagaren men också för att uppmuntra förbundets medlemmar att ses i olika sammanhang.

Årets ämneskonferens hölls i november i Stockholm. Vid konferensen presenterades förbundets verksamhet samtidigt som vi passade på att fråga deltagarna vad de ansåg vara angelägna frågor för förbundet. Vi tog med oss flera spännande idéer, bland annat att förbundet skulle kunna fungera som en plattform för landets studievägledare i sociologi, framför allt för att underlätta framtida utbyten. Styrelsen kommer att diskutera förslagen vidare under våren.

Förbundets kassör, Jonas Bååth, åkte i slutet av november till Nova Gorica i Slovenien för att delta på ISA:s konferens för de nationella sociologförbunden (ISA Conference of National Associations). Omkring femtio förbund deltog. Två teman diskuterades särskilt: samtida utmaningar för sociologisk forskning samt ISA:s arbete med nationella förbundsfrågor inför världskongressen i Melbourne nästa år. Här betonades att inför världskongressen bör ISA:s medlemsförbund ha ett (fortsatt) fokus på att skapa bättre möjligheter och politisk trygghet för sociologer i det globala syd samt i Ukraina. Något som underströks särskilt var behovet av att på olika sätt stödja sociologer i länder som drabbas särskilt hårt av klimatförändringar, till exempel Bangladesh och Pakistan. För ändamålet har det skapats en solidaritetsfond. Mer information om ISA:s arbete hittar ni på: <https://www.isa-sociology.org/en>.

Till sist vill vi passa på och påminna om 2024 års Sociologidagar som kommer att hållas i mitten av mars i Göteborg. Mer information om detta kommer under våren att skickas ut till samtliga medlemmar och också annonseras på förbundets hemsida: <https://www.sverigessociologforbund.se>.

Med dessa ord önskar vi i Sociologförbundets styrelse en riktigt skön julhelg och ett gott nytt år!

Åsa Lundqvist

Ordförande för Sveriges Sociologförbund

Anvisningar för författare

Sociologisk Forskning accepterar vetenskapliga artiklar för eventuell publicering på svenska, engelska, danska eller norska. Tidskriften tillämpar anonymiserad kollegial granskning (*double blind peer review*), vilket innebär att artiklar som publiceras i Sociologisk Forskning är granskade av minst två andra forskare utanför tidskriftens redaktion. Sociologisk Forskning accepterar endast texter som inte tidigare publicerats och avvisar manuskript som samtidigt erbjudits annan tidskrift eller förlag. Inga avgifter tas ut för publicering i Sociologisk Forskning.

Artiklar

1. För bedömning accepteras endast kompletta manuskript. Redaktionen accepterar inte synopsis, utkast till artiklar eller i övrigt ofärdiga manuskript.
 2. Manuskriptets författare ska följa Sociologförbundets riktlinjer för samförfattande.
 3. Manuskript registreras via Sociologisk Forsknings hemsida.
 4. Manuskriptet ska vara skrivet i MS-Word med dubbelt radavstånd och försett med goda marginaler. Nytt stycke görs med radbrytning. Manuskriptets omfång ska vara minst 4 000 ord och högst 10 000 ord, inklusive abstract/sammanfattning. Redaktionen tar endast emot manuskript via hemsidan.
 5. Författare ska inte anges i manuskriptet. På manuskriptets första sida anges endast titel och antal ord.
 6. En sammanfattning (abstract) om maximalt 175 ord, samt fem nyckelord ska bifogas.
 7. En kort författarpresentation på ca 50 ord ska bifogas. Ange även din titel, vetenskapliga hemvist, samt postadress.
 8. Eventuella noter placeras som fotnoter i manuskriptet. Slutnoter ska inte användas.
 9. Tabeller, figurer och bilder ska både inkluderas i manuskriptet samt laddas upp i separata filer i sitt ursprungliga filformat.
 10. Undvik förkortningar i den löpande texten. Eventuella förkortningar skrivs med punkt ("t.ex.", "m.fl.").
 11. Vid användning av akronymer för organisationer, institutioner eller dylikt, skriv ut den oförkortade lydelsen första gången akronymen används i texten.
 12. Vetenskapliga termer och begrepp bör i första hand översättas, till vedertagen svensk översättning.
 13. Litteraturhänvisningar i löpande text görs enligt följande: (Sontag 1977:35) alternativt Sontag (1977:35). Vid flera refererade verk inom samma parentes, skriv: (Sontag 1977:35; Pilgrim & Rogers 1993:25). För litteraturhänvisningar till verk med fler än tre författare, skriv: (della Porta, Hänninen, Siisiäinen m.fl. 2015:79). För litteraturhänvisningar i vilka flera verk av samma författare anges, skriv: (Merton 1949, 1973, 1976).
 14. För alla referenser i referenslistan för vilka det finns ett DOI-nummer registrerat, ska det numret anges i referensen (i den form som anges i exemplet för tidskriftsartiklar nedan).
-

Referenserna i referenslistan utformas på följande sätt

Bok: Durkheim, É. (2005[1897]) *Suicide. A study in sociology*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203994320>

Artikel: Haavio-Mannila, E., J.P. Roos & O. Kontula (1996) "Repression, revolution and ambivalence. The sexual life of three generations", *Acta Sociologica* 39 (4):409–430. <https://doi.org/10.1177/000169939603900403>

Kapitel i bok: Dryler, H. (1994) "Etablering av nya högskolor. Ett medel för minskad snedrekrytering?", 285–308 i R. Erikson & J.O. Jonsson (red.) *Sorteringen i skolan*. Stockholm: Carlsson.

Recensioner

Recensioner av sociologiska avhandlingar och annan relevant litteratur (inklusive kurslitteratur) välkomnas och bedöms av redaktionen. En recension ska vara minst 700 ord och högst 1 500 ord. En recensionsessä, det vill säga en recension där två eller fler böcker behandlas, ska vara högst 2 500 ord. Recensioner laddas upp via Sociologisk Forsknings hemsida.

Debatt och kommentarer

Debattinlägg ska vara högst 3 000 ord. Kommentarer till texter publicerade i tidskriften ska vara högst 1 000 ord och skickas till redaktionen senast 30 dagar efter det att texten publicerats. Författaren till den text som kommenteras ges alltid utrymme att svara på kommentarer. Debattinlägg och kommentarer laddas upp via Sociologisk Forsknings hemsida.

Redaktörerna har ordet

Lena Sohl & Magnus Wennerhag

”Även om du är analfabet så antar jag att du ändå har en tidsuppfattning som alla andra.” – En kvalitativ analys av temporala motsättningar i svensk asylbyråkrati

Anna Lundberg, Anna Lindberg & Mehek Muftee

Social inkludering och inställning till omfördelning – Kvinnors attityder i en historisk brytningstid

Susanne Alm

Practising empty talk – Compliance and resistance to normative control among caseworkers in the Swedish Public Employment Service

Håkan Johansson & Ida Seing

Arrival to a fictional total institution – The Swedish folk high school as a liminal space in literature

Henrik Furst

Recensioner

Sociologförbundet har ordet – En aktiv höst

Åsa Lundqvist

Sveriges Sociologförbund
Swedish Sociological Association

www.sociologiskforskning.se